

AASTARAAMAT 2011

EESTI

RAHVUSVAHELINE KONKURENTSIVÕIME

Eesti konkurentsivõime 59 riigi võrdluses ning olulised konkurentsindikaatorid võrreldes teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega.

Eesti rahvusvaheline konkurentsivõime 2011

AASTARAAMAT

Eesti konkurentsivõime maailma 59 riigi
ja Euroopa Liidu 24 liikmesriigi võrdluses

Tallinn, detsember 2011

Väljaande koostas: EKI juhtivteadur PhD Leev Kuum
Andmetöötlus: Koit Nilson, Viivika Savina, Ingrid Niklus
Kujundus: Mati Reiman

Väljaande koostamist finantseerisid Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus ja Riigikantselei

Informatsioon: EKI direktor

Marje Josing, tel 646 6439
19080 Tallinn, Rävåla 6
fax: 668 1240
e-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

SISUKORD

Sissejuhatus	5
1. Majanduse areng 2010. aastal	7
1.1. Maailmamajanduse iseloomustus	7
1.2. Eesti majanduse lühiülevaade	8
2. Riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamise tulemused	11
2.1. Riikide üldine paremusjärjestus	11
2.2. Riikide paremusjärjestus konkurentsivõime faktorite lõikes	14
2.3. EL liikmesriikide konkurentsivõime iseloomustus	18
3. Eesti majanduse konkurentsivõime iseloomustus	
Euroopa Liidu liikmesriikide võrdluses	20
3.1. Majanduse seisund	20
3.2. Valitsuse töö tõhusus	32
3.3. Äritegevuse efektiivsus	38
3.4. Infrastruktuur	43
4. Eesti ettevõttelejuhtide hinnang ettevõtluskeskkonnale	49
4.1. Hinnangud valitsuse tööle	51
4.2. Hinnangud äritegevuse efektiivsusele	53
4.3. Hinnangud infrastruktuurile	55
5. Eesti konkurentsivõime tõstmisele suunatud tegevused	57
5.1. Konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ käivitamine (M. Loite, Riigikantselei) ...	57
5.2. EAS'i lühiülevaade 2011. a tegevussuundadest (T. Rebane, EAS)	62
5.3. KredEx'i tegevus ettevõtete finantseerimisel 2011. aastal (A. Treier, KredEx) ..	66

SISSEJUHATUS

Käesolev aastaraamat, järjekorras üheteistkümnes, iseloomustab Eesti majanduse rahvusvahelist konkurentsivõimet, selle tugevaid ja nõrku külgi. Kasutatud on 2010. a statistilisi andmeid ja 2011. a kevadel läbi viidud Eesti ettevõtetejuhtide küsitluse tulemusi. Aastaraamat tugineb Lausanne'i Juhitamise Arendamise Instituudi (Institute for Management Development, IMD) 2011. a väljaandele "World Competitiveness Yearbook 2011".

Aastaraamat annab Eesti lugejatele ülevaate IMD projektis osalevate 59 riigi konkurentsivõimest, tuues ära nende kohad vastavas edetabelis ja konkurentsivõime indeksi esikohal oleva riigi suhtes (II ptk). Põhjalikult iseloomustatakse Eesti majanduse konkurentsivõimet, tehes seda võrdluses teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega (III ptk). Traditsiooniliselt antakse aastaraamatus ülevaade Eesti ettevõtetejuhtide hinnangust siinsele ettevõtluskeskkonnale (IV ptk). Viimane, viies peatükk, annab ülevaate riigipoolsest tegevusest (programmidest) Eesti majanduse konkurentsivõime tõstmisel 2011. aastal. See peatükk on koostatud Riigikantselei, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse (EAS) ja KredEx'i töötajate poolt. Lisaks tutvustatakse majanduse arengut maailmas ja Eestis 2010. aastal, mis oli aluseks 2011. a konkurentsivõime edetabeli koostamisel (I ptk).

2011. a arengud näitavad, et vaevalt suutsid riigid väljuda maailma halvimalt sõjajärgsest majanduskriisist, kui mitmed neist seisavad vastamisi uute väljakutsetega, suure eelarvedefitsiidi ja kontrolli alt väljunud välisvõlaga. Võlakriisi oht on suurem Ameerika Ühendriikides ja Euroopas, sealhulgas eriti Euroliidu riikides. Riikide ja

pankadevahelise usaldamatuse kiire levimine on põhjustamas olukorra, kus maailm on triivimas järjekordse languse suunas.

Uue kriisi oht on pannud maailma pingutama, otsima väljapääsu kujunenud olukorrast. On mõistetud, et riikide välisvõla kontrollimatu kasvu peamiseks põhjuseks on riikide „üle võimete“ elamine. Kutsudes võlgadesse sattunud riike „kasinusele“ võime aga sattuda olukorda, kus sellega vähendame rahvusvahelist nõudlust ja suurendame veelgi uue majanduskriisi ohtu. Täna on jõutud järeldusele, et kokkuhoiduga käsikäes peaksid riigid tegema maksimaalseid pingutusi oma konkurentsivõime tõstmiseks. See on ainuke tee, mis viib nõudluse tõusule, seda ka tingimustes, kus eelarve (riiklikud) investeeringud vähenevad.

Eesti kogemused näitavad, et riigi finantsmajandusliku stabiilsuse tagamiseks on kõige tähtsam riigieelarve jätkusuutlikkus ja avaliku sektori mõõdukas võlakoozem. Suuresti on nende tingimuste täitmine võimalik tasakaalus jooksevkonto puhul, mis omakorda aga eeldab riigi ekspordisuutlikkust ja kõrget konkurentsivõimet. Seetõttu on Eesti majanduspoliitika peaülesanne jätkata kriisijärgsel perioodil konkurentsivõimelise majandusstruktuuri kujundamist. See on kindlaim tee jätkusuutlikuks majanduskasvuks, kõrgeks tööhõiveks, aga ka ülemaailmses väärtusahelas ülespoole liikumiseks.

Euroopa Liidu liikmesriikide majanduste väljakutsed järgmisel 10 aastal on sarnased Lissaboni strateegias toodutega, kuid võtavad arvesse seda, et võlakriis on muutnud EL riikide olukorra raskemaks. Eesti jaoks tähendab *Euroopa 2020 strateegia* senisest

suuremat koostööd ja koordineerimist liikmesriikide vahel. See tuleb meile aga kindlasti kasuks, kuna Eesti majanduse areng sõltub suuresti EL riikide edust.

OECD definitsiooni kohaselt iseloomustab riigi rahvusvahelist konkurentsivõimet tase (määr), mis näitab kui palju riik suudab vabades, turumajanduslikes tingimustes toota kaupu ja teenuseid, mis vastavad välisriikide nõuetele, samaaegselt suurendades oma elanike sissetulekuid (nimetatakse ka riigi müügi- või ekspordivõimeks). Lisaks sellele väljendab riigi konkurentsivõimet selle atraktiivsus ettevõtluse asukohana ehk välisinvesteeringute saamisvõime.

Olgu märgitud, et IMD käsitus riigi konkurentsivõimest on mõnevõrra laiem – püütakse vastava reitingu arvutamisel saada kõikehaaravat pilti tingimustest, mis riigis valitsevad ettevõtete arengu seisukohalt. Teiste sõnadega – **IMD riikide rahvusvahelise konkurentsivõime reiting näitab, kuidas riigid loovad ja säilitavad keskkonda, mis annab konkurentsijõudu nende ettevõtetele.**

Käesolev aastaraamat, nagu eespool märgitud, tugineb Lausanne'i Juhtimise Arendamise Instituudi uuringutele. Nende poolt arendatud meetodika riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamiseks on leidnud laialdast rahvusvahelist tunnustust. Meetodika tugevuseks on riikide konkurentsivõime laiapõhjaline hindamine. See näeb ette enam kui 300 näitaja arvesse võtmist iga riigi kohta, millest 2/3 on statistiline ja 1/3 hinnanguline (küsitlus) informatsioon. Kogu sisestatud informatsioon töödeldakse, kasutades selleks variatsioonanalüüsi võimalusi.

Käesoleva väljaande kasutajatena on silmas peetud valitsusasutusi, ettevõtete liituseid, ettevõtete juhte ja kõiki teisi inimesi ja institutsioone, kes on seatud hea seisma Eesti rahvusvahelise konkurentsivõime eest.

Väljaanne peaks kasulik olema ka Eesti investoritele, ekspordööridele ülevaate saamiseks Euroopa Liidu liikmesriikide majandusest ja sealsest ettevõtluskeskkonnast.

Aastaraamatu rahastajateks on Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus ja Riigikantselei, kes soovivad sellega panustada Eesti ettevõtete ekspordivõime arendamisse.

Eesti on väike, kuid ambitsioonikas riik, kes teeb suuri pingutusi oma konkurentsivõime tõstmiseks ja majanduslikult arenenud riikidele järele jõudmiseks. Sooviks, et käesolev aastaraamat innustaks ja toetaks neid pingutusi.

1. MAJANDUSE ARENG 2010. AASTAL

1.1. Maailmamajanduse iseloomustus¹

2010. aasta oli üleilmsele majandusele suhteliselt kiire kasvu aasta. Rahvusvahelise Valuutafondi (IMF) hinnangul kasvas majandus 2010. a 5% (2009. a langes 0,5%). Regiooniti oli majanduskasv endiselt ebaühtlane, arenenud riigid jäid kasvutempo poolest selgelt alla arenevatele riikidele. Arenenud riikides oli SKP kasv hinnanguliselt 3%, arenevates riikides seevastu 7,3%. Hiina majanduskasv oli koguni 10,3% (1,1% kiirem kui 2009. a). Kesk- ja Ida-Euroopa riigid said majanduslangusest jagu ning nende SKP kasvas 4,2%. Jaapanis kasvas SKP 3,9%, USA-s 2,8% ja euroalal 1,7%.

Kuigi majandus kasvas kiiresti jäi tööhõive kasv suhteliselt tagasihoidlikuks. Tööpuudus oli Ameerika Ühendriikides 9,6%, euroalal 10% ja Jaapanis 5,1%.

Inflatsioonisurve jäi aasta kokkuvõttes enamikus arenenud riikides mõõdukaks, kuid hakkas teisel poolaastal energia ja toiduainete hindade kiire kasvu tõttu tõusma. Arenenud riikides tervikuna kiirenes inflatsioon 0,1%-lt 1,6%-le ja arenevates riikides 5,2%-lt 6,2%-le. Näiteks toornafta hind kasvas 22% ja kulla hind tõusis üle 1400 USD untsist ehk 30%. Rahaturu intressimäärad olid 2010. a madalad.

Suuremate majanduspiirkondade kohta võib lisada järgmist:

Ameerika Ühendriikide majandus sai majanduslangusest (2009. a) üle ning SKP kasvas 2,8%. Eratarbimise panus (4,1%) jäi seejuures suhteliselt nõrgaks, kuna tööhõive kasv jäi oodatust väiksemaks. Väliskauban-

duse panus oli negatiivne: import ületas ekspordi. Tööstustoodang kasvas aastaga 5,9%. Tööpuuduse tase alanes 9,9%-lt aasta alguses 9%-le aasta lõpus. Jooksevkonto puudujääk suurenes 3,5%-ni SKP-st.

Jaapani majandus elavnes 2010. aastal jõudsalt: SKP kasvas 4,3% (eelmisel aastal langes 6,3%). Majanduskasvu peamine allikas oli ekspordinõudlusel tuginev tööstustoodangu kiire kasv – 4,9%. Sisenõudlus on Jaapanis olnud suhteliselt nõrk juba mitmeid aastaid ning ka 2010. aastal jäi jae müügi aastakasv negatiivseks. Tööpuudus püsis aasta jooksul vahemikus 4,9-5,3%. Majanduse elavnemisest hoolimata püsis Jaapanis deflatsioon, ehki aasta lõpuks jõudsid tarbijahinnad ligikaudu samale tasemele kui 12 kuud tagasi.

Euroala majandusaktiivsus 2010. aastal taastus – aasta SKP kasvuks kujunes 1,7%, ja seda tänu ekspordi kasvule. Inflatsiooni aastatase oli 1,6%, kuid detsembris ulatus hinnatõus (aasta võrdlusest) juba 2,2%-ni. Madal baasintressimäär (1%) aitas kaasa laenuintressimäärade alanemisele ning krediidipakkumise elavnemisele. Aastat iseloomustavad suured muutused euroalal riigivõlakirjade turul. Mitme euroala riigi võlakirjade intressierinevused Saksamaaga võrreldes tõusid rekordtasemele ning Euroopa Keskpank käivitas võlakirjade ostuprogrammi.

¹ IMF „World Economic Outlook“ aprill 2011 materjalide alusel

1.2. Eesti majanduse lühiülevaade

Mäletatavasti osutus 2009. aasta Eestile raskemaks kui prognoositi, 2010. aasta kohta võib öelda aga vastupidist – see oli parem kui aasta alguses arvati (kardeti). Täna saab rääkida 2,3%-lisest majanduskasvust, rekordilisest ekspordikäibest, positiivsest jooksevkontost, tööstustoodangu märgatavast suurenemisest, pangalaenu jäägi vähenemisest, välituristide rekordarvust jne. Kõik see annab piisavalt alust nimetada 2010. aasta majanduse elavnemise aastaks.

Positiivsete arengute kõrval iseloomustab 2010. aastat aga ka endiselt range eelarvelukude kokkuhoid, suur tööpuudus, arvestatav tarbijahindade kallinemine jm. Nüüd kõigest lähemalt.

Sisemajanduse koguprodukt (SKP) kasvas 2010. aastal püsihindades 2,3% ja moodustas jooksevhindades 14,53 mld eurot (kasv 0,5 mld eurot). Majandusharude lõikes olid lisandväärtuse peamisteks kasvumootoriteks töötlev tööstus, energeetika ja finantsvahendus. Kvartalite lõikes arenes SKP tõusujoones: I kvartal – langus 4,2%, II kvartal – tõus 2,5%, III kvartal – tõus 4,5% ja IV kvartal – tõus 6,0% (võrreldes eelmise aasta sama perioodiga).

SKP arvestus **tarbimise meetodil** näitab, et 2010. aastal suurenes välisnõudlus, kuid sisenõudlus jäi praktiliselt eelmise aasta tasemele, sedagi vaid varude kasvu toel. Eratarbimiskulutused vähenesid 1,8% (2009. a -16,1%) ja investeeringud 9,0% (2009. a -38,0%). Investeeringute osakaal SKP-s langes teist aastat järjest ja moodustas 2010. aastal 18,8% (2008. a 29,7%, 2009. a 21,5%). Eratarbimise osakaal moodustas 50,6%, mis on 1,4%-punkti vähem kui 2009. aastal. Avaliku sektori lõpptarbimiskulutused olid 20,9% SKP-st.

Tööhõive langus, mis kestis ligi kaks aastat, lõppes 2010. a II kvartalis, mil hõive suurenes I kv suhtes 0,9%. Hõive taastumine jätkus ka III ja IV kvartalis ning IV kv oli hõive juba 2,1% suurem kui aasta varem. 2010. aasta keskmine hõivatute arv oli siiski vaid 571

tuhast inimest ehk 25 tuhat inimest vähem kui 2009. aastal. Mitte-aktiivseid 15-74 aastasi inimesi (õppijad, pensionärid, kodused, heitunud) oli 348 tuhat, mis on sama kui 2009. aastal. Kõige rohkem, ligi 30 tuhande inimese võrra kasvas hõive tööstuses, jõudes aasta lõpuks peaaegu (buumiaegsele) 2007. a tasemele. **Töötuse määr** alanes kogu 2010. aasta jooksul, saavutades madalaima taseme (13,6%) IV kvartalis. 2010. a keskmine **töötute arv** oli 116 tuhat inimest, mis on 21 tuhande inimese võrra rohkem kui 2009. aastal ning moodustas 16,9% tööjõust (2009. a 13,8%). Töötus meeste hulgas oli jätkuvalt suurem kui naiste hulgas, kuid vahe aasta jooksul vähenes. Pikaajaliste (üle aasta) töötute osakaal töötute hulgas langes IV kvartalis 49%-ni (oli III kv 53%).

Tarbijahinnad tõusid 2010. aasta keskmisena 3,0% (2009. a deflatsioon 0,1%), seejuures I kvartalil 0,3%, II kvartalil 3,2%, III kvartalil 3,3% ja IV kvartalil 5,2% (aasta võrdluses). Tarbijahinnaindeksi suurimateks mõjutajateks olid mootorkütuse 20,1%-line, elektri-, soojusenergia ja kütte 6,9%-line ning toidu- ja mittealkohoolsete jookide 3%-line kallinemine. 2010. a detsembris võrreldes 2009. a detsembriga olid kaubad 7,2% ja teenused 3,2% kallimad. Kaupade ja teenuste administratiivselt reguleeritavad hinnad tõusid aastaga 8,6% ja mittereguleeritavad hinnad 4,8%. Inflatsiooni oodatust kiiremat kasvu põhjustas suuresti toormehindade kallinemine rahvusvahelistel turudel.

Kaupade eksport kasvas 2010. aastal 35% ning ulatus nominaalhinnas 8,75 mld euroni, ületades senise rekordi, mis oli 2008. a 8,47 mld eurot. Ekspordi tõus (võrreldes 2009. aastaga) algas juba I kvartalis, kuid tõelise hoo sai tõus sisse teisel poolaastal. Kvartalite lõikes oli ekspordi käive järgmine: I kv – 1,78 mld eurot, II kv – 2,07 mld eurot, III kv – 2,26 mld eurot ja IV kv – 2,65 mld eurot. Detsembris kasvas eksport eelmise aasta detsembri suhtes 67%. Ekspordi kiiret kasvu vedasid masinad ja seadmed, mida müüdi

välisurgudele aasta varasemaga võrreldes 1,6 korda rohkem. Selle grupi kaupadest olid suurema osatähtsusega mobiilside-seadmed ja isoleeritud elektrijuhtmed. Ligi poole võrra kasvas aastaga puidu ja puidu-toodete ning metallide ja metallitoodete välja-vedu. Ekspordi peamised sihtriigid olid endiselt Soome (17% kogu ekspordist), Rootsi (15,7%), Läti (9,7%) ja Venemaa (9,0%). EL27 osa Eesti ekspordis oli 69%. Riikide lõikes oli ekspordi kasv kõige suurem Rootsi (68%) ja Soome (24%). Need olid ka riigid kuhu Eesti eksport kriisi aastatel kõige rohkem vähenes. Põhjus on selles, et olulise osa Eesti kaubavahetusest Soome ja Rootsiga on tööstusharusisene ja sõltub nende riikide ekspordist kolmandatesse riikidesse. Eesti töötleva tööstuse ettevõtted ekspordisid oma toodangust esialgsel hinnangul üle 70%, mis on kõigi aegade parim tulemus. Osaliselt tulenes see madalast sisenõudlusest.

Kaupade import moodustas 2010. aastal 9,24 mld eurot, ületades 2009. a taseme 27% võrra. Võrreldes rekordilise 2007. aastaga on kaupade import 19% väiksem, seda eelkõige nõrga sisenõudluse tõttu (nõudlus on vähenenud nii tarbekaupade kui ka kapitalikaupade osas). Nii nagu eksport, kasvas ka import kvartalist kvartalisse: I kv – 1,95 mld eurot, II kv – 2,25 mld eurot, III kv – 2,35 mld eurot ja IV kv – 2,69 mld eurot. Valdav osa kaupadest imporditi Euroopa Liidust – kokku 7,39 mld euro eest ehk 80% kogu impordist. Kaupade import kasvas 2010. aastal aeglasemalt kui eksport, mille tulemusena **kaubavahetuse defitsiit** taas (nagu ka 2008. ja 2009. a) vähenes. Väliskaubanduse puudujääk oli 0,52 mld eurot (rekordilisel 2007. aastal 3,41 mld eurot). Suurim negatiivne bilanss oli Eestil keemiatoodete osas (341 mld eurot) ja suurim positiivne bilanss puidu ja puidutoodete kaubavahetuses (538 mld eurot).

Teenuste bilanss oli 2010. aastal traditsiooniliselt positiivne, eksport moodustas 3,40 mld eurot ja import 2,09 mld eurot. Teenuste positiivne bilanss korvas kaubavahetuse puudujäägi ning teist aastat järjest oli **jooksevkonto** saldo positiivne – 0,51 mld eurot ehk 3,6% SKP suhtes.

Palkade langusele 2009. aastal (-5,2%) järgnes 2010. aastal väike tõus, mis aga ei viinud palkasid kriisieelsele rekordtasemele (2008. a 825 eurot). Jättes kõrvale palgalanguse sotsiaalse külje, võib palkade mõõdukat alanemist hinnata kui tööturu paindlikkuse näitajat, mis aitas leevendada ettevõtete finantsraskusi. Aasta keskmiseks brutopalgaks kujunes 792 eurot, mis tähendab, et palgad suurenesid 1,0%. Hinnatõusu arvestav reaalpalk langes 1,9%. Tegevusalade lõikes olid kõrgemad palgad IV kvartalis: finantsvahenduses 1338 eurot ja IT-sektoris 1305 eurot. Kõige madalamad palgad olid toitlustus ja majutussektoris – 506 eurot.

Buumi ajal hoogsalt paisunud **laenu-turg** kahanes teist aastat järjest. 2010. aasta lõpuks oli laenujääk vähenenud 15,6 mld eurolt (2009. a) 14,8 mld euroni ehk 5,5%. Aasta teisel poolel laenu-turg elavnes. Lisaks laenu-nude tagasimaksmisele kasvasid elanike ja ettevõtete hoiused pankades, ulatudes aasta lõpuks 10,5 mld euroni, sellest elanike säästetud moodustasid 4,2 mld eurot (kasv aastaga 7,5%). Tavatult suur on tähtajatute hoiuste osakaal, kuna pankade intressimäärad püsivad madalad.

Kinnisvaraturg, pärast 3 aastat kestnud langust, 2010. aastal mõnevõrra elavnes: notariaalselt tõestatud kinnisvaratehingute arv tõusis 18,4% ja tehingute kogumaksumus 6,6%. Kokku sõlmiti 2010. aastal 31,4 tuhat ostu-müügi tehingut kogumaksumusega 1,23 mld eurot. Keskmise kinnisvaratehingu maksumus oli 39,2 tuhat eurot. Võrdluseks olgu märgitud, et buumi ajal (2006) sõlmiti 62,8 tuhat tehingut ja nende koguväärtus oli 4,8 mld eurot (keskmise maksumus 76,7 tuhat eurot).

Äriettevõtete tegevust 2010. aastal iseloomustavad järgmised andmed: **tööstus-toodang** (mahuindeks) kasvas 20,8%, kaupade **jaemüük** (mahuindeks) langes 3,0%, omal jõul tehtud **ehitustööde** maksumus vähenes 15%. Jääb veel lisada, et **maksebilanss** oli negatiivne (-831,3 mln eurot) ja **riigieelarve** väikeses ülejäägis (8 mln eurot).

Rahvusvaheliste reitinguagentuuride hinnangud Eestile (seisuga 3. detsember 2011. a)

- **Rahvusvaheline konkurentsivõime reiting** (Institute for Management Development, Lausanne)

33. koht 59 riigi arvestuses. Reiting iseloomustab Eesti ettevõtluskeskkonda, ekspordivõimet, avatust, infrastruktuuri arengut. Võrreldes aasta varasemaga on reiting ühe koha võrra tõusnud.

- **Gloaalne konkurentsivõime reiting** (World Economic Forum, Geneva)

33. koht 142 riigi võrdluses. Reiting iseloomustab riigi võimet tagada jätkusuutlik majanduskasv keskpikal perioodil. Tugineb informatsioonile, mis iseloomustab riigi arengufaasi sõltuvalt sellest, kas areng toimub ressursside, tehnoloogia või innovatsiooni baasil. Võrreldes aasta varasemaga on reiting jäänud samaks.

- **Rahvusvaheline inimarengu indeks** (ÜRO)

34. koht 187 riigi edetabelis. Indeks arvestab elanike haridustaset, eluiga, majanduse arengutaset jne. Võrreldes eelmise aastaga jäi samaks.

- **Rahvusvaheline majandusvabaduse indeks** (The Heritage Foundation)

14. koht 179 riigi võrdluses. Hindamise aluseks on kaubanduspoliitika, riiklik sekumine, rahanduspoliitika, musta turu osakaal majanduses jne. Võrreldes möödunud aastaga on Eesti koht jäänud samaks.

- **Rahvusvaheline pikaajaliste väliskohustuste täitmise võimet iseloomustav reiting** (Standard & Poor's)

Reitinguagentuur Standard & Poor's (S&P) tõstis Eesti riigireitingut ühe astme võrra tasemelt A– tasemele A, reitingute välja-vaade jäi stabiilseks. Aluseks on riigis läbi viidud struktuurireformid, otseinvesteeringute maht, fiskaal- ja rahapoliitika. Reiting "A" tähendab, et riik on täiesti usaldusväärne. 2011. a augustis tõsteti Eesti riigireiting tasemele AA-.

- **Rahvusvaheline korruptsiooni indeks** (Transparency International)

29. koht 183 riigi edetabelis. Esikohal olevas riigis on korruptsioon väikseim. Aastaga on Eesti positsioon 3 koha võrra halvenenud.

- **Rahvusvaheline infotehnoloogia indeks** (World Economic Forum)

26. koht 138 riigi võrdluses. Aluseks on IT kasutamine riigi majanduse edendamisel. Võrreldes aasta varasemaga on Eesti ühe koha võrra langenud.

- **Turismi konkurentsivõime indeks** (World Economic Forum)

Eestile kuulub 139 riigi hulgas 25. koht. Indeks võtab arvesse riigis valitsevat turvalisust, transpordi- ja IT infrastruktuuri, loodus- ja kultuuriressurse, tervishoiu- ja hügieenitingimusi jne. Viimase aastaga on Eesti koht samaks jäänud.

2. RIIKIDE RAHVUSVAHELISE KONKURENTSIVÕIME HINDAMISE TULEMUSED

2.1. Riikide üldine paremusjärjestus

IMD World Competitiveness Yearbook 2011 sisaldab 59 riigi konkurentsivõime hindamise tulemusi. Võrreldes eelmise aastaga on riikide arv ühe võrra suurenenud, lisandus Araabia Ühendatud Emiraadid (AÜE). Konkurentsivõime hindamisel kasutati valdavalt 2010. a statistilisi andmeid ja 2011. a alguses kõikides osavõtvates riikides

läbi viidud ettevõtte-juhtide küsitluse tulemusi. Aastaraamatu üldedetabelis on toodud kõigi 59 riigi järjestuses (kohad) ja nende konkurentsivõime indeks (%), mis on leitud riigi konkurentsivõime näitaja (kogutud punktid) jagamisel esikohal oleva riigi vastava näitajaga. Alljärgnevas tabelis on meie poolt lisatud eelmise aasta tulemused.

Riikide rahvusvahelise konkurentsivõime 2011. aasta üldedetabel

Riik	2011		2010	
	koht	tulemus (Hongkong = 100)	koht	tulemus (Singapur = 100)
Hongkong	1	100,0	2	99,4
USA	1	100,0	3	99,1
Singapur	3	98,6	1	100,0
Rootsi	4	94,1	6	90,9
Šveits	5	92,6	4	96,1
Taiwan	6	92,0	8	90,4
Kanada	7	90,8	7	90,5
Katar	8	90,2	15	83,8
Austraalia	9	89,3	5	92,2
Saksamaa	10	87,8	16	82,7
Luksemburg	11	86,5	11	86,9
Taani	12	86,4	13	85,6
Norra	13	86,3	9	90,0
Holland	14	85,7	12	85,6
Soome	15	84,4	19	80,0
Malaisia	16	84,1	10	87,2
Israel	17	81,6	17	80,3
Austria	18	81,6	14	84,1
Hiina	19	81,1	18	80,2
Suurbritannia	20	80,3	22	76,8

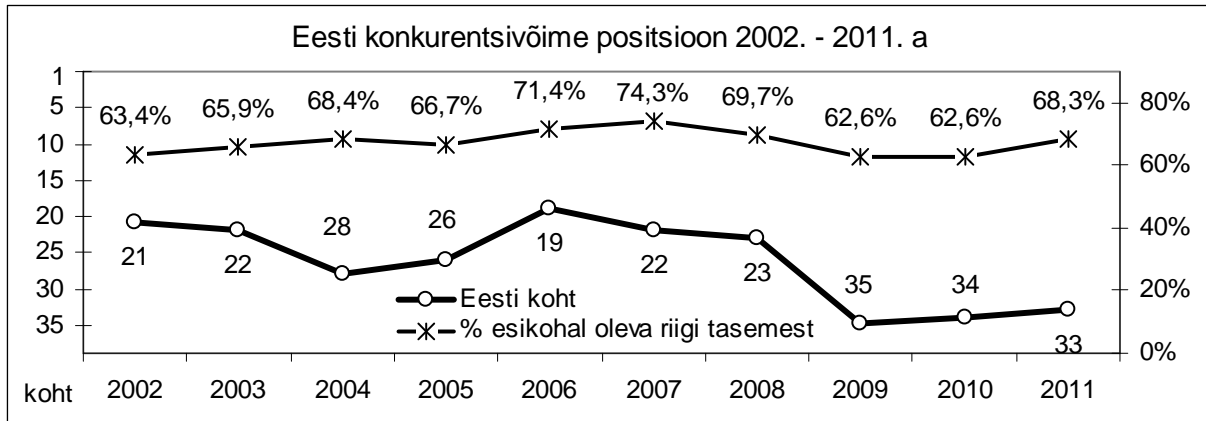
EESTI RAHVUSVAHELINE KONKURENTSIVÕIME 2011

Riik	2011		2010	
	koht	tulemus (Hongkong = 100)	koht	tulemus (Singapur = 100)
Uus-Meremaa	21	79,8	20	78,5
Korea	22	78,5	23	76,2
Belgia	23	77,6	25	73,6
Irish	24	77,1	21	78,1
Tšiiili	25	76,8	28	69,7
Jaapan	26	75,2	27	72,1
Tai	27	74,9	26	73,2
Araabia Ühendemiraadid	28	73,2	-	-
Prantsusmaa	29	71,4	24	74,4
Tšehhi	30	71,0	29	65,4
Island	31	70,8	30	65,1
India	32	70,7	31	64,6
Eesti	33	68,3	34	62,6
Poola	34	66,9	32	64,5
Hispaania	35	66,7	36	58,8
Kasahstan	36	66,2	33	63,4
Indoneesia	37	64,6	35	60,7
Mehhiko	38	64,0	47	51,5
Türgi	39	63,8	48	51,1
Portugal	40	63,8	37	57,1
Filipiinid	41	63,3	39	56,5
Itaalia	42	62,8	40	56,3
Peruu	43	62,7	41	54,2
Brasiilia	44	61,0	38	56,5
Leedu	45	60,2	43	54,1
Kolumbia	46	59,8	45	53,9
Ungari	47	58,9	42	54,1
Slovakkia	48	58,6	49	51,1
Venemaa	49	58,4	51	49,3
Rumeenia	50	57,5	54	47,5
Sloveenia	51	56,9	52	48,7
Lõuna-Aafrika Vabariik	52	56,9	44	54,1
Jordania	53	55,2	50	49,6
Argentiina	54	54,7	55	46,9
Bulgaaria	55	53,6	53	47,8
Kreeka	56	51,9	46	52,3
Ukraina	57	51,5	57	39,9
Horvaatia	58	49,4	56	40,1
Venetsueela	59	35,3	58	28,0

Toodust nähtub, et Eesti on IMD 2011. a edetabelis 59 riigi võrdluses 33. kohal ning võrreldes eelmise aastaga tõusnud ühe koha võrra. Eesti on möödunud Poolast ja Kasahstanist ning meist on ettepoole asetunud AÜE, kes varem IMD projektis ei osalenud. Eesti

konkurentsivõime indeks (esikohal oleva riigi suhtes) on aastaga tõusnud 62,6-lt 68,3-le.

Eesti konkurentsivõime positsiooni muutumist perioodil 2002-2010 näitab järgmine joonis:

Jooniselt nähtub, et kõrgeim koht IMD edetabelis oli Eestil 2006. a (19.) ja kõrgeim konkurentsivõime näitaja (74,3% USA suhtes) 2007. aastal. Olgu märgitud, et nendel aastatel oli konkurentsivõime arvestamise aluseks vastavalt 2005. a ja 2006. a statistilised andmed, mil Eesti majandusolukorda iseloomustas kõrgkonjunktuur (kinnisvarabuum).

2011. a üldedetabeli põhjal saab teha veel järgmised järeldused:

- Maailma kõige konkurentsivõimelisemaks riigiks on tõusnud üheaastase vahetaja järel taas USA, kuigi seekord tuleb esikohta jagada Hongkongiga. Eelmisel aastal juhtis edetabelit Singapur, teisel kohal oli Hongkong ning USA oli kolmas. Hongkong on ka varem korduvalt kuulunud konkurentsivõimelisemate riikide tippu, seda tänu valitsuse tõhususele, äritegevuse efektiivsusele ja headele majandusnäitajatele.
- Konkurentsivõime edetabeli TOP 10, mis läbi aegade on vähe muutunud, sai tänavu kaks uut tulnukat: Katar (2010. a 15.-s) ja Saksamaa (2010. a 16.-s). Väljalangejateks osutusid Norra ja Malaisia, kes eelmisel aastal esmakordselt pääsesid n-ö eliitgruppi.

- Käesoleva aasta edetabeli suurimad **tõusjad** (võrreldes eelmise aastaga) on Türgi (48.-lt kohalt 39.-le), Mehhiko (47.-lt 38.-le), Saksamaa (16.-lt 10.-le) ja Soome (19.-lt 15.-le). TOP 10 sees on suurim tõusja Rootsi, parandades oma positsiooni 2 koha võrra ja tõustes kõrgele 4.-ndale kohale. Suurimad **langejad** on: Kreeka – 10 kohta, Lõuna-Aafrika Vabariik – 8 kohta, Brasiilia ja Malaisia – 6 kohta ning Prantsusmaa – 5 kohta.
- Euroopa Liiduga peale 2004. aastat liitunud riikidest (12) on IMD Aastaraamatus esindatud 10 riiki. Nende kohad edetabelis on (paremast alates): Tšehhi (30. koht), Eesti (33.), Poola (34.), Leedu (45.), Ungari (47.), Slovakkia (48.), Rumeenia (50.), Sloveenia (51.), Bulgaaria (55.) ja Horvaatia (58.). Nendest vaid Eesti, Slovakkia ja Sloveenia parandasid oma kohta edetabelis võrreldes eelmise aastaga.
- IMD projektis käesoleval aastal osalenud 59-st riigist on 6 kõige nõrgemat (lõpust alates): Venetsueela, Horvaatia, Ukraina, Kreeka, Bulgaaria ja Argentiina. Võrreldes eelmise aastaga on autsaiderite grupi uut tulnuk Kreeka ja väljapääseja Rumeenia.

Lisaks üldedetabelile koostas IMD ka tänavu riikide konkurentsivõime kohta mitu **alam-edetabelit**: kaks elanike arvu, kaks majandusliku arengutaseme (SKP 1 inimese kohta) ja 3 territoriaalse tunnuse alusel. Need edetabelid näitavad järgmist:

- **Väikeste** (alla 20 milj elanikuga) riikide grupis (30 riiki) juhivad tänavu (esimesed 6): Hongkong, Singapur, Rootsi, Šveits, Katar ja Luksemburg. Eestile kuulub selles riikide grupis 20. koht Islandi järel ja Kasahstani ees. Sama koht oli Eestil ka eelmisel aastal.
- **Suurte** (üle 20 milj elanikuga) riikide grupis (29 riiki) kuulusid juhtgruppi USA, Taiwan, Kanada, Austraalia, Saksamaa ja Malaisia.
- **Majanduslikult enam arenenud** (SKP inimese kohta üle 20 tuh USD) riikide konkurentsivõime alamedetabelit juhivad: Singapur, Hongkong, USA, Šveits, Austraalia ja Rootsi. Kõik need riigid peale Austraalia kuuluvad ka üldedetabeli esimese 6 hulka (Austraalia on 9-s).

- **Majanduslikult vähem arenenud** (SKP inimese kohta alla 20 tuh USD) riikide 6 konkurentsivõimelisemat on Taiwan, Malaisia, Hiina, Tai ja Tšehhi. Neist Taiwanile kuulub ka üldedetabelis kõrge 6. koht. Eesti on selles arvestuses tõusnud 8. kohale, jäädes ühe koha võrra maha Indiast (eelmisel aastal oli Eesti 11. kohal).

- **Territoriaalse tunnuse järgi moodustatud** Euroopa – Lähis-Ida – Aafrika grupis on tänavu 37 riiki ning 6 tugevamat nendest on Rootsi, Šveits, Katar, Saksamaa, Luksemburg ja Taani (peale Katari kõik Euroopa riigid). Eestile kuulub selles riikide grupis Islandi järel ja Poola ees 19. koht (eelmisel aastal 20. koht).

Aasia – Vaikse ookeani riikide grupi eesotsas on Hongkong, Singapur, Taiwan, Austraalia, Malaisia ja Hiina. Ning Ameerika riikide gruppi (9 riiki) juhivad USA, Kanada, Tšiili, Mehhiko, Peruu ja Brasiilia.

2.2. Riikide paremusjärjestus konkurentsivõime faktorite lõikes

IMD meetodika kohaselt kasutatakse riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamisel enam kui 300 erinevat kriteeriumit (kvantitatiivset ja kvalitatiivset näitajat). Need koondatakse (ühismõõtsustatakse, ühendatakse) töötuse esimesel etapil 20-ks allfaktoriks ja teisel etapil viimased omakorda 4-ks faktori. Vastavalt sellele annab IMD aastaraamat ülevaate riikide positsioonidest kõigi faktorite (4) ja allfaktorite lõikes. Nendeks faktoriteks on:

- **majanduse seisund**, mis näitab kuidas aruandeaastal arenes riigi majandus. Faktor iseloomustab siseriikliku majanduse olukorda, rahvusvahelise kaubanduse arengutaset, välismaiste otseinvesteeringute mahtu,

tööhõive olukorda riigis ning hindade taset. Majanduse seisundi hindamiseks kasutas IMD tänavu 76 kriteeriumit (näitajat).

- **valitsuse (töö) tõhusus**, mis näitab, mil määral valitsuse tegevus on kooskõlas riigi konkurentsivõime edendamise huvidega. Arvestatakse riigieelarve tasakaalustatust, maksude taset, riigi institutsioonide arengutaset ja teisi ettevõtluse arengut soodustavaid tingimusi. Faktori kvantitatiivse väärtuse arvutamiseks kasutas IMD tänavu 71 kriteeriumit.

- **äritegevuse efektiivsus**, mis iseloomustab, kuidas innovaatiliselt, kasulikult ja usaldusväärselt (vastutustundlikult) ettevõtet tegutsevad. Arvestatakse tootlikkuse taset

riigis, tööturu olukorda, ettevõtete juhtimise kogemusi, majanduse valmisolekut vastu seista globaalsetele mõjutustele jne. Arvesse võeti tänava kokku 67 erinevat näitajat.

- **infrastruktuuri faktor** näitab, mil määral riigi baas-, tehnoloogiline ja teaduslik infrastruktuur ning inimressursid vastavad äri sektori vajadustele. Selle faktori puhul lähevad arvesse infrastruktuuri seisundit, samuti tervishoidu ja keskkonda iseloomus-

tavad statistilised näitajad ja ettevõtetejuhtide küsitluse tulemused. Kokku võeti tänava arvesse 113 kriteeriumit.

Alljärgnevas tabelis on ära toodud riikide positsioonid (kohad) edetabelites, mis on moodustatud konkurentsivõime faktorite alusel (riigid on seejuures reastatud nende positsiooni järgi konkurentsivõime üldedetabelis).

Riikide positsioonid edetabelites, mis on koostatud konkurentsifaktorite lõikes 2011. aastal

Riik	Koht üldjärjestuses	Majanduse seisund	Valitsuse tõhusus	Äritegevuse efektiivsus	Infra- struktuur
Hongkong	1	4	1	1	21
USA	1	1	19	10	1
Singapur	3	5	2	2	10
Rootsi	4	11	5	4	2
Šveits	5	15	3	11	4
Taiwan	6	8	10	3	16
Kanada	7	12	9	8	5
Katar	8	2	6	5	37
Austraalia	9	13	7	7	14
Saksamaa	10	6	24	16	7
Luksemburg	11	9	15	9	22
Taani	12	40	13	6	3
Norra	13	26	11	12	8
Holland	14	19	18	13	12
Soome	15	37	14	15	6
Malaisia	16	7	17	14	27
Israel	17	36	16	17	15
Austria	18	24	27	20	13
Hiina	19	3	33	25	28
Suurbritannia	20	14	26	28	17
Uus-Meremaa	21	33	8	24	23
Korea	22	25	22	26	20
Belgia	23	23	39	23	19
Iirimaa	24	28	30	18	24
Tšiili	25	17	12	21	40

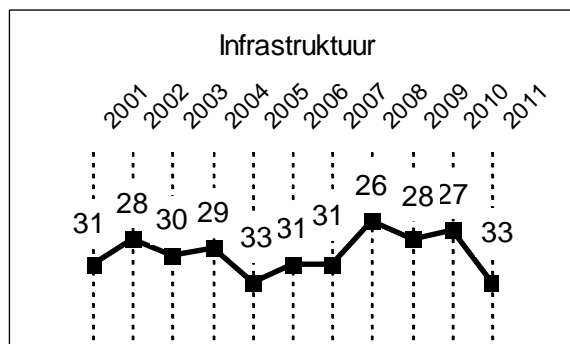
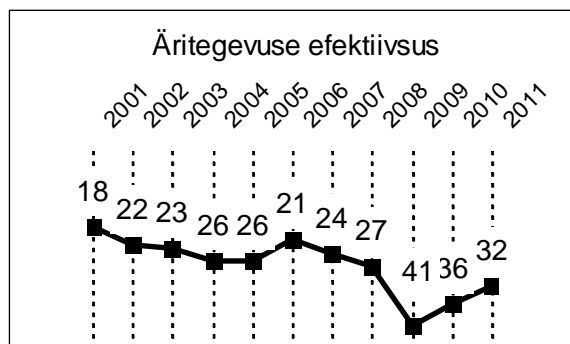
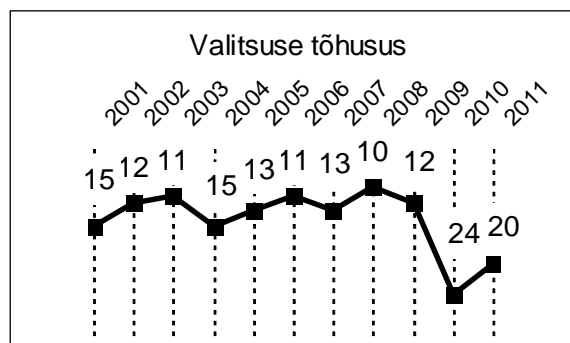
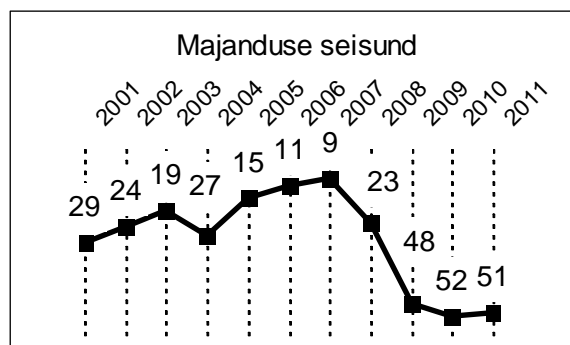

Riik	Koht üldjärjestuses	Majanduse seisund	Valitsuse tõhusus	Äritegevuse efektiivsus	Infra- struktuur
Jaapan	26	27	50	27	11
Tai	27	10	23	19	47
Araabia Ühendemiraadid	28	21	4	46	39
Prantsusmaa	29	22	44	47	18
Tšehhi	30	34	28	35	29
Island	31	52	40	34	9
India	32	18	29	22	50
Eesti	33	51	20	32	33
Poola	34	31	35	41	34
Hispaania	35	47	38	38	26
Kasahstan	36	35	21	36	46
Indoneesia	37	32	25	33	55
Mehhiko	38	16	43	43	49
Türgi	39	46	34	30	44
Portugal	40	50	48	44	25
Filipiinid	41	29	37	31	57
Itaalia	42	38	51	48	30
Peruu	43	20	36	39	58
Brasiilia	44	30	55	29	51
Leedu	45	53	47	45	36
Kolumbia	46	41	45	37	54
Ungari	47	44	52	50	35
Slovakkia	48	57	42	42	41
Venemaa	49	42	46	54	38
Rumeenia	50	49	49	49	42
Sloveenia	51	43	53	56	31
Lõuna-Aafrika Vabariik	52	54	32	40	56
Jordaania	53	55	31	52	52
Argentiina	54	39	57	51	45
Bulgaaria	55	48	41	57	53
Kreeka	56	58	56	53	32
Ukraina	57	45	58	55	48
Horvaatia	58	56	54	59	43
Venetsueela	59	59	59	58	59

Tabelis toodud andmetest saab teha mitmeid olulisi järeldusi riikide konkurentsivõime tugevate ja nõrkade külgede kohta. Alljärgnevalt toome mõned olulisemad faktoripõhised tähelepanekud:

- **Majanduse seisundi poolest** (lähtudes IMD poolt valitud kriteeriumitest) on 6 edukamat riiki (2010. a statistilistel andmetel) USA, Katar, Hiina, Hongkong, Singapur ja Saksamaa. Samad riigid, peale Saksamaa, olid kuue parema hulgas ka eelmisel aastal. Saksamaa tõrjus käesoleval aastal TOP 6-st välja Tai. Alamfaktorite andmed näitavad, et USA majanduse tugevuseks on siseriiklik majandus (1. koht) ja rahvusvahelised investeeringud (2.). Samas kui Katari tugevus baseerub soodsatel hindadel (1.) ja arenenud ning paindlikul tööturul (2.). Väike-riigid Singapur ja Hongkong on oma majanduse hea seisundi taganud eelkõige väliskaubanduse edendamise ja suurte välisinvesteeringutega.

- **Valitsuse töö** on kõige tõhusamaks hinnatud Hongkongis, Singapuris, Šveitsis, Araabia Ühendemiraatides, Rootsis ja Kataris. Esimesed 3 riiki olid kuue edukama hulgas ka eelmisel aastal. AÜE, Rootsi ja Katar on 6 hulka tõusnud tänavu. Hongkongis ja Singapuris on valitsuste töö mitmekülgsest tõhus – IMD on kõrgelt hinnanud sealset eelarve- ja maksupoliitikat, samuti institutsionaalset arengut ja äriseadusandlust. Mõlema riigi nõrgimaks küljeks valitsuse töö osas on sotsiaalne raamistik. Valitsuse töö, otsustades vähemalt esimese 6 koha järgi, on tõhusam just suhteliselt väikes-tes riikides. Sellest saab järeldada, et väikeste riikide juhtimine on lihtsam, muudatuste elluviimine kiirem ja neis on vähem bürokraatiat. Valitsuse töö tõhusus on läbi aegade olnud ka Eesti konkurentsivõime kõige tugevamaks küljeks (2011. a edetabelis kuulub Eestile 20. koht). Suurte riikide valitsuste tõhusust on tänavu hinnatud järgmiselt: USA – 19. koht, Hiina – 33. koht, India – 29. koht, Saksamaa – 24. koht.

- **Äritegevuse efektiivsuse** poolest on IMD edetabeli 6 edukamat riiki 2011. aastal Hongkong, Singapur, Taiwan, Rootsi, Katar ja Taani. Esimesed 3 riiki olid tipus ka eelmisel aastal, kuid viimased 3 asendasid seal Malaisiat, Austraaliat ja Luksemburgi. Hongkongi tugevu-

seks on finantsid (1. koht) ja väärtushinnangud (1.), Singapuril tööturg (1.) ja tootlikkus (2.), Taiwani tugevaim külg on ärijuhtimine (3.), Kataril – tootlikkuse kõrge tase (1.) ja Taanil – ärijuhtimine (1.).

- **Infrastruktuuri arengutasemelt** on IMD edetabeli tipus USA, Rootsi, Taani, Šveits, Kanada ja Soome. Kõikidele neile on ühistanuseks kõrge elutase. Sellest saab järeldada, et kaasaegse infrastruktuuri rajamine on kulukas ja aeganõudev tegevus. USA tugevuseks on teaduslik infrastruktuur (1.) ja tehnoloogiline infrastruktuur (2.). Rootsi on esikohal tervishoiu ja keskkonna valdkonnaga ja Taani – haridusega.

- **Eesti** kohta võib lisada järgmist (vt joonised lk 17): IMD 2011. a edetabelitest faktorite lõikes on Eesti positsioon kõige parem valitsuse tõhususe osas – 20. koht. Võrreldes eelmise aastaga on Eesti positsioon paranenud 4 koha võrra. Äritegevuse efektiivsuse poolest asub Eesti 32. kohal ning on tõusnud aastaga 4 koha võrra. Infrastruktuuri arengutasemelt on Eesti 43. kohal ning on aastaga 4 kohta langenud. Majanduse seisund on tänava hinnatud 51. kohaga, mis on ühe koha võrra parem kui eelmisel aastal.

2.3. Euroopa Liidu liikmesriikide konkurentsivõime iseloomustus

IMD rahvusvahelise konkurentsivõime hindamisest osavõtnud 59 riigi hulgas on 24 Euroopa Liidu liikmesriiki. Kuna valdav osa Eesti väliskaubandusest toimub Euroopa Liidu liikmesriikidega, siis on Eestile oluline olla põhjalikumalt informeeritud nende riikide konkurentsivõimest ja võrrelda ennast nendega.

Alljärgnevalt tutvustamegi EL liikmesriikide omavahelist konkurentsivõimet, tuginedes IMD rahvusvahelise konkurentsivõime aastaraamatus toodud andmetele. Analüüsi on kaasatud need 24 liikmesriiki, kes osalesid IMD 2011. a projektis. Ei osalenud Malta, Küpros ja Läti.

EL liikmesriikide kohad ja konkurentsivõime indeksid IMD edetabelis (võrdluseks 2010. a tulemused)

Koht EL arvestuses 2011	Riik	2011		2010	
		Koht IMD edetabelis	Konkurentsivõime Hongkongi suhtes (Hongkong = 100)	Koht IMD edetabelis	Konkurentsivõime Singapuri suhtes (Singapuri = 100)
1	Rootsi	4	94,1	6	90,9
2	Saksamaa	10	87,8	16	82,7
3	Luksemburg	11	86,5	11	86,9
4	Taani	12	86,4	13	85,6
5	Holland	14	85,7	12	85,7
6	Soome	15	84,4	19	80,0
7	Austria	18	81,6	14	84,0
8	Suurbritannia	20	80,3	22	76,8
9	Belgia	23	77,6	25	73,6
10	Iirimaa	24	77,1	21	78,1

Koht EL arvestuses 2011	Riik	2011		2010	
		Koht IMD edetabelis	Konkurentsivõime Hongkongi suhtes (Hongkong = 100)	Koht IMD edetabelis	Konkurentsivõime Singapuri suhtes (Singapuri = 100)
11	Prantsusmaa	29	71,4	24	74,4
12	Tšehhi	30	71,0	29	65,4
13	Eesti	33	68,3	34	62,6
14	Poola	34	66,9	32	64,5
15	Hispaania	35	66,7	36	58,8
16	Portugal	40	63,8	37	57,1
17	Itaalia	42	62,8	40	56,3
18	Leedu	45	60,2	43	54,0
19	Ungari	47	58,9	42	54,1
20	Slovakkia	48	58,6	49	51,1
21	Rumeenia	50	57,5	54	47,5
22	Sloveenia	51	56,9	52	48,7
23	Bulgaaria	55	53,6	53	47,8
24	Kreeka	56	51,9	46	52,3
EL liikmesriikide keskmine		31,1	71,3	30,4	67,5

Toodust saab teha mitmeid olulisi järeldusi:

- Euroopa Liidu liikmesriikide konkurentsivõime on vägagi erinev. Neile kuuluvad IMD 2011 üldedetabelis kohad 4.-st kuni 56.-ni. EL riikide keskmine koht (31,1) on tänavu 0,7 koha võrra madalam kui eelmisel aastal ning 2,9 koha võrra madalam kui 2009. aastal.
- EL vanad liikmed (EL 15) asuvad valdavalt kõik (11) tabeli ülemisel poolel ja uusliikmed (peale 2004. a vastu võetud) tabeli teisel poolel. Erandiks on EL lõunapoolsed vanad liikmed Hispaania, Portugal, Itaalia ja Kreeka. Kui nendest esimesed kolm on suutnud oma positsiooni võrreldes eelmise aastaga hoida, siis Kreeka on kukkunud 4 kohta, 20.-lt kohalt viimaseks ehk 24.-ks.
- Uusliikmetest asub taas (nagu ka eelmisel aastal) kõrgeimal positsioonil Tšehhi, kes on hoidnud oma 12. kohta. Tšehhi ees asub vahetult Prantsusmaa. Uusliikmete arvestuses järgnevad Tšehhile

Eesti, Poola, Leedu, Ungari, Slovakkia, Rumeenia, Sloveenia ja Bulgaaria.

- EL konkurentsivõimelisim riik 2011. a on Rootsi, kellele käesoleval aastal järgnevad Saksamaa, Luksemburg, Taani, Holland ja kuuendana Soome. Rootsi oli esikohal ka eelmisel aastal. Suuremad **tõusjad** edetabelis (võrreldes eelmise aastaga) on Saksamaa (4 kohta) ja Belgia (2 kohta). Suuremad langejad on Kreeka (4 kohta) ning Austria ja Iirimaa (mõlemad 2 kohta). Kreeka langemine viimasele kohale on oluline märk järgnevast (2011. a) võlakriisist.
- Eestile kuulub EL arvestuses keskmine ehk 13. koht, mis on ühe koha võrra kõrgem kui eelmisel aastal. Eesti on kohad vahetanud Poolaga, kes on nüüd 14. kohal. Eesti konkurentsivõime esikohal oleva riigi suhtes (Hongkong) on tänavu tõusnud 68,3%-ni (eelmisel aastal 62,6%).

Täpsema analüüsi EL liikmesriikide konkurentsivõimest anname järgmises peatükis.

3. EESTI MAJANDUSE KONKURENTSIVÕIME ISELOOMUSTUS EUROOPA LIIDU LIIKMESRIIKIDE VÕRDLUSES

Käesolevas peatükis iseloomustame EL liikmesriikide majanduse konkurentsivõimet üksikute komponentide ja peamiste statistiliste näitajate alusel. Teeme seda nelja

valdkonna lõikes – majanduse seisund, valitsuse tõhusus, äritegevuse efektiivsus ning infrastruktuur.

3.1. Majanduse seisund

Riikide majanduse seisundit iseloomustavad näitajad (indikaatorid) on IMD metoodika kohaselt koondatud 5 gruppi: siseriiklik majandus, rahvusvaheline kaubandus, välisinvesteeringud, tööhõive ja hinnad. IMD kasutas tänava riikide majanduse seisundi

hindamiseks kokku 78 kriteeriumit, millest 33 on statistilised näitajad.

EL liikmesriikide positsioonid majanduse seisundi komponentide lõikes on toodud alljärgnevas tabelis.

EL liikmesriikide positsioonid IMD edetabelis majanduse seisundi komponentide lõikes
2011. aastal

Koht EL arvestuses 2011	Riik	Siseriiklik majandus	Rahvusvaheline kaubandus	Välisinvesteeringud	Tööhõive	Hinnad	Kokku majanduse seisund
1	Saksamaa	6	11	6	16	14	6
2	Luksemburg	17	4	15	10	29	9
3	Rootsi	9	20	7	35	17	11
4	Suurbritannia	21	36	5	31	20	14
5	Holland	19	8	33	25	28	19
6	Prantsusmaa	16	51	4	43	27	22
7	Belgia	26	10	9	45	30	23
8	Austria	23	21	18	20	41	24
9	Poola	33	32	37	42	24	31
10	Tšehhi	41	23	36	37	25	34
11	Soome	30	52	30	44	31	37
12	Itaalia	22	47	23	47	42	38

Koht EL arvestuses 2011	Riik	Siseriiklik majandus	Rahvusvaheline kaubandus	Välisinvesteeringud	Tööhõive	Hinnad	Kokku majanduse seisund
13	Taani	25	27	25	36	55	40
14	Sloveenia	50	41	58	46	8	43
15	Ungari	48	17	28	50	37	44
16	Hispaania	38	46	16	57	26	47
17	Bulgaaria	56	26	47	51	7	48
18	Rumeenia	52	55	46	34	35	49
19	Portugal	46	53	57	49	19	50
20	Eesti	51(20)*	15(5)	39(17)	56(22)	22(9)	51
21	Iirimaa	44	22	11	53	2	52
22	Leedu	53	29	49	58	4	53
23	Slovakkia	47	42	55	55	34	57
24	Kreeka	54	58	51	52	46	58
EL liikmesriikide keskmine koht		34,5	31,1	29,4	41,3	26,0	35,8

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses

Tabelis toodust nähtub järgmist:

- EL liikmesriikide suhteliseks (IMD 59 riigi võrdluses) tugevuseks on hinnad (keskmine koht 26,0) ja välisinvesteeringud (29,4 koht). Kõige nõrgemaks komponendiks on tööhõive – keskmiselt 41,3 koht. Võrreldes kriisieelse ajaga (aastaraamat 2008, andmed 2007. a) on EL liikmesriikide majanduse seisund oluliselt kaotanud oma suhtelist tugevust: 2007. a oli riikide majanduse seisundi keskmine koht edetabelis 26,2 ja 2011. a (2010. a andmed) – 35,8. Positsioon on nõrgenenud kõikide komponentide osas peale hindade. Kõige suurem langus on toimunud siseriikliku majanduse ja tööhõive komponentide osas (vastavalt 8,7 ja 8,8 kohta).
- Võrdlus riikide lõikes näitab, et majanduse seisundi poolest on IMD tunnistanud kõige tugevamaks EL liikmesriigiks Saksamaa, kellele järgnevad Luksemburg, Rootsi, Suurbritannia, Holland ja Prantsusmaa. Võrreldes 2008. aastaga on TOP 6 hulgas uustulnuk Rootsi, kes on sealt välja tõrjunud Hollandi. Kolmeks kõige nõrgema majandusega EL riigiks on 2011. a Kreeka, Slovakkia ja Leedu. Kolm aastat varem olid nendeks Kreeka, Itaalia ja Portugal.
- Siseriikliku majanduse arvestuses on kolm tugevamat riiki Saksamaa, Rootsi ja Prantsusmaa (2008. a Luksemburg, Saksamaa ja Slovakkia). Rahvusvahelise kaubanduse alal juhivad EL sisest arvestust Luksemburg, Holland ja Belgia (2008. a Luksemburg, Saksamaa ja Slovakkia). Välisinvesteeringute arvestuses on parimad Prantsusmaa, Suurbritannia ja Saksamaa (2008. a Prantsusmaa, Ungari ja Suurbritannia). Tööhõiveprobleemid on kõige konkurentsivõimale lähendatud Luksemburgis, Saksamaal ja Aust-

rias (2008. a Luksemburg, Holland ja Iirimaa). Hinnapoliitika alal on kolm paremat riiki Iirimaa, Leedu ja Bulgaaria (2008. a Sloveenia, Portugal ja Poola).

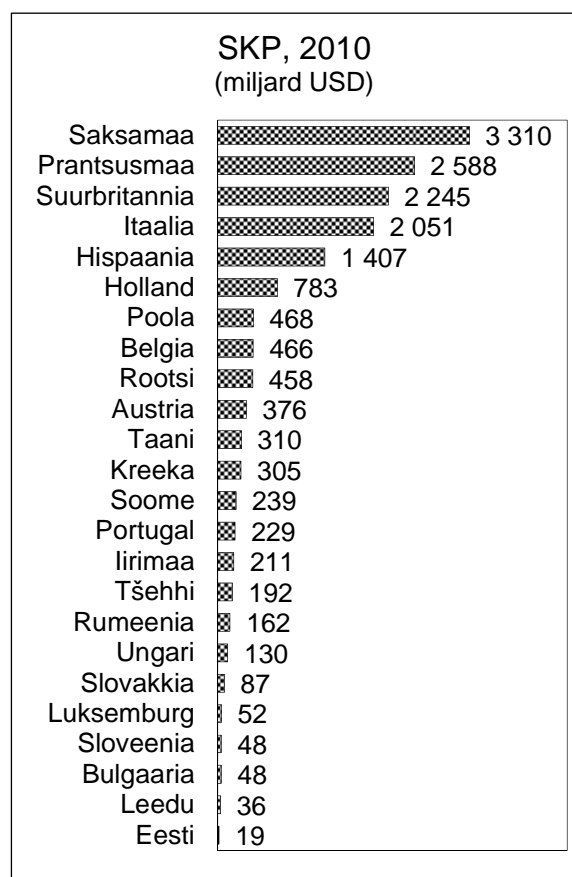
- Eesti positsioon EL riikide arvestuses majanduse seisundi komponentide lõikes on järgmine: siseriiklik majandus – 20. koht, rahvusvaheline kaubandus – 5., välisinvesteeringud – 17., tööhõive – 22. ja hinnad – 9. koht (kokku majanduse

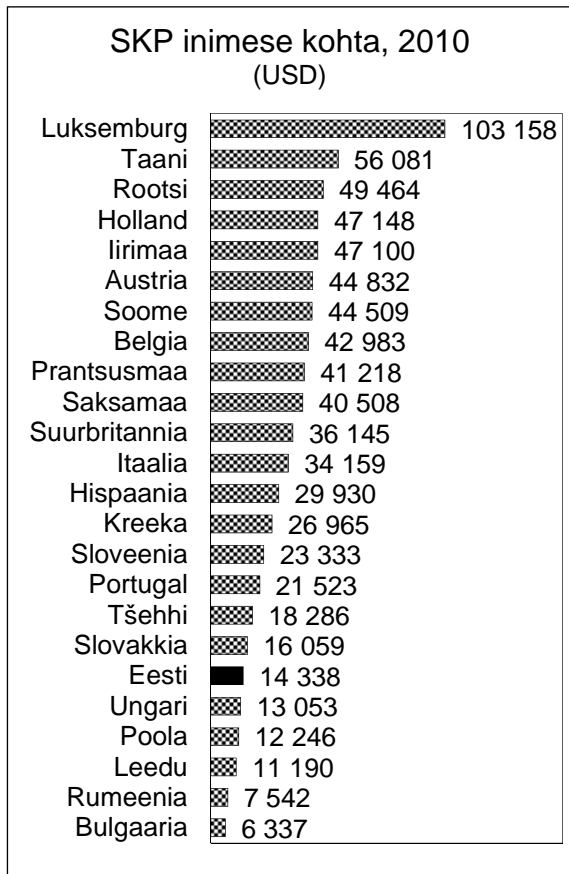
seisund – 20. koht). Kriisi eel (2008. a) kuulus Eestile EL arvestuses majanduse seisundi poolest 10. koht. Võrreldes eelmise (2010.) aastaga on Eesti oma kohta kolme võrra parandanud.

Alljärgnevalt iseloomustame EL liikmesriikide majanduse seisundit üksikute statistiliste näitajate alusel, esitades neid komponentide kaupa.

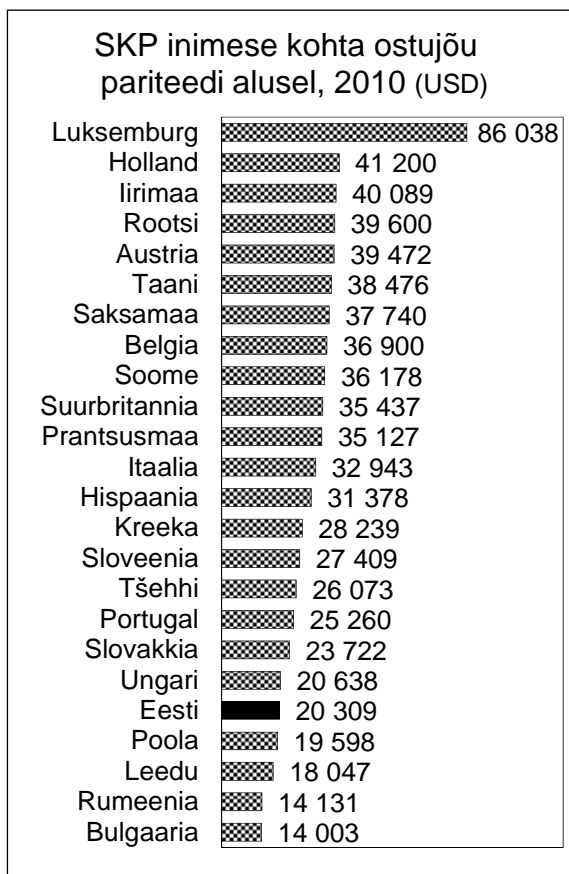
Siseriiklik majandus

Sisemajanduse koguprodukt (SKP) on riigi majandustegevuse kõige olulisemaks mahulisemaks näitajaks, iseloomustades aasta jooksul toodetud (loodud) lisandväärtust turuhindades. Suurem majandus on eeliseks rahvusvahelises konkurentsis. Jooniselt nähtub, et EL 24 riigid on SKP mahult väga erinevad, kusjuures suurim – Saksamaa majandus on väikseimast – Eesti majandusest enam kui 170 korda suurem. Lisaks Saksamaale kuuluvad “suurte tegijate” hulka Prantsusmaa, Suurbritannia, Itaalia ja Hispaania, kes kokku annavad üle 70% EL riikide SKP-st. EL uutest liikmetest on suurima majandusega riigiks Poola, kellele järgneb enam kui 2 korda väiksema SKP-ga Tšehhi ja Rumeenia. Poolale kuulub SKP mahu järgi 7. koht EL 24 riigi arvestuses. Võrdluseks olgu märgitud, et USA SKP moodustas 2010. aastal 14,66 milj USD, mis on u 80% EL 27 majandusest.

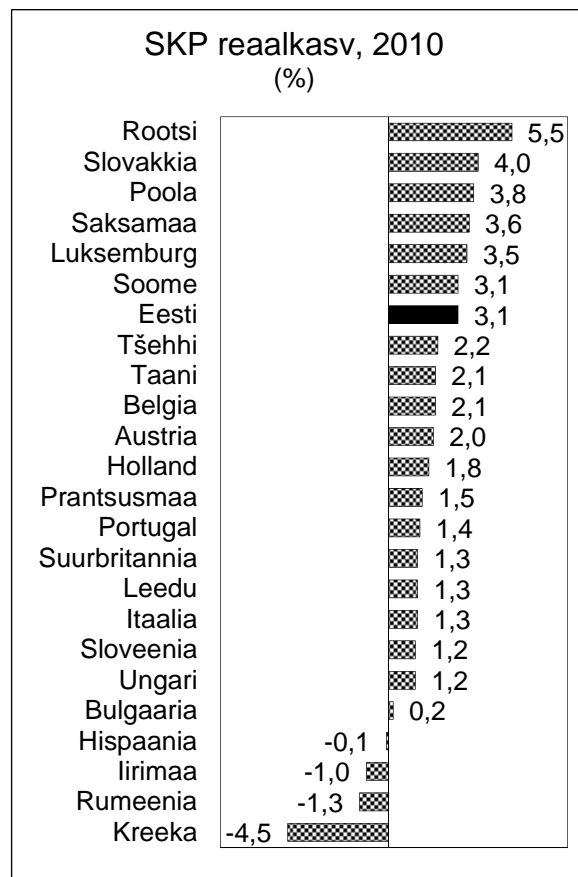
SKP elaniku kohta elimineerib riikide SKP võrdlemisel rahvaarvu mõju ja peegeldab tootlikkust ja elutaset riigis. Selle olulise näitaja poolest on EL liikmesriikide suveräänne liider Luksemburg, kellele suure vahega järgnevad Taani ja Rootsi. Olgu märgitud, et Luksemburgi kõrge SKP elaniku kohta on osaliselt seletatav asjaoluga, et riigis töötab palju (35%) välismaalasi, keda ei arvestata elanike hulka. Jooniselt nähtub, et SKP elaniku kohta on kõige madalam Bulgaarial, kellega on enamvähem ühel tasemel Rumeenia. Eesti SKP elaniku kohta 2010. aastal oli 14 338 USD, mis on u 10% madalam kriisieelse 2007. a tasemest (15 853 USD). Eesti lähimaks konkurendiks on Slovakkia. Rumeenia ja Bulgaaria vastuvõtmisega suurenesid elutaseme erinevused EL riikide vahel. Kui jätta võrdlusest välja Luksemburg, ka siis on erinevus Taaniga umbes 9-kordne. IMD 59 riigi võrdluses järgnevad ka seal esikohal olevale Luksemburgile Norra, Katar ja Šveits.

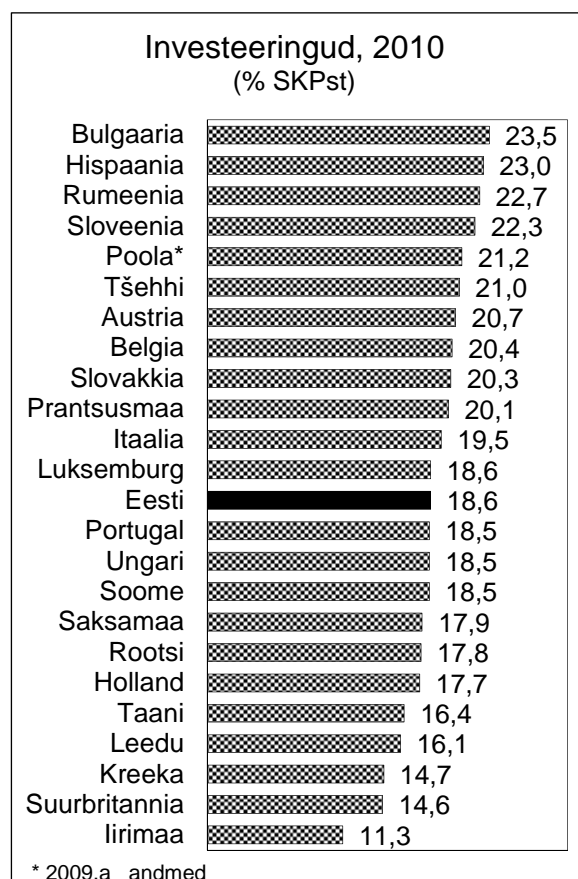
SKP elaniku kohta ostujõu pariteedi alusel on eelmisest näitajast (SKP elaniku kohta) veelgi sisukam riikide heaolu näitaja, kuna välistab riikide hinnatasemete erinevused. Kuna majanduslikult arenenud riikides on hinnad üldreeglina kõrgemad kui vähem arenenud riikides, siis vähendab see erinevusi riikide vahel. Jättes kõrvale mõnevõrra erandlik Luksemburg, siis Hollandi edestab viimasel kohal olevat Bulgaariat “vaid” ligikaudu kolm korda ja tagant 6. kohal olevat Eestit umbes kaks korda. Eesti SKP PPP elaniku kohta (20 309 USD) on tõusnud praktiliselt kriisieelsele tasemele (2007. a 20 320 USD), moodustades Soome vastavast näitajast (36 178 USD) natuke vähem kui 60%.

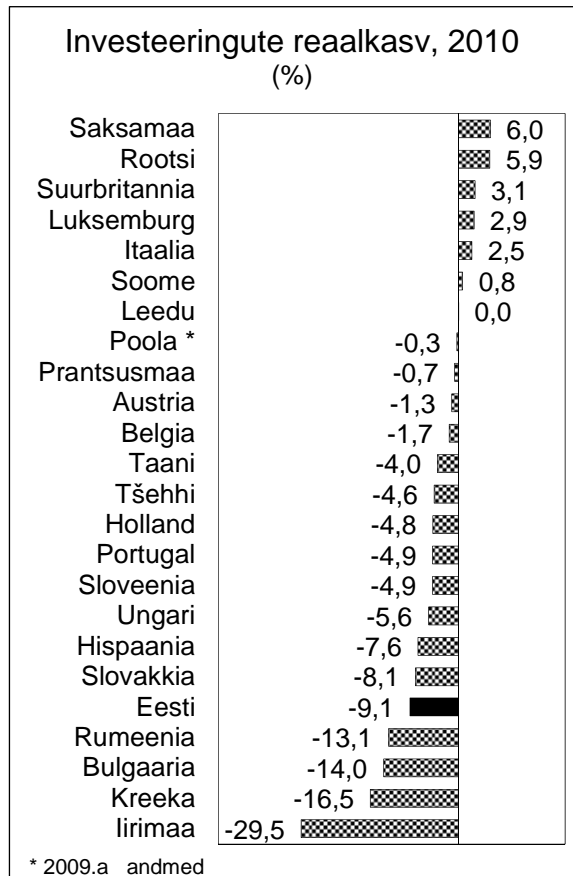

IMD metoodika võtab majanduse konkurentsivõime hindamisel arvesse mitmeid dünaamikanäitajaid. Üheks selliseks on **SKP reaalkasv**, antud juhul 2010. a kohta. Aasta oli paljudele EL liikmesriikidele raske, mida näitab ka asjaolu, et 5 nendest lõpetas aasta majanduslangusega. Käesoleva aasta võlakriisi valguses torkab ilmekalt silma Kreeka 4,5%-line majanduslangus. Kõige edukamalt tuli kriisist välja Rootsi, kes tänu ekspordi edule saavutas 5,5%-lise majanduskasvu, seda Slovakkia ja Poola ees. Eesti on enda kohta tagasihoidliku 3,1%-ga 7. kohal. Kui mitmel varasemal aastal torkas silma EL uusliikmete kiirem areng ja koos sellega riikide arengutaseme ühtlustumine, siis kriisijärgsel 2010. a see tendents ei leidnud kinnitust.

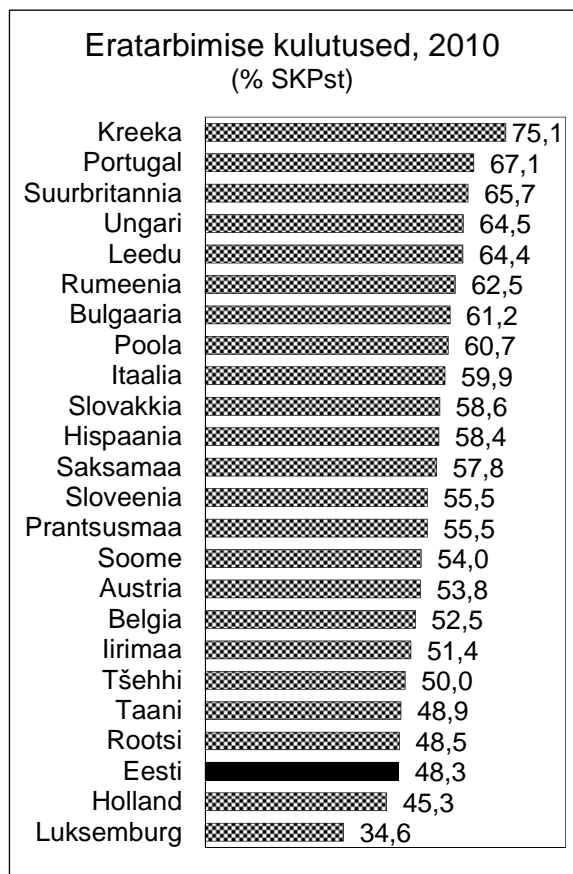

Riikide majandust konkurentsivõime aspektist hinnates pöörab IMD õigustatult tähelepanu ka loodud lisandväärtuse (SKP) kasutamisele (tarbimisele). IMD uurimused on näidanud, et riigi majanduskasv on jätku- suutlik, kui lisandväärtusest suhteliselt suur osa (u 25%) kasutatakse investeringuteks, kui valitsemiskulud on mõõdukad (u 20%) ja eratarbimiskulutused on mõistlikud (55%). Jooniselt nähtub, et **investeringute osakaalu poolest SKP-s** oli EL liikmesriigid 2010. a väga erinevad. Kõige aktiivsem investeerija - Bulgaaria kulutas sel otstarbel 23,5% ja kõige passiivsem investeerija – Iirimaa – 12,9% SKP-st. Üldse on investeringute tase 2010. aastal madal ning kindlasti on selle põhjuseks äsjane majanduskriis. Näiteks 2005. aastal juhtisid analoogilist edetabelit Hispaania ja Eesti, kes investeerisid vastavalt 29,4 ja 29,1% SKP-st. Kinnitamist leiab aga pikaajaline trend, mille kohaselt majanduslikult vähem arenenud EL riigid investeerivad suhteliselt rohkem kui arenenud riigid.

Veelgi enam kui investeeringute osakaalu poolest SKP-s erinevad EL 24 riigid **investeeringute reaalkasvu** poolest 2010. a. Joonisel toodud andmetest on näha, et investeeringud kasvasid 7-s riigis ja vähenesid 17-s riigis. Viimaste hulgas on eriti halb olukord Iirimaal, Kreekas, Bulgaarias ja Rumeenias (kõigis langus üle 10%). Eestis 2010. aastal investeeringute langus küll aeglustus (võrreldes 2009. a), kuid jäi ikkagi suureks (9,1%).

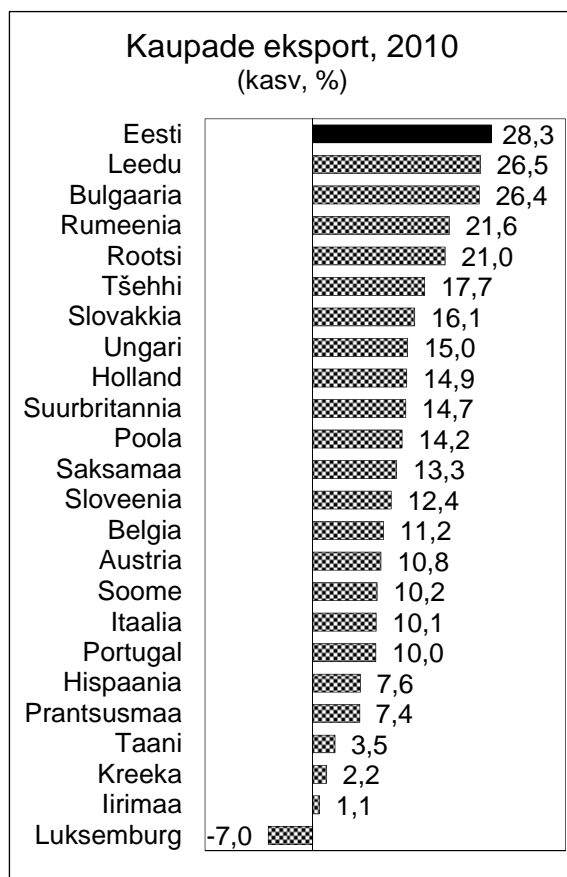
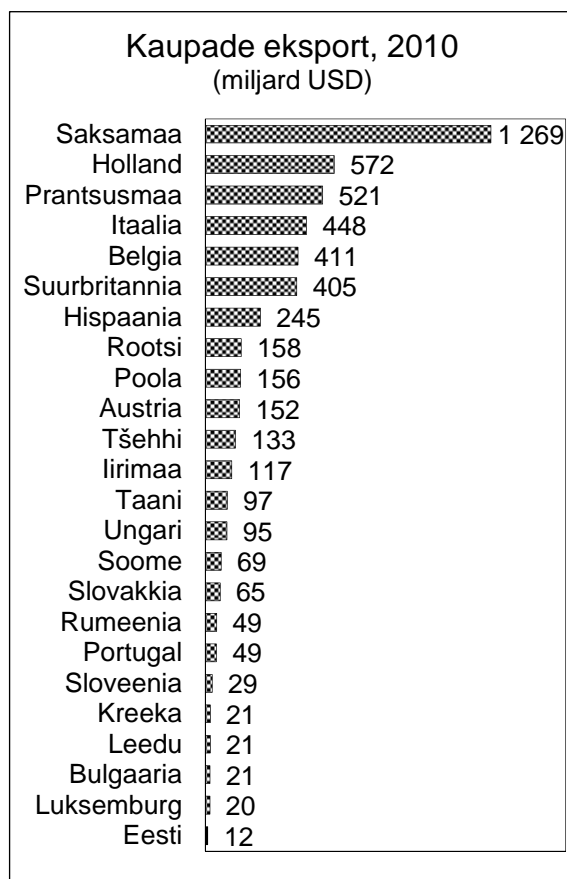
Eratarbimise kasv mõjub soodsalt riigi konkurentsivõimele, avardades siseturgu ja peegeldades elanike ostujõudu. **Eratarbimiskulutuste osakaal** SKP-s, kui see on aga väga kõrge, näitab seda, et investeeringuid tehakse riigis vähe ning seatakse ohtu riigi majandusarengu jätkusuutlikkusele. Jooniselt nähtub, et kõige madalam eratarbimise osakaal SKP-s on Luksemburgis (34,6%) ja kõige kõrgem Kreekas (75,1%). Eesti tase (48,3%) on allpool EL 24 keskmist ning mõnevõrra allpool optimaalset taset. Osaliselt on selle põhjuseks suur tööpuudus, reaalpalga langus ja seega madal ostuvõime.

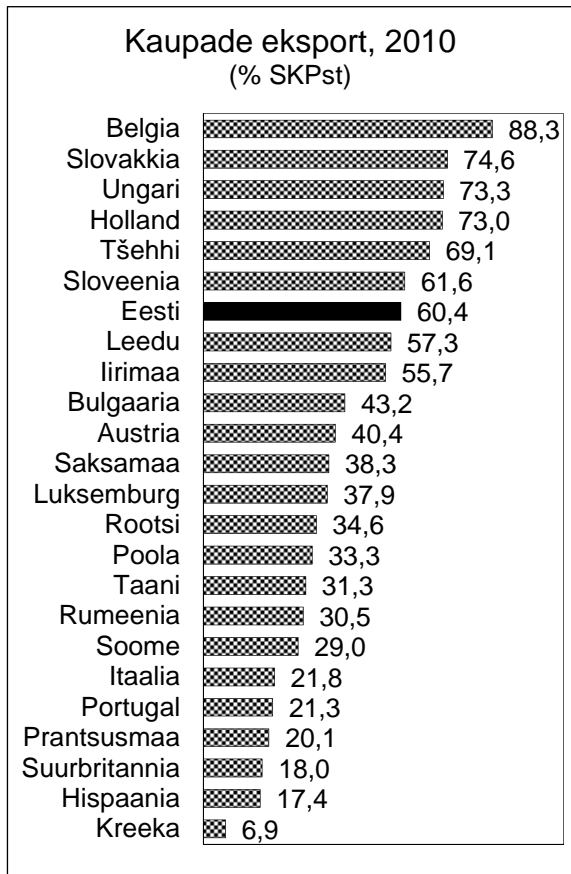
Rahvusvaheline kaubandus

Rahvusvaheline kaubandus on riigi konkurentsivõime oluline näitaja, iseloomustades riigi võimet müüa oma tooteid ja teenuseid rahvusvahelistel turgudel. IMD metoodika, arvestades riikide erinevat suurust, kasutab nende konkurentsivõime hindamisel rahvusvahelise kaubanduse erinevaid näitajaid, st lisaks mahtu iseloomustavatele veel ka arengukiiruse ja efektiivsuse näitajaid. See asjaolu tuleb Eestile kasuks, sest mahuliste näitajatega Eesti teiste EL liikmesriikidega konkureerida ei suuda.

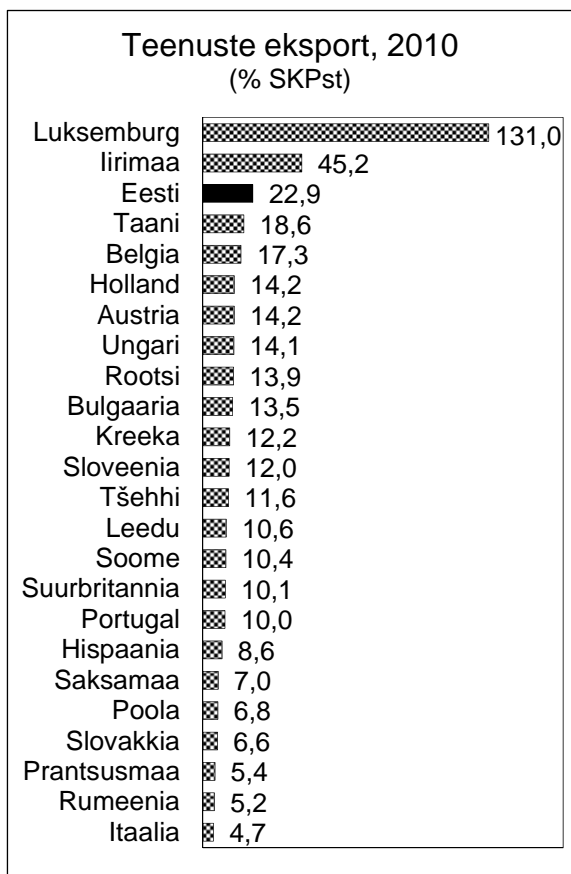
Kaupade ekspordi mahtu iseloomustavalt jooniselt nähtub, et EL konkurentsilt suurim eksportija on Saksamaa, kelle edu teisel kohal oleva Hollandi ees on enam kui kahekordne. Suured eksportijad on veel Prantsusmaa, Itaalia, Belgia ja Suurbritannia. Eesti majanduse väiksuse tõttu on Eesti IMD projektis osalenud EL riikidest kaupade ekspordi mahult viimasel kohal, jäädes oluliselt alla ka eelviimasel kohal olevale Luksemburgile. Eesti ekspordi maht (11,6 mld USD) moodustas 2011. aastal vaid 0,9% Saksamaa tasemest ehk Eesti aastane eksport on Saksamaa 3 päeva eksport. See asjaolu teeb aga ekspordi arengu Eestis vähem sõltuvaks rahvusvahelise kaubanduse üldisest arengutrendidest. Saksamaa asub maailmavõrdluses Hiina ja USA järel kolmandal kohal (mahud vastavalt 1576 ja 1276 mld USD).

Kaupade ekspordi kasv on üks kõige olulisemaid riigi konkurentsivõime tõusu näitajaid. Jooniselt nähtub, et 2010. a oli valdavale osale EL liikmesriikidele kaupade ekspordi osas edukas. Kasvunäitajad olid seejuures kõrgemad EL uusliikmetel – Eestil, Leedul ja Bulgaarial (kõigil aastakasv üle 25%). Ainsana vähenes kaupade eksport Luksemburgil.

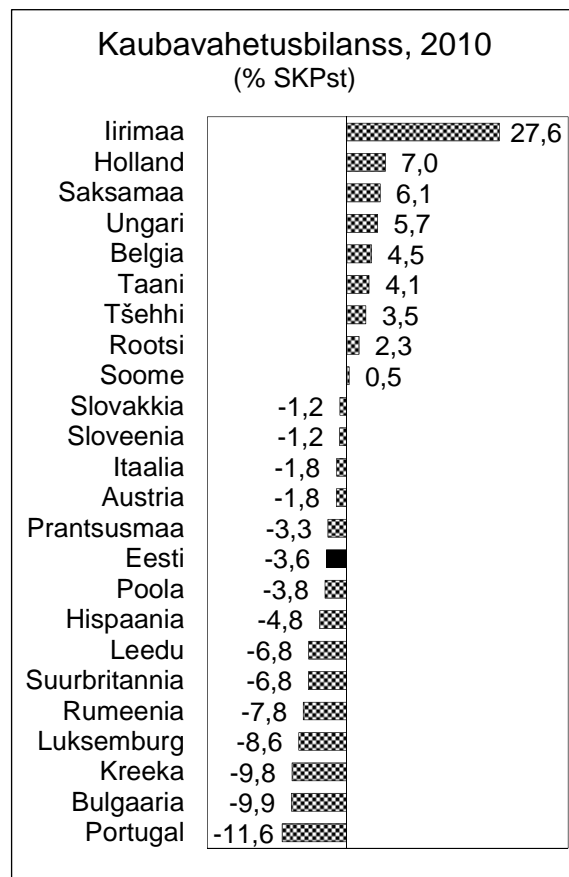

“Õiglasema” pildi riigi võimest müüa oma toodangut rahvusvahelistel turgudel annab näitaja, mis väljendab kaupade **eksporti osakaalu SKP suhtes**. Jooniselt nähtub, et selle näitaja alusel kuulub Eestile EL liikmesriikide arvestuses küllaltki kõrge 7. koht 60,4%-ga. Edetabelit juhivad absoluutarvestuses 5. kohal olev Belgia, kus ainuüksi kaupu (lisaks veel teenuseid) eksporditakse summas, mis moodustas 2010. aastal 88,3% SKP-st. Üle 50% moodustab eksport SKP suhtes 9-s EL liikmesriigis. Riikide reastamisest nähtub, et kaupade eksport suhtena SKP-sse on kõrge eelkõige väiksemates EL liikmesriikides, kus siseturg on väike, aga kodumaiste loodusressursside piiratuse tõttu on suur impordivajadus. Erandi moodustavad Saksamaa ja Holland, mida iseloomustavad nii ekspordi suur maht kui ka kõrge osakaal SKP-st. Silma torkab Kreeke madal ekspordivõimekus (6,9% SKP-st).

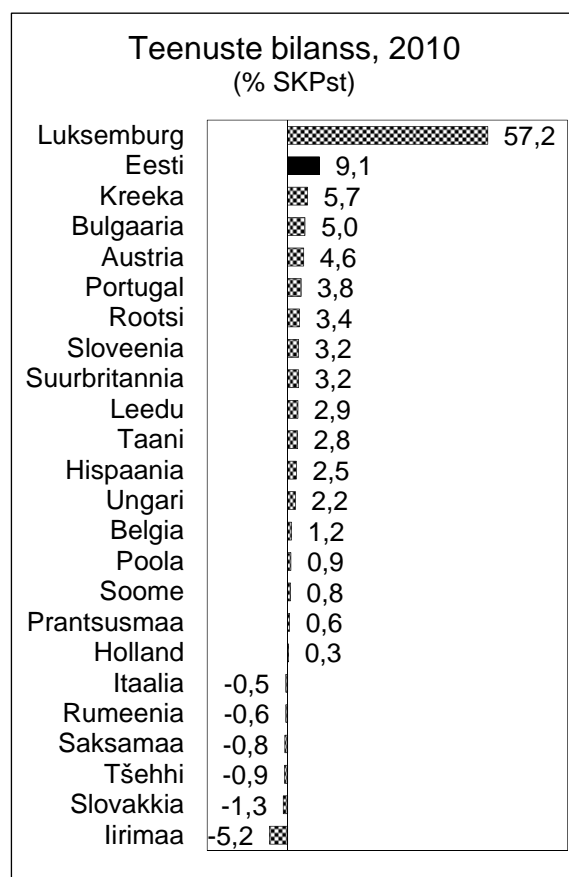

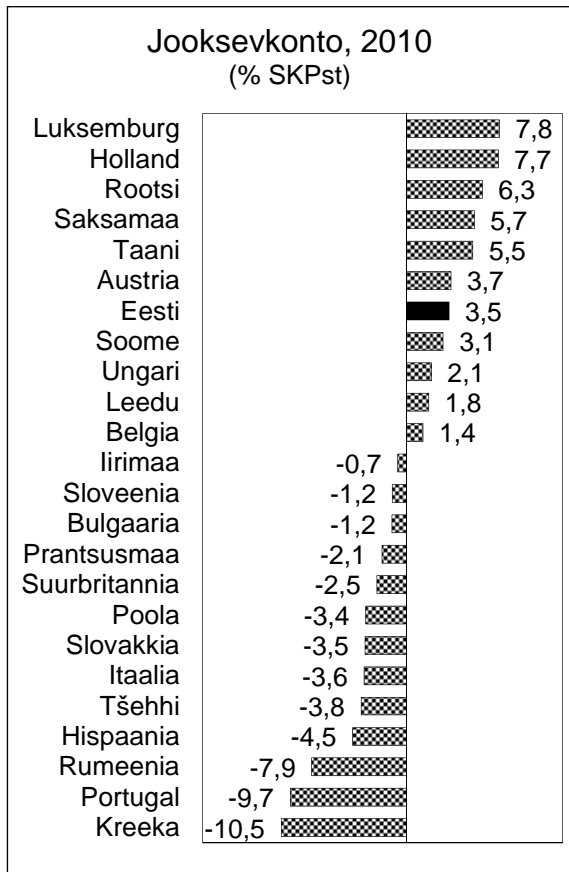
Riigi kõrge konkurentsivõime näitajaks on ka **teenuste eksport**. See hõlmab transpordi-, finants-, turismi-, side- ja muude teenuste ekspordi. Jooniselt on näha, et 2010. a andmetel asub Eesti teenuste ekspordi suhtelise suuruse poolest EL liikmesriikide eesotsas – täpsemalt Luksemburgi ja Iirimaa järel 3. kohal. Nii on see Eestiga olnud ka mitmel varasemal aastal, mil teenuste ekspordi osakaal SKP-st on ületanud 20%. Konkurentsitult on suhteliselt suurim teenuste ekspordija Luksemburg ning teatavasti kuulub valdav osa sellest finantsteenustele. Eesti tugev positsioon teenuste ekspordi alal baseerub arenenud transiitveostel ning välituristide teenindamisel. Eestis moodustab teenuste eksport u 40% kaupade väljaveost, Luksemburgis seevastu aga ületab enam kui 3 korda kaupade ekspordi. Eestil on potentsiaali teenuste ekspordi oluliselt suurendada ja laiendada selle nomenklatuuri (näit tervishoid, haridus). Tabeli lõpus on Itaalia, Rumeenia ja Prantsusmaa, kus teenuste ekspordi osakaal SKP-st jääb alla 5%.

Riikide konkurentsivõime väga oluliseks näitajaks on **kaubavahetusbilanss**. Konkurentsivõimelised riigid suudavad teistest rohkem eksportida, mistõttu muude tegurite võrdluse korral on edukatel riikidel bilanss positiivne või vähemalt enam-vähem tasakaalus. Samas ei saa siinjuures arvestamata jätta riikide erinevat sõltuvust loodusressurssidest, eelkõige energiast, samuti riikide erinevat arengufaasi, välismaiste otseinvesteeringute sissevoolu (suurendab kapitalikaupade impordinõudlust) jne. Jooniselt on näha, et 2010. aastal oli kaubavahetusbilanss positiivne 9 riigil ja enam-vähem tasakaalus (defitsiit alla 4% SKP-st) veel 7 riigil, nende hulgas Eestil. Kaubavahetuse positiivse saldoga tõusevad esile Iirimaa, Holland, Saksamaa, Ungari, Belgia ja Taani, kes on ka varasematel aastatel eduka väliskaubandusega silma paistnud. Mõned riigid tasakaalustavad oma väliskaubandust teenuste kaubanduse positiivse saldoga.

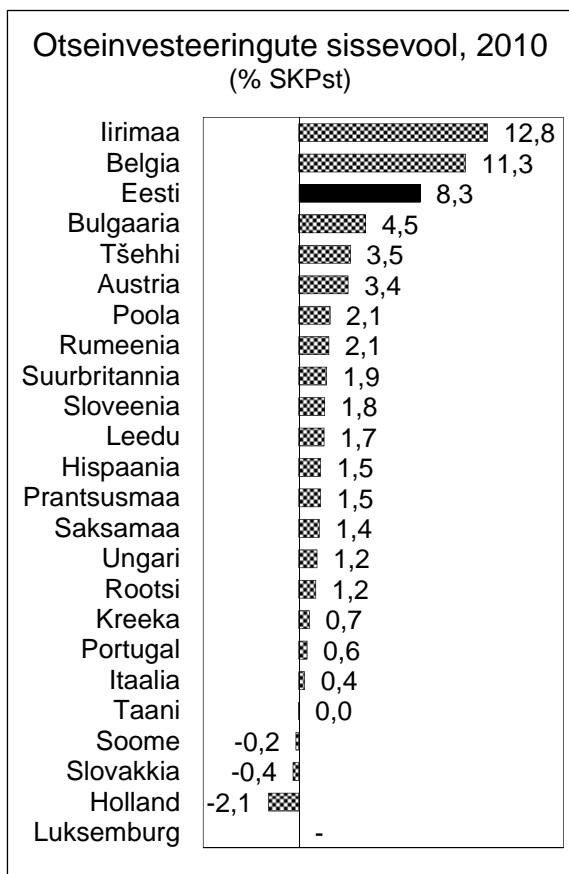
Teenuste bilanss ehk teenuste eksport-import on Euroopa riikides paremini tasakaalus kui kaubavahetusbilanss. 2010. aastal oli EL 24 riikidest vaid 6-l teenuste bilanss negatiivne. Nendest pooltel (Iirimaa, Tšehhi, Saksamaa) kompenseeris teenuste kaubanduse defitsiiti ülekaalus olev kaubavahetusbilanss. Kõige suurem teenuste bilansi ülejääk on Luksemburgil (57,2% SKP-st). Eesti teenuste bilanss oli 2010. aastal 9,1%-ga (SKP suhtes) samuti selgelt positiivne ja see kattis paraja ülejäägiga kaubavahetuse puudujäägi (3,6% SKP-st).

Riigi konkurentsivõime ja rahvusvahelise kaubanduse kõige üldistavamaks näitajaks on **maksebilansi jooksevkonto saldo**. IMD meetodika kohaselt hinnatakse riike nende jooksevkonto saldo järgi, mis on väljendatud %-ga SKP suhtes. Jooniselt on näha, et EL liikmesriikidest suutis 2010. aasta positiivse jooksevkontoga lõpetada 11 riiki, kelledest väärivad eriti esiletõstmist Luksemburg, Holland, Rootsi, Saksamaa ja Taani. Eestile oli majanduskriisijärgne 2010. a ka suhteliselt edukas – positiivne jooksevkonto saldo moodustas 3,5% SKP-st. Suure defitsiidiga lõpetasid 2010. aasta Kreeka, Portugal, Rumeenia, Hispaania, Tšehhi ja Itaalia. Jooksevkonto defitsiidi katteks pidid need riigid võtma välislaenu, mis teatavasti Kreekal, Portugalil, Hispaanial ja Itaaliale ületab niigi juba Maastrichti kriteeriumiga ettenähtud piirtaset (60% SKP-st).

Välisinvesteeringud

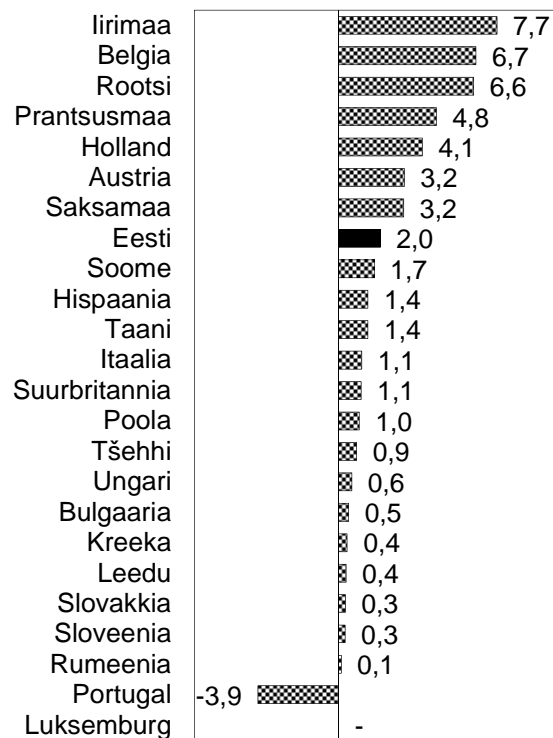
IMD kontseptsiooni kohaselt toetavad **välismaised otseinvesteeringud** riigi konkurentsivõimet, kiirendades kaasaegsete tehnoloogiate kasutuselevõttu, soodustades uute töökohtade loomist ja tootlikkuse tõusu. Samas on ka otseinvesteeringute väljavool riigi konkurentsivõime tugevuse näitajaks, väljendades koduettevõtete võimekust luua ettevõtteid (tütarfirmasid) teistes riikides.

Joonis **otseinvesteeringute sissevoolust** (SKP suhtes) näitab, et Eesti kuulus 2010. aastal välisinvestorite jaoks atraktiivsete riikide hulka. Eestist said suhteliselt rohkem välismaiseid otseinvesteeringuid vaid Iirimaa ja Belgia. Võrreldes buumiaegse olukorraga (2007. a 10,7%) on 2010. aastal välisinvesteeringuid Eestisse tulnud mõnevõrra vähem, kuid see on iseloomulik enamuse EL riikide suhtes. Otseinvesteeringute sissevoolu poolest kuulus Eestile EL arvestuses 2005. a esikoht ja 2006. a teine koht. Eestisse tehtud välisinvesteeringutest on u 2/3 reinvesteeringut tulu ning kõige enam välisinvesteeringuid tuleb Eestisse Rootsist.

Otseinvesteeringute väljavool on samuti olnud mõjutatud majanduskriisist ja jäi 2010. aastal EL liikmesriikides oluliselt väiksemaks kui kriisi eel. Jooniselt nähtub, et kõige aktiivsemad kapitali välja viijad olid Iirimaa, Belgia ja Rootsi, kus nende maht ületas 6% taset SKP suhtes. Eesti asub otseinvesteeringute väljavoolu poolest EL riikide edetabelis 2,0%-ga 8. kohal. Võrdluseks olgu märgitud, et 2007. aastal oli Eesti 7. kohal 7,1%-ga. Välisriikidesse investeerivad aktiivsemalt EL vanad liikmed, kuid nende hulka ei kuulu madala konkurentsivõimega Portugal, Kreeka ja Itaalia.

Kui vaadata riike otseinvesteeringute väljavoolu ja sissevoolu bilansi järgi, siis selgub, et 2010. a olid kõige suurema positiivse saldoga (väljavool ületas sissevoolu) Holland, Rootsi ja Prantsusmaa (saldo üle 2% SKP suhtes). Eesti kuulub kindlalt välisinvesteeringute saajate hulka, sissevool ületas väljavoolu (2010) enam kui 6%-punkti võrra.

Otseinvesteeringute väljavool, 2010
(% SKPst)

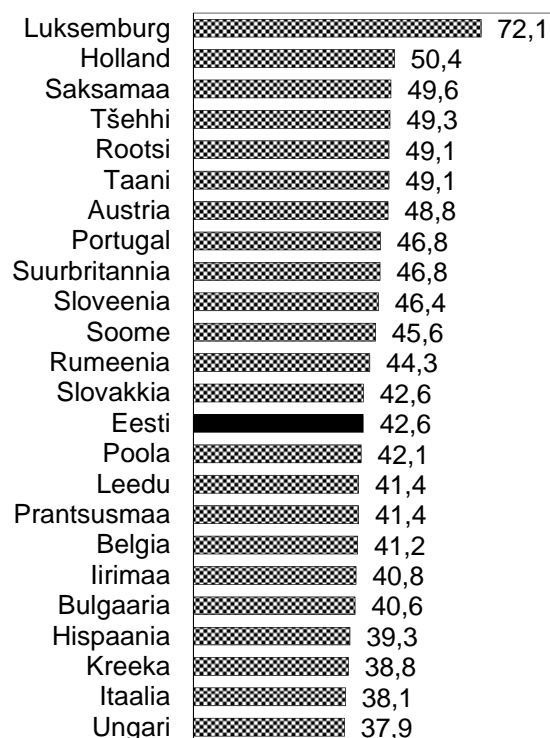

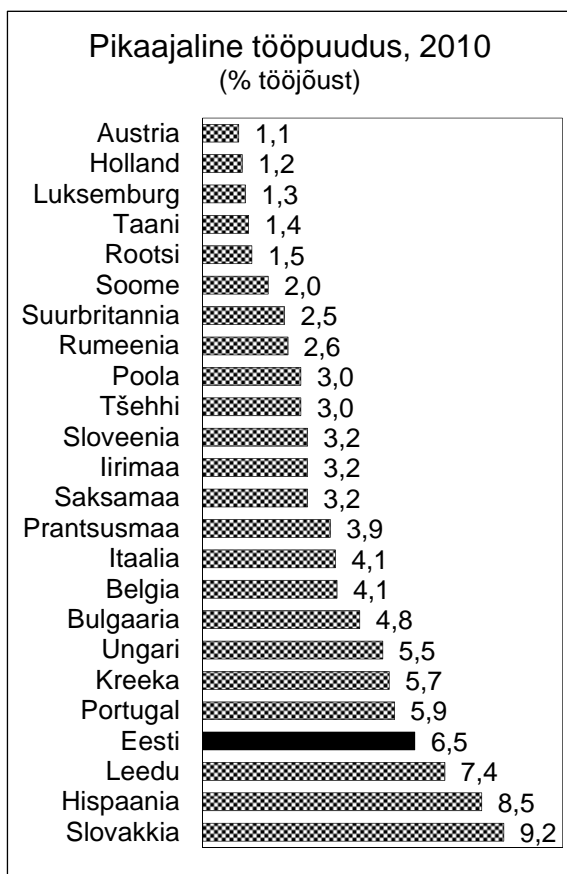
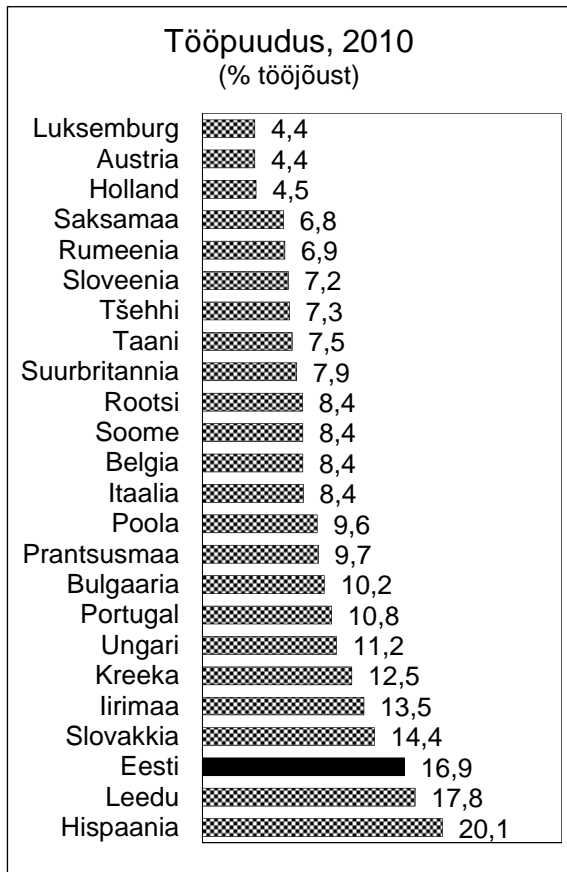
Tööhõive

Tööturu seisundit hindab IMD konkurentsivõime seisukohalt positiivseks, kui see on piisavalt paindlik, et reageerida majanduses toimuvatele muutustele, rahuldab ettevõtete vajadusi kvalifitseeritud tööjõu ja oskustöölise järele ning on riigi poolt mõõdukalt reguleeritud. Riigi konkurentsivõime hindamisel kasutab IMD kaheksat statistilist näitajat, millest siinjuures tutvustame nelja.

Hõivatute osakaal rahva arvus peegeldab rahvastiku tööalast aktiivust ja kaasatust tööellu, näitab töötajate arvu suhet rahvaarvu. Jooniselt nähtub, et hõivatus EL liikmesriikides on vägagi erinev – alates 37,9%-st Ungaris kuni 50,4%-ni Hollandis ning mõnevõrra erandlikus Luksemburgis koguni 72,1%. Tänu kiirele majanduskasvule aastatel 2006-2007 tõusis hõivatus Eestis 2006. aastal 45%-ni ja 2007. a koguni 49%-ni (IMD edetabelis 4. koht). Majanduskriisi tagajärjel oli hõive 2010. aastal vaid 42,6%, millega

Hõivatud, 2010
(% rahvaarvust)

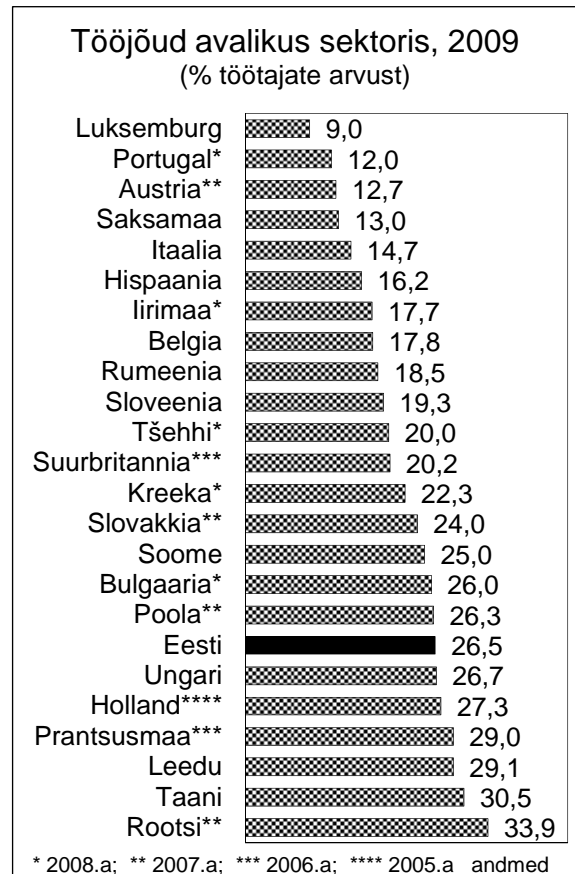
Eesti langes IMD arvestuses 14. kohale. Mõõdukas hõive langus on toimunud enamuses EL liikmesriikides, kuid majanduslikult edukamates püsib hõive ka nüüd (2010) 46-49% vahemikus. Negatiivselt torkab silma taas Kreeka, kus vastav näitaja 2010. a oli 38,8%.

Mõnevõrra teisest aspektis iseloomustab tööturgu **tööpuuduse** (töötuse) näitaja. Tööpuudus pidurdab otseselt majanduskavu ja takistab rahva heaolu paranemist. Töötuse määra mõõdetakse traditsiooniliselt %-na tööjõust ja soovitavalt ei peaks see ületama 5-6% taset. Majanduskriisi tagajärjel on tööpuudus EL liikmesriikides (võrreldes kriisieelsete 2006. ja 2007. aasta tasemega) 2...3%-punkti tõusnud. Jooniselt on näha, et „mõistlik“ tööpuuduse tase on vaid Luksemburgis, Austrias ja Hollandis ning enam-vähem rahuldavaks võib pidada olukorda Saksamaal. Eesti kuulub Hispaania ja Leedu järel tööpuuduse näitajaga kolme kehvema riigi hulka. 2007. aastal oli Eesti tööpuuduse 4,7%-lise tasemega eestpoolt 6. kohal. 2011. a paranes Eesti olukord kiiresti.

Tööpuuduse üldnäitajast veelgi negatiivsemaks hinnatakse **pikaajalist tööpuudust**. Kui kriisieelsel perioodil (2008. a) suutsid pikaajalise tööpuuduse taset hoida alla 2% tööjõust pooled EL liikmesriigid, siis 2010. aastal on neid riike järele jäänud vaid kuus: Austria, Holland, Luksemburg, Taani, Rootsi ja Soome. Eestis oli pikaajaline tööpuudus 2007. aastal 1,7% ja tõusis 2010. aastal 6,5%-ni, millega langesime nelja kõige kõrgema pikaajalise tööpuudusega EL liikmesriigi hulka. Eestist halvem olukord on veel vaid Slovakkias, Hispaanias ja Leedus. Ka Kreeka olukord ei ole kiita – madal konkurentsivõime on tõstnud pikaajalise töötuse taseme selles riigis 5,7%-ni.

Töäjõud avalikus sektoris (% hõivatutest) näitab avaliku sektori rolli ühiskonnas. IMD lähtub riikide konkurentsivõime hindamisel seisukohast, et ülepaasutatud avalik sektor vähendab riigi konkurentsivõimet. Samas on mitmed riigid osa traditsioonilisi avaliku sektori funktsioone üle andnud erasektorile, mistõttu objektiivne avaliku sektori tegevuse hindamine hõive alusel on tänapäeval raskendatud. Toodud andmetest nähtub, et avaliku sektori töötajate arv (% hõivatutest) on vägagi erinev, ulatudes 9,0% Luksemburgis kuni 33,9%-ni Rootsis. Eestile kuulub 26,5%-ga 18. koht. Kriisieelsel 2007. aastal moodustas töäjõud avalikus sektoris Eestis 24,1%, millega asusime EL 24 liikmesriigi arvestuses keskmisel, 12. kohal (% on tõusnud üldise töötajate arvu vähenemise arvel). Suure avaliku sektoriga torkavad läbi aegade silma Põhjamaad – lisaks Rootsile veel ka Taani.

3.2. Valitsuse töö tõhusus

IMD riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamise meetodika kohaselt on valitsuse töö (tõhusus) üks neljast konkurentsifaktorist, pidades silmas, et ettevõtluskeskkond riigis sõltub suuresti riigiaparaadi tegevusest. Positiivselt hinnatakse valitsuse sellist tegevust, mis on paindlik ja võtab arvesse rahvusvahelises majanduskeskkonnas toimuvaid muutusi. Valitsuse tegevus peab olema suunatud eelkõige konkurentsitingimuste edendamisele vastavate riik-

like programmide ja seadusloome kaudu. IMD hindab valitsuse töö tõhusust viiest aspektist: riigieelarve, maksupoliitika, institutsionaalne raamistik, äriseadusandlus ning sotsiaalne raamistik. IMD kasutas tänavu valitsuse töö hindamiseks 71 kriteeriumit. IMD Aastaraamatust 2011 nähtub, et EL liikmesriigid on uuringus osalenud 59 riigi edetabelis saanud valitsuse töö tõhususe järgi kohti 5.-st kuni 56.-ni.

EL liikmesriikide positsioonid IMD edetabelis valitsuse töö tõhusus komponentide lõikes
2011. aastal

Koht EL arvestuses 2011	Riik	Eelarvepoliitika	Maksupoliitika	Institutsionaalne raamistik	Äri-seadustik	Sotsiaalne raamistik	Kokku valitsuse töö tõhusus
1	Rootsi	6	49	4	7	1	5
2	Taani	28	48	5	5	4	13
3	Soome	27	46	7	10	3	14
4	Luksemburg	18	32	15	15	13	15
5	Holland	22	47	8	12	7	18
6	Eesti	2(1)*	29(4)	34(15)	20(9)	30(15)	20
7	Saksamaa	43	54	11	22	5	24
8	Suurbritannia	54	35	10	16	19	26
9	Austria	39	51	16	19	12	27
10	Tšehhi	29	30	30	25	23	28
11	Iirimaa	59	16	33	6	20	30
12	Poola	45	37	32	29	27	35
13	Hispaania	47	41	31	43	17	38
14	Belgia	26	10	9	45	30	39
15	Bulgaaria	32	21	51	40	50	41
16	Slovakkia	35	31	40	41	39	42
17	Prantsusmaa	52	59	22	32	15	44
18	Leedu	44	34	45	45	32	47
19	Portugal	55	42	38	34	26	48
20	Rumeenia	37	40	50	37	46	49
21	Itaalia	56	57	36	36	33	51
22	Ungari	51	55	49	26	44	52
23	Sloveenia	42	53	53	50	34	53
24	Kreeka	57	50	48	54	37	56
EL liikmesriikide keskmine koht		37,8	40,3	28,2	27,9	23,6	34,0

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses

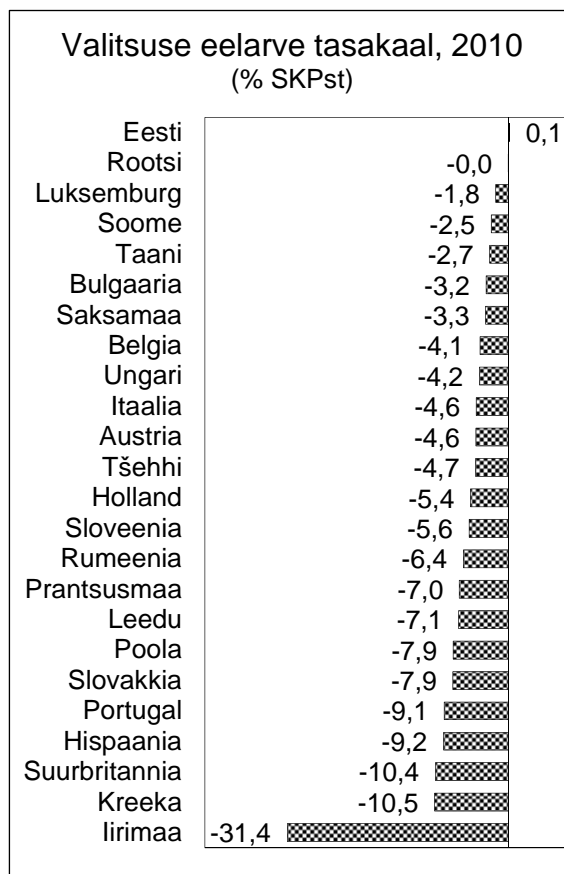
Tabelis toodust saab teha järgmised järeldused:

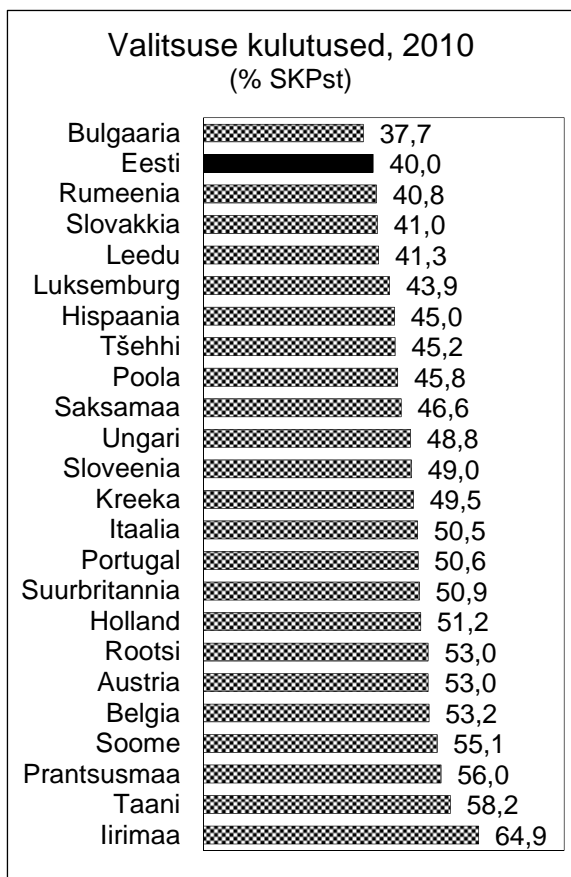
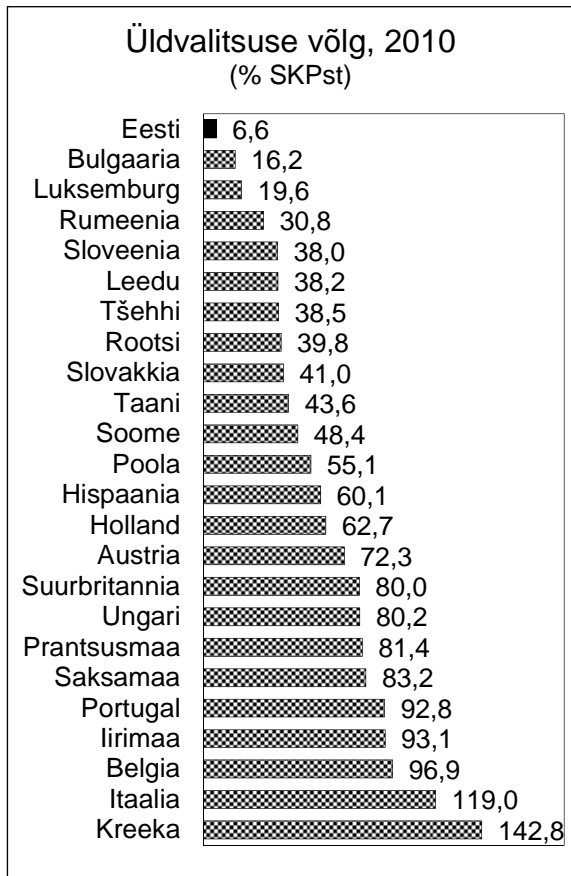
- Valitsuse töö tõhususe poolest on EL liikmesriigid IMD edetabelis 59 riigi võrdluses keskmiselt 34. positsioonil ehk mõnevõrra ebatõhusamad kui muud riigid keskmiselt
- Valitsuse töö EL liikmesriigiti on väga erineva tõhususega: alates Rootsi, kellele kuulub edetabelis 5. koht kuni Kreeka, kes on üldarvestuses 56. kohal. Seejuures Kreeka valitsuse nõrkus tuli ilmsiks juba 2005. a aastaraamatus, kus talle kuulus 52. koht 60 riigi hulgas.

- EL liikmesriikide valitsuste tegevuse nõrgemateks komponentideks on eelarve- ja maksupoliitika ning tõhusamaks küljeks sotsiaalpoliitika (keskmised kohad edetabelis vastavalt 37,8, 40,3 ning 23,6).
- Eestile kuulub valitsuse tõhususe poolest 2011. aastal EL 24 arvestuses 5. koht, kusjuures tugevamateks komponentideks on eelarvepoliitika – 1. koht ja maksupoliitika – 4. koht.

Alljärgnevalt vaatleme mõningaid olulisemaid valitsuse tegevust iseloomustavaid statistilisi näitajaid EL liikmesriikide kohta.

Üheks riigi usaldusväarsuse rahvusvaheliselt tunnustatud kriteeriumiks on **riigieelarvest** kinnipidamine ehk valitsuse eelarve tasakaal (% SKP-st). Jooniselt on näha, et 2010. aastal suutis eelarve ülekulu vältida vaid üks EL liikmesriik, selleks oli Eesti. Maastrichti kriteeriumist (ülekulu kuni 3% SKP suhtes) suutsid kinni pidada 5 riiki, lisaks Eestile Rootsi, Luksemburg, Soome ja Taani. Samas väga halb oli olukord Iirimaa, Kreekas ja Suurbritannias, kelledest kahe osas (Iirimaa ja Kreekas) oli tegemist ka SKP langusega. Summaliselt oli eelarve ülekulu 2010. aastal kõige suurem Suurbritannias – 233 mld USD.

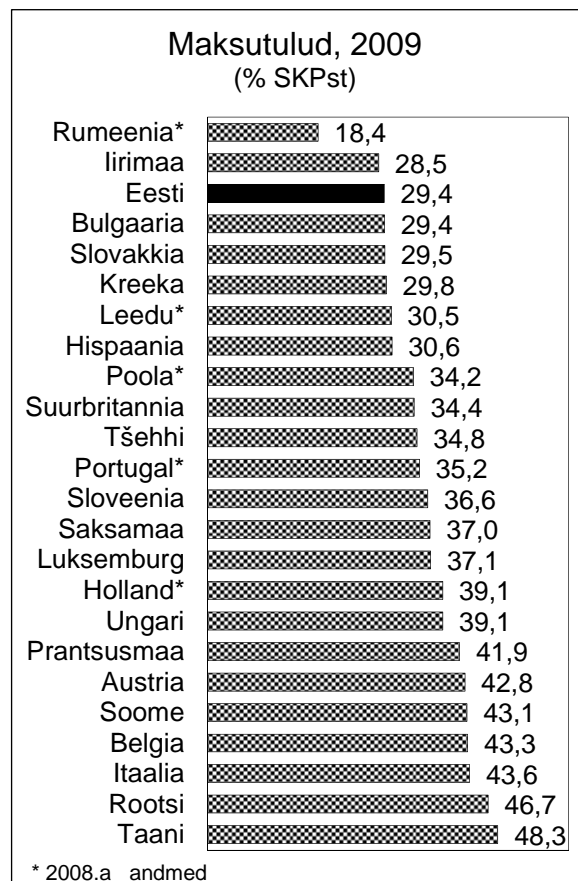

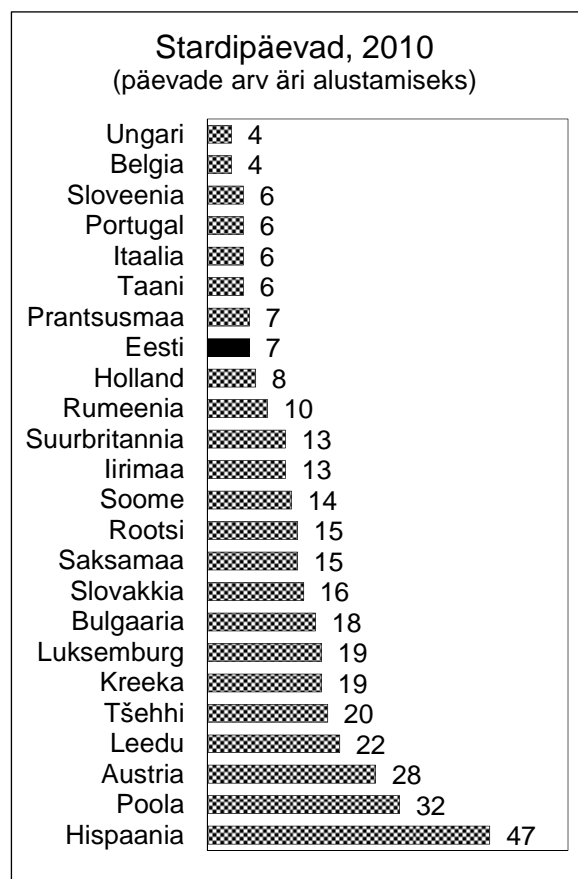
Üldvalitsuse võlg (% SKP-st) on suureks probleemiks paljudele EL liikmesriikidele ning majanduskriis (2008-2009) põhjustas mõnedel riikidel välisvõla olulise suurene-mise. Jooniselt nähtub, et 2010. a seisuga ulatub Kreeka riigivõlg 142,8%-ni SKP-st, Itaaliale 119,0%, Belgiale 96,9%, Iirimaa-le 93,1%-ni jne. Võrdluseks olgu märgitud, et 2007. aastal oli Kreeka välisvõlg 94,8% SKP-st, Itaaliale 104,0%, Belgiale 81,8% ja Iirimaa-le 25,3%. Kõrge võlatase võib lisaks muudele halbadele külgedele negatiivselt mõjutada riigi mainet, usaldusväär-sust ja koos sellega ka rahvusvahelist konkuren-tsi-võimet. Eesti on EL liikmesriikide hulgas silma paistnud konservatiivse eelarvepoliiti-kaga, tänu millele on välisvõlg vaadeldava riikide grupi väiksem.

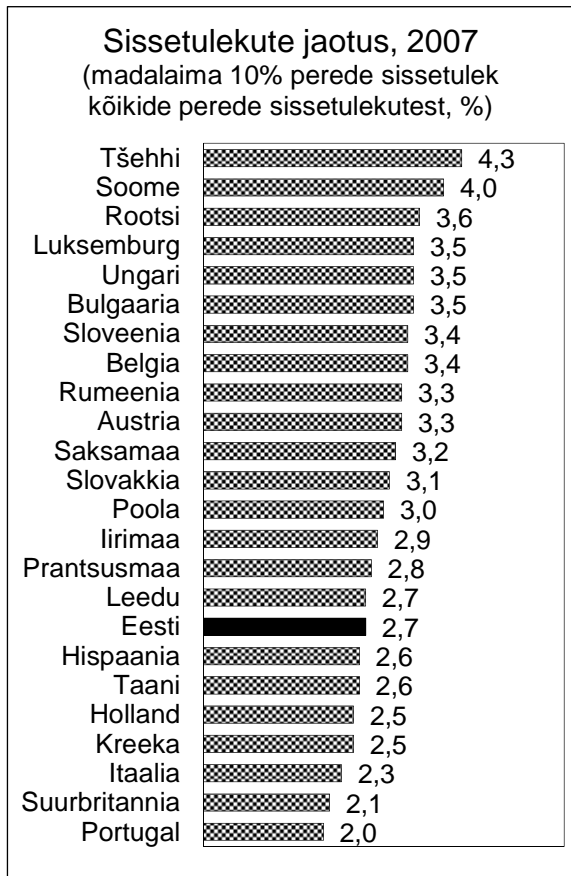
IMD kontseptsiooni kohaselt on konkuren-tsi-võimelisemad need riigid, kus **valitsuse kogukulud SKP suhtes** on väiksemad, kuna nad koguvad üldreeglina ka vähem makse. Jooniselt nähtub, et Eesti on konkuren-tsi-võime selle tunnusjoone poolest kõrgel 2. kohal Bulgaaria järgi. Eestis moodustasid valitsuse kulutused 2010. aastal 40,0% SKP-st. Kõige suuremad valitsuse kulud %-des SKP suhtes olid 2010. aastal Iirimaa – 64,9%, kellele järgnesid Taani (58,2%) ja Prantsus-maa (56,0%). Tulu ulatuslik ümberjagamine on väga iseloomulik Põhjamaa heaoluriiki-dele – lisaks juba nimetatud Taanile, kuulu-vad siia Soome (55,1%) ja Rootsi (53,0%). Samas on Põhjamaa riigid ühed konkuren-tsi-võimelisemad maailmas. Uuringud on näida-nud, et valitsuse kulutuste mõju konkuren-tsi-võimele sõltub suuresti sellest, kui efektiiv-selt valitsused kogutud tulu kasutavad. Sihi-pärasel kasutamisel suudab riik rahastada mitmesuguseid ettevõtetele suunatud ühis-programme paremini kui teeks seda iga ette-võte eraldi.

Riikide maksukoormuse taset näitab **maksutulude suhe SKP-sse**. Viimane on tugevas korrelatsioonis valitsuse kulutuste tasemega SKP-st, kuna maksutulud moodustavad valdava osa riigi eelarve tuludest. Juuresolevalt jooniselt nähtub, et maksutulude tase EL 24 liikmesriikides väga suurel määral erineb – mõneti vananenud (2009. a) andmetel ulatus see 18,4%-st (Rumeenia) kuni 48,3% (Taani). Vanad EL liikmesriigid eristuvad uutest kõrgema maksukoormuse taseme poolest. Kreeka praegust võlakriisi silmas pidades on mõnevõrra üllatav Kreeka madal maksukoormus. Võib-olla on põhjuseks aga ka maksude ebatäielik laekumine. Eestile on läbi aegade olnud iseloomulik suhteliselt madal maksukoormus. IMD andmetel olime 2004. aastal maksukoormuste taseme poolest 3. kohal, 2005. a - 6. kohal, 2006. a – 4. kohal ja nüüd 2009. a andmetel taas 3. kohal 29,4%-ga. Eesti on valinud madalate maksude arengutee, mis on toonud riigile atraktiivsust ning suurendanud välismaiste otseinvesteeringute voolu riiki.

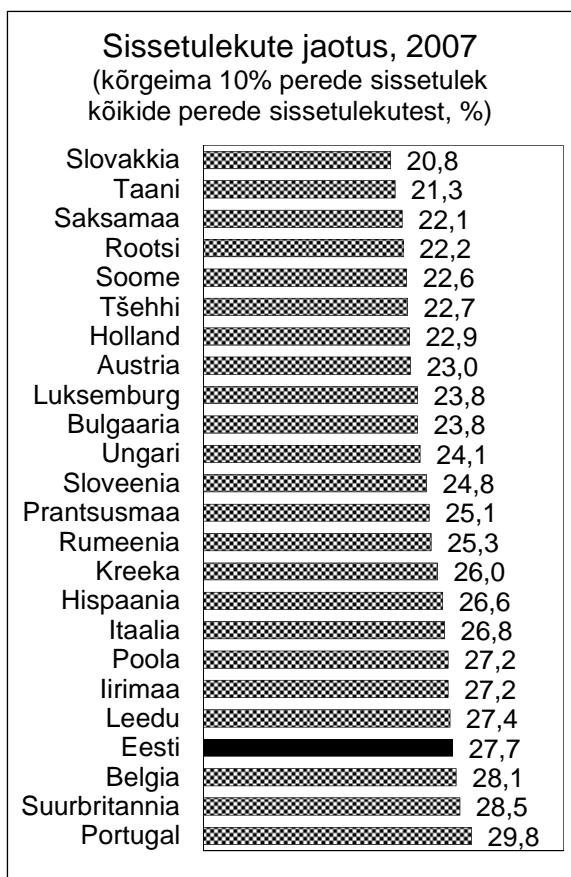

Valitsuse töö tõhususe ühe indikaatorina kasutab IMD **päevade arvu**, mis kulub riigis ettevõtte (äri) alustamiseks. Riigi konkurentsivõimet silmas pidades on EL 24 riigid aastast-aastasse lihtsustanud ja kiirendanud äriettevõtete asutamist riigis. Kui EL 24 riigi keskmiseks näitajaks 2010. a oli 14 päeva, siis 2006. a – 24 päeva, 2007. a – 20 päeva. Jooniselt nähtub, et 2010. aastal kulus üle 20 päeva ettevõtte alustamiseks Hispaanias, Poolas, Austrias ja Leedus. Eesti kuulub 7 stardipäevaga edukate riikide hulka, edestades näiteks Soomet ja Rootsit vastavalt 7 ja 8 päevaga.

IMD arvestab valitsuse tõhususe hindamisel teiste hulgas veel **sissetulekute jaotust**. Suured erinevused perede sissetulekutes on IMD kontseptsiooni kohaselt konkurentsivõimet pärssivaks teguriks. IMD kasutab sissetulekute erinevuse mõõtmiseks 10% madalaima ja 10% kõrgeima sissetulekuga perede tulude osakaalusid kõikide perede sissetulekustest. Aastaraamatus toodud andmed on pärit 2007. aastat. **Suhteliselt vaesemad vaesed pered** elasid 2007. aastal Portugalis, Suurbritannias, Itaalias ja Kreekas, kus nende osa tuludes jäi alla 2,5% ning suhteliselt rikkamad vaesed pered elasid Tšehhis, Soomes, Rootsis, Luksemburgis, Ungaris ja Bulgaarias – kõigis oli nende osa kogutuludes enam kui 3,5%. Eestis kuulus vaesematele 10%-le peredele 2,7% kogutuludest, millega asume EL riikide arvestuses edetabeli alumises pooles, 17. kohal.

Suhteliselt rikkamad rikkad pered on valdavalt riikides, kus vaesemad pered on suhteliselt vaesemad. Seda kinnitavad andmed Portugali, Suurbritannia, Itaalia ja Kreeka kohta, kes kõik on mõlema edetabeli lõpuosas. Suhteliselt vaesemad rikkad on seevastu Taanis, Saksamaal, Rootsis ja Soomes, kes eristuvad teistest EL liikmesriikidest suhteliselt rikaste vaeste perede poolest. Ka Eesti puhul võime rääkida sissetulekute mitte just „soovitavast“ jaotusest selles mõttes, et 10% kõrgema sissetulekuga perede sissetulek moodustab siin 27,7% kõikide perede sissetulekustest, millega asume tagant poolt 4. kohal.

3.3. Äritegevuse efektiivsus

Majanduslikult edukad riigid peavad väga oluliseks, et nende territooriumil asuvad äriettevõtted saaksid efektiivselt tegutseda. Selleks on riikidel mitmeid võimalusi. Üheks tähtsamaks peetakse panganduse edendamist, mis loob eeldused finantsturgude arenguks. Tähtsaks komponendiks on samuti äriseadustik, mis sõltuvalt oma sisust võib kaasa aidata ettevõtete arengule või seda pidurdada. Ettevõtete efektiivsust ei saa lahus vaadata tööjõu kvalifikatsioonist riigis, spetsialistide saadavusest tööturul. Riigi roll hariduse edendamisel on üks määravaid äritegevuse efektiivsuse kujunemisel.

IMD konkurentsivõime hindamise metoodika näeb ette äritegevuse efektiivsuse hindamist riigis ligi 70 kriteeriumi alusel, 2011. aastal koguti andmeid 68 näitaja kohta. Informatsioon koondatakse viide alamfaktoris, milledeks on tootlikkus, tööturg, finantsturud, juhtimise praktika ja väärtushinnangud.

EL liikmesriikide äritegevuse efektiivsus komponentide lõikes 2011. aastal

Koht EL arvestuses 2011	Riik	Tootlikkus	Tööturg	Finantsturud	Juhtimise praktika	Väärtushinnangud	Kokku äritegevuse efektiivsus
1	Rootsi	7	10	4	2	3	4
2	Taani	9	33	7	1	14	6
3	Luksemburg	8	25	2	10	29	9
4	Holland	10	16	16	19	12	13
5	Soome	15	40	8	8	21	15
6	Saksamaa	11	30	15	15	27	16
7	Iirimaa	4	19	43	23	10	18
8	Austria	12	22	21	13	37	20
9	Belgia	16	46	23	17	35	23
10	Suurbritannia	23	35	24	39	30	28
11	Eesti	20(11)*	44(15)	40(15)	34(11)	32(9)	32
12	Tšehhi	29	28	33	38	45	35
13	Hispaania	18	51	36	43	47	38
14	Poola	42	39	37	41	42	41
15	Slovakkia	22	38	47	51	40	42
16	Portugal	36	47	39	49	44	44
17	Leedu	31	45	46	47	48	45
18	Prantsusmaa	21	53	32	48	59	47
19	Itaalia	24	56	45	54	49	48

Koht EL arvestuses 2011	Riik	Tootlikkus	Tööturg	Finants-turud	Juhtimise praktika	Väärtus-hinnangud	Kokku äritegevuse efektiivsus
20	Rumeenia	57	37	54	27	43	49
21	Ungari	41	36	52	45	58	50
22	Kreeka	51	52	53	50	51	53
23	Sloveenia	37	54	56	57	57	56
24	Bulgaaria	48	57	58	56	52	57
EL liikmesriikide keskmine koht		24,7	38,0	33,0	32,8	36,9	32,9

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses

Tabelis toodud andmetest nähtub, et EL 24 riikide keskmine koht IMD konkurentsivõime edetabelis ärijuhtimise efektiivsuse osas on 33. ehk natuke madalam kui 59 riigi keskmine. Võrreldes 2009. aastaga on EL liikmesriikide positsioon kahe koha võrra langenud (siis oli 31. koht). EL riikide tugevuseks on tootlikkus ja finantsteenused, kõige nõrgemaks küljeks aga tööturg (38. koht).

Tabelis toodu kohta võib lisada veel järgmist:

- EL riikide äritegevuse efektiivsus erineb väga olulisel määral: EL edukaim riik Rootsi on IMD edetabelis 4. kohal, samal ajal kui Bulgaaria on 57. kohal ehk tagant kolmas.

- Äritegevuse efektiivsuse komponentide lõikes on EL liikmesriikidest kõrgemal kohal tootlikkuse poolest Iirimaa (4. koht), tööturu arvestuses Rootsi (10. koht), finantsturgude seisundi järgi Rootsi (4. koht), juhtimise praktika poolest Taani (1. koht) ja väärtushinnangute järgi Rootsi (3. koht).
- Eesti on äritegevuse efektiivsuse järgi EL liikmesriikide hulgas 11. kohal (2009. aastal 15. kohal). Eesti suhtelisteks tugevusteks on väärtushinnangud (9. koht), tootlikkus (11. koht) ja juhtimise praktika (11. koht). Nõrgimaks äritegevuse lülis on tööturg (15. koht).

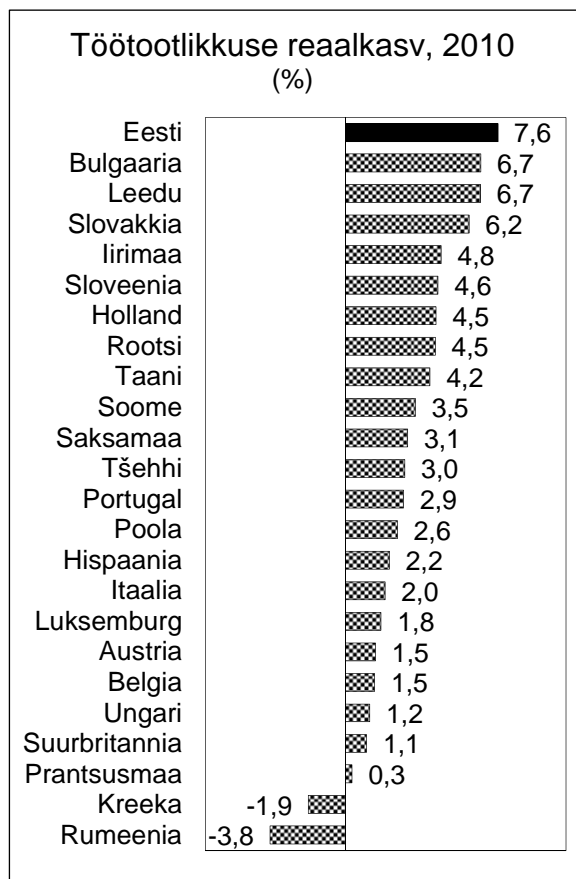
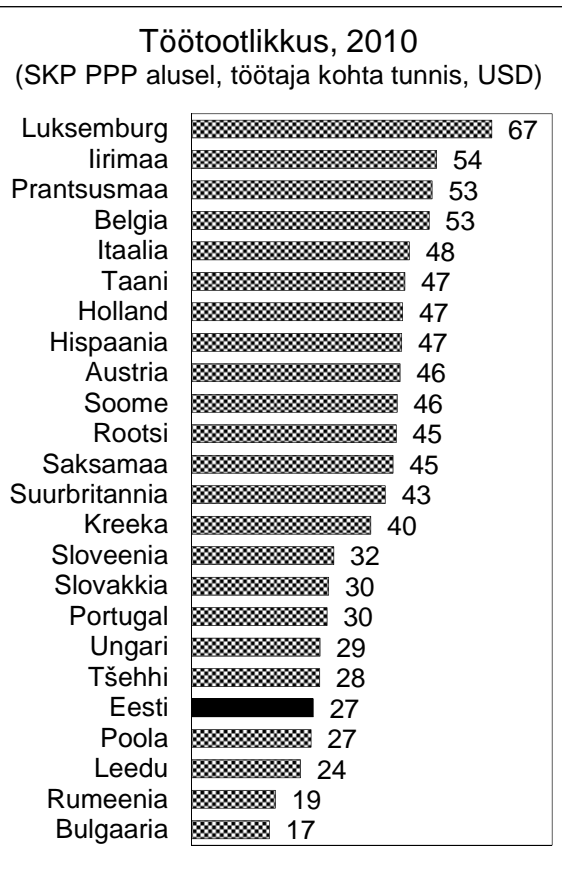
IMD kasutab riikide äritegevuse efektiivsuse hindamiseks valdavalt ettevõttejuhtide küsitluse tulemusi ja vähemal määral statistilisi andmeid. Alljärgnevalt tutvustame viimastest olulisemaid.

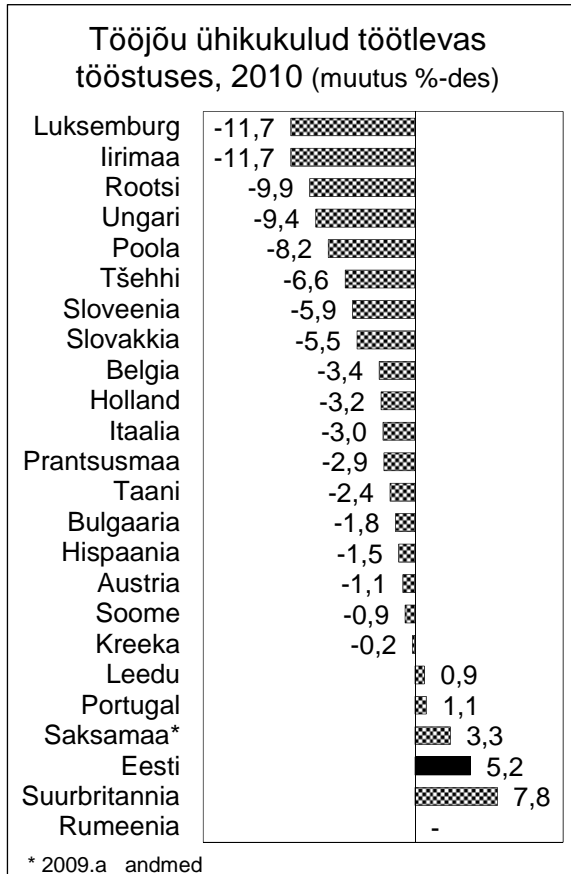
Äritegevuse efektiivsuse olulisemaks näitajaks on tootlikkus. Viimast iseloomustab hästi **tootlikkus SKP ostujõu pariteedi alusel töötaja kohta tunnis**. Jooniselt nähtub, et tootlikkuse tase EL liikmesriikides (2010) erineb ligi 4 korda. Kõrgeim on see Luksemburgis (67 USD), kellele järgnevad Iirimaa (54 USD), Prantsusmaa (53 USD), Belgia (53 USD) ja Itaalia (48 USD).

Tootlikkuse taseme erinevused riigiti tulevad suuresti tootmise (majanduse) erinevast struktuurist. Kõrge tootlikkusega riigid paistavad silma teadusmahuka toodangu kõrge osakaalu poolest, nad tegutsevad tootahela lõpus ja müüvad oma tooteid (teenuseid) lõpptarbijale. Eesti, kahjuks, kõrge tootlikkusega riikide hulka ei kuulu. Toodust on näha, et meile kuulub EL liikmesriikide arvestuses 20. koht 27 dollariga.

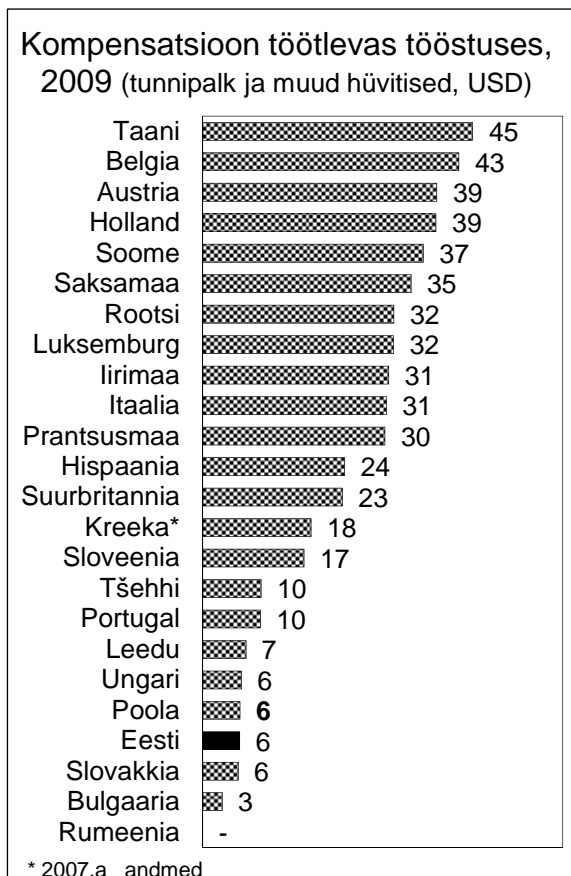
Eesti, nagu ka teiste EL uusliikmete, tee oma konkurentsivõime tõstmisel käib suuresti läbi tootlikkuse tõstmise ja see omakorda tootmisstruktuuri muutmise kaudu.

Tootlikkuse reaalkasv mõõdab tootlikkuse muutumist aastas lähtudes SKP reaalkasvust ja töötajate arvu muutumisest. Toodud andmetest nähtub, et tootlikkuse reaalkasv 2010. aastal on kiirem EL uusliikmetel võrreldes vanade liikmetega. Vastavat edetabelit juhib 2010. aastal Eesti 7,6%-ga, mille aluseks on nii SKP reaalkasv (3,1%) kui ka töötajate keskmise arvu vähenemine (võrreldes 2009. aastaga). Eestile järgnevad Bulgaaria, Leedu ja Slovakkia – kõigil ületab tootlikkuse reaalkasv 6% taset. Tabeli lõppu jäävad kaks riiki, kus 2010. aastal tootlikkus langes – nendeks riikideks on võlakriisiga “kuulsaks” saanud Kreeka ning Rumeenia.

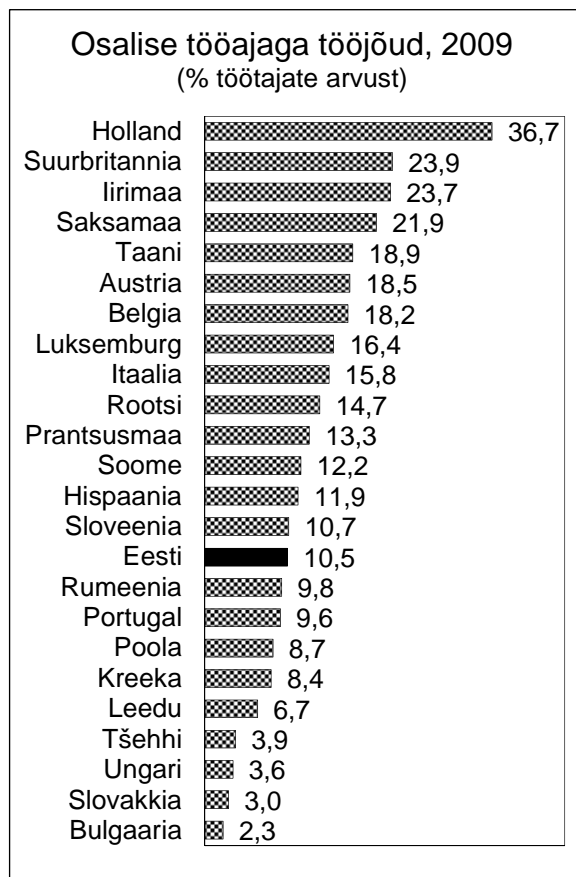

Sisukaks konkurentsivõime näitajaks on **töäjõu ühikukulu muutumine töötlevas tööstuses** (%-des), mis näitab palga ja tootlikkuse kasvu suhet. Kui töäjõu ühikukulu kasvab, siis näitab see, et antud aastal on tööjõukulud töötlevas tööstuses kasvanud tootlikkusest kiiremini. Jooniselt nähtub, et töäjõu ühikukulu on vähenenud 18-s ja kasvanud viies riigis. Kahjuks kuulub ka Eesti viimaste hulka, siin on töäjõu ühikukulud töötlevas tööstuses kasvanud 5,2%. Eestiga ühes grupis on veel Suurbritannia, Saksamaa, Portugal ja Leedu.

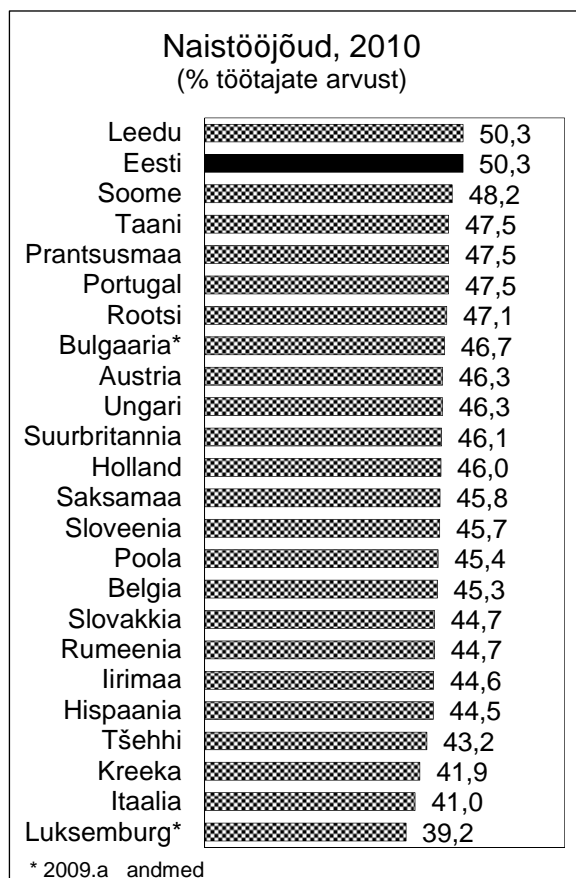

IMD kasutab äritegevuse efektiivsuse isoleerimiseks lisaks eeltoodule veel **töötleva tööstuse palgataset**, täpsemalt tunnipalka ja muid hüvitisi töötaja kohta. Selle näitaja poolest on märgatav konkurentsivõime erinevusi EL uutel liikmesriikidel, kuna IMD meetodika kohaselt vähendab kõrge palk ettevõtete konkurentsivõimet, muudab kaubad ja teenused kallimaks. Jooniselt nähtub, et kalleim töäjõud on Taanis, Belgias, Austrias, Hollandis ja Soomes, kus tunnipalk (koos hüvitistega) on vahemikus 36-45 USD. Olgu märgitud, et EL vanade liikmesriikide palgatase võrreldes muu maailmaga on üldse suhteliselt kõrge, mida ei saa ütelda uusliikmete kohta. Näiteks USA-s on vastav näitaja 26, Austraalias 30, Jaapanis 25 USD.

Äritegevuse efektiivsuse oluliseks aspektiks on tööturg. Selles kontekstis pakub Eesti lugejale kindlasti huvi **osalise tööajaga töötajate** kasutamine, täpsemalt selle osakaal töötajates. Suurem osalise tööajaga töötajate osakaal näitab suuremat valikuvõimalust töövõtjatele ja suurendab hõivet, eriti naiste osas. EL liikmesriikidest kõige suurem osalise tööajaga töötajate suhtarv on ülekaalukalt Hollandil – see on juba aastaid olnud üle 30% ning 2010. aastal tõusnud 36,7%-ni. Järgnevad traditsiooniliselt Suurbritannia, Iirimaa ja Saksamaa. Märksa vähem on osalise tööajaga töötajate leidnud rakendust uutes EL liikmesriikides. Nendest on esikohal Sloveenia (10,7%), kellele järgnevad Eesti (10,5%), Rumeenia (9,8%) ja Poola (8,6%). Osalise tööajaga töötajate osakaal on EL uutes riikides aeglaselt, aga järjekindlalt tõusnud (Eestis oli 2006. aastal vastav näitaja 7,8%).

Tööturu arengu positiivseks näitajaks peab IMD **naiste** kasvavat **osakaalu töötajates**. Eestis on naiste aktiivne osalemine töötajates juba traditsiooniline ja aastast aastasse on vastav suhtarv paranenud. Jooniselt nähtub, et 2010. aastal oli Eesti näitaja 50,3%, millega olime Leedu järel teisel kohal. Eestile järgnevad Soome, Taani, Prantsusmaa, Portugal ja Rootsi, mis näitab, et naiste kõrge aktiivsus on Põhjamaadele iseloomulik. Lõuna-Euroopas – Kreekas ja Itaalias – on naiste hõive 40% lähedal.

3.4. Infrastruktuur

Arenenud infrastruktuur toetab oluliselt majanduslikku aktiivsust riigis ja soodustab ettevõtete arengut. Seepärast pööravad ambitsioonikad riigid suurt tähelepanu infrastruktuuri igakülgsse arendamisele ja eraldavad selleks vajalikke vahendeid. Olukorras, kus baasinfrastruktuur (teedevõrk, raudteed, sadamad, lennuväljad) on suures osas juba välja arendatud, pööratakse erilist tähelepanu teadusliku ja tehnoloogilise infrastruktuuri edendamisele.

IMD riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamise meetodika pöörab infrastruktuurile, selle erinevatele komponentidele suurt tähelepanu. Edetabeli koostamisel võeti 2011. a arvesse 114 infrastruktuuri iseloomustavat näitajat. Need koondati viide alamfaktoris: baasinfrastruktuur, teaduslik infrastruktuur, tervishoid, keskkond ja haridus.

EL liikmesriikide positsioonid (kohad) IMD edetabelis viie alamfaktori (komponendi) lõikes on toodud alljärgnevas tabelis.

EL liikmesriikide infrastruktuuri positsioonid komponentide lõikes
2011. aastal

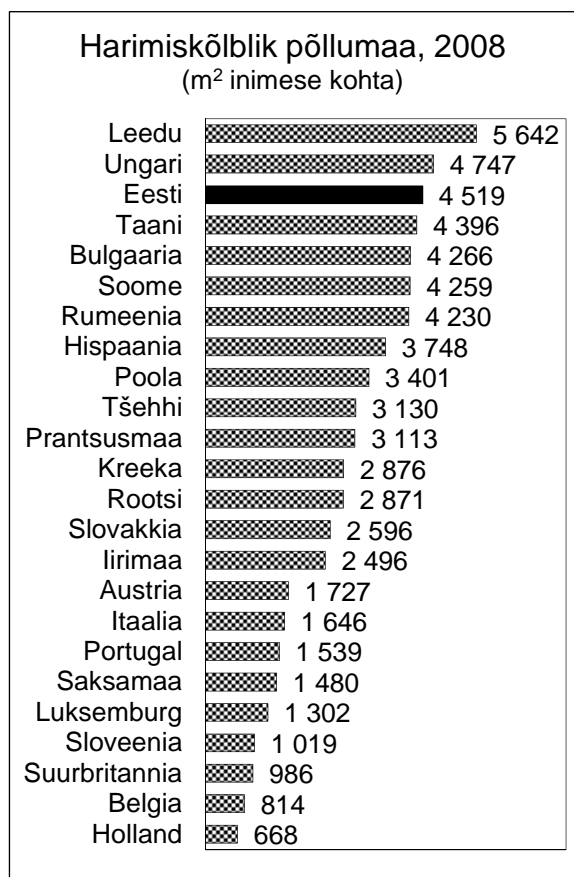
Koht	EL	Riik	Baasinfrastruktuur	Tehnoloogiline infrastruktuur	Teaduslik infrastruktuur	Tervishoid, keskkond	Haridus	Kokku infrastruktuur
1		Rootsi	11	7	8	1	4	2
2		Taani	6	4	17	4	1	3
3		Soome	10	15	12	2	3	6
4		Saksamaa	5	13	3	8	16	7
5		Holland	4	11	19	13	11	12
6		Austria	15	19	16	7	14	13
7		Suurbritannia	26	17	9	21	17	17
8		Prantsusmaa	14	21	15	14	22	18
9		Belgia	12	24	22	15	5	19
10		Luksemburg	31	8	25	17	19	22
11		Iirimaa	32	27	20	16	15	24
12		Portugal	28	23	31	22	21	25
13		Hispaania	22	31	26	20	36	26
14		Tšehhi	16	36	30	30	32	29
15		Itaalia	52	34	21	25	30	30
16		Sloveenia	40	37	37	29	26	31
17		Kreeka	39	33	41	26	31	32
18		Eesti	34(16)*	35(17)	46(21)	32(18)	20(11)	33
19		Poola	38	40	35	42	24	34
20		Ungari	30	38	42	39	27	35

Koht EL arvestuses 2011	EL Riik	Baasinfra- struktuur	Tehnoloogiline infrastruktuur	Teaduslik infrastruktuur	Tervishoid, keskkond	Haridus	Kokku infra- struktuur
21	Leedu	35	30	48	40	23	36
22	Slovakkia	37	51	52	33	37	41
23	Rumeenia	45	43	44	45	42	42
24	Bulgaaria	46	47	56	49	48	53
EL liikmesriikide keskmine koht		26,2	26,8	28,1	22,9	21,8	24,6

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses

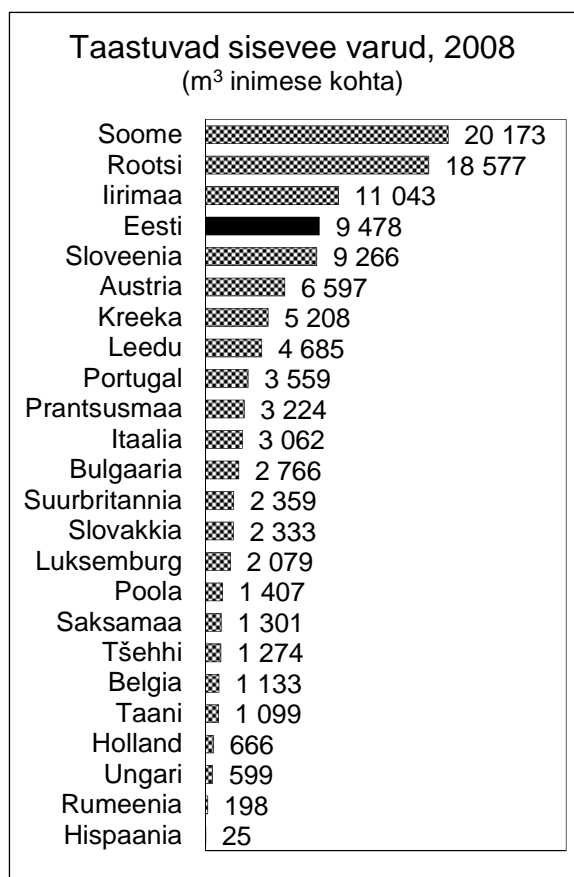
Tabelis toodust saab teha mitmeid olulisi järeldusi:

- Infrastruktuur on EL liikmesriikide konkurentsifaktorite hulgas suhteliselt tugev külg – keskmine koht IMD edetabelis 2011. aastal on 24,6. Seejuures on kõik infrastruktuuri komponendid üsna ühtlaselt arenenud.
- Pikaajaliselt edukalt arenenud Euroopa vanad riigid hõivavad EL 24 riigi võrdluses 13 esimest kohta (välja jääb vaid Kreeka), näidates, et arenenud infrastruktuuri ei saa rajada lühikese ajaga.
- Infrastruktuuri arengutasemelt kuulub EL liikmesriikide arvestuses 2011. aastal esikoht Rootstile, kellele järgnevad Taani, Soome, Saksamaa ja Holland.
- Eesti on infrastruktuuri arengutasemelt EL 24 arvestuses tagasihoidlikul 18. kohal. Üksikutest komponentidest on Eesti suhteliseks tugevuseks haridus (11. koht) ja nõrkuseks (21. koht) teaduslik infrastruktuur. EL uute liikmete arvestuses kuulub Eestile Tšehhi ja Slovakkia järel 3. koht.
- EL liikmesriikidest on IMD 59 riigi võrdluses infrastruktuuri komponentide lõikes teistest edukamad:
  - Rootsi* 1. koht tervishoiu ja keskkonna osas, 4. koht hariduse osas;
  - Taani* 1. koht hariduse osas, 4. koht tehnoloogilise infrastruktuuri ja tervishoiu osas;
  - Soome* 2. koht tervishoiu ja keskkonna osas, 3. koht hariduse osas.

Alljärgnevalt anname lühiülevaate EL 24 liikmesriikide infrastruktuuri üksikutest indikaatoritest IMD aastaraamatus 2011 toodud statistiliste näitajate alusel (teeme seda ülaltoodud komponentide lõikes).

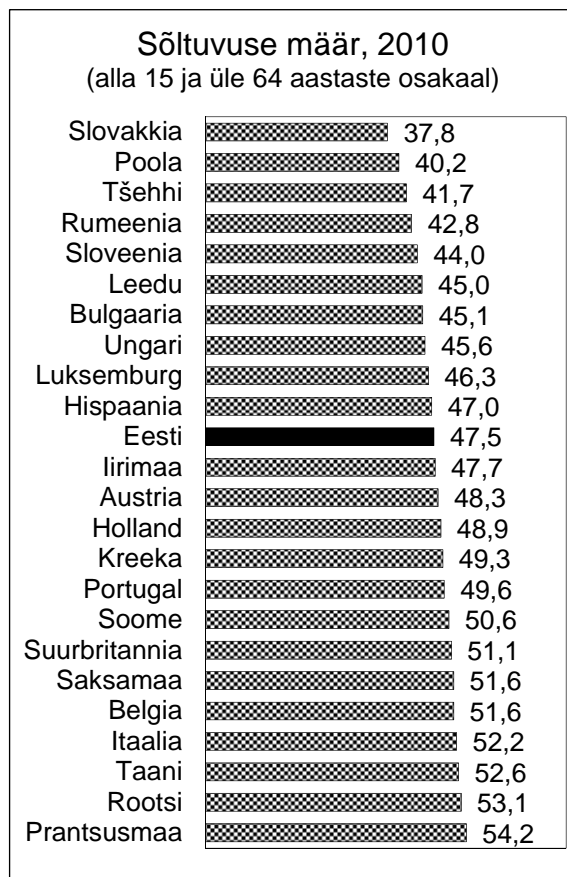
IMD käsitluses on **baasinfrastruktuuri** üheks oluliseks näitajaks **harimiskõlbliku põllumaa** suurus ühe elaniku kohta (m²). Jooniselt nähtub, et EL liikmesriikide rikkus selle näitaja osas erineb oluliselt. Esikohal oleval Leedul on harimiskõlblikku maad 5642 m² elaniku kohta ja viimasel kohal oleval Hollandil 668 m². Üle 4000 m² harimiskõlblikku maad on peale Leedu veel Ungaril, Eestil, Taanil, Bulgaarial, Soomel ja Rumeenial. Alla 1000 m² põllumaad omavad Holland, Belgia ja Suurbritannia. Eesti positsioon põllumaa pindalalt elaniku kohta on väga tugev ja Eestil tuleks seda konkurentsieelist edaspidi paremini kasutada. IMD 59 riigi vastavat edetabelit juhib ülekaalukalt Austraalia (20 420 m²), kellele järgnevad Kanada (15 576 m²) ja Kasahstan (14 449 m²).

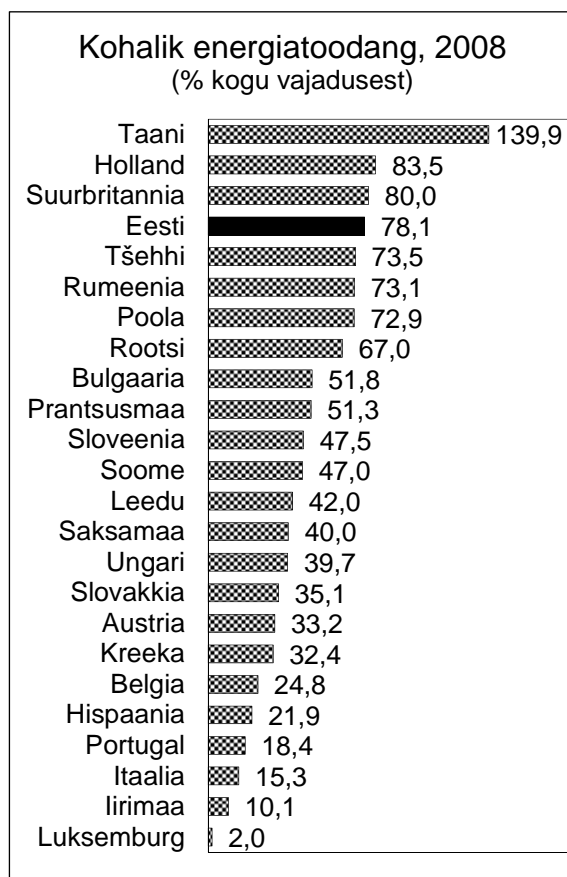
Baasinfrastruktuuri kasvava tähtsusega näitajaks on **taastuvad sisevee varud ühe elaniku kohta** (m³). Ka selle näitaja osas on EL liikmesriikide olukord väga erinev. Suurimaid mageveevarusid omav Soome (20 173 m³) on veega ligikaudu 34 korda paremini varustatud kui EL 24 arvestuses viimasel kohal olev Ungari.

Eesti on veevarude poolest väga heal 4. kohal (9478 m³), mis maailma veevarude edasise vähenemise korral on Eesti oluline konkurentsieelis. Suured veevarud on veel Rootsil, Irimaal, Sloveenial, Austrial – kõigil üle 5000 m³ inimese kohta. Probleemsed riigid veevarude osas lisaks Ungarile on veel Holland, Taani, Belgia, Tšehhi, Saksamaa ja Poola (kõigil alla 1500 m³).

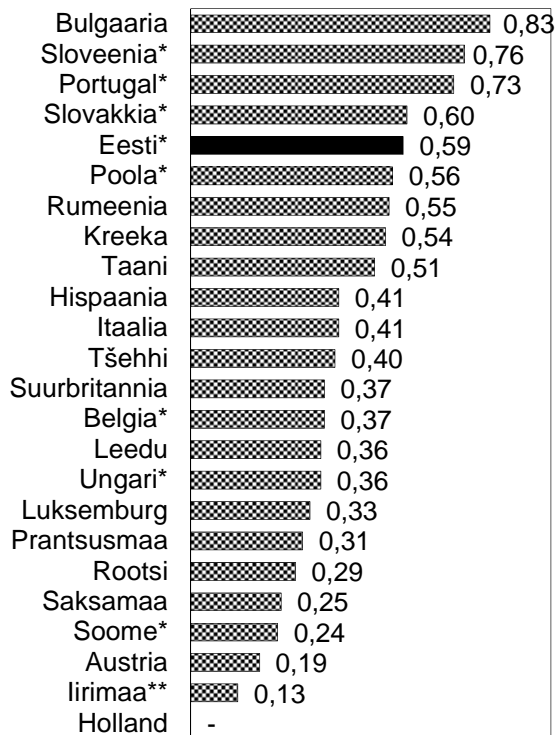
Riigi konkurentsivõimet mõjutab oluliselt elanike vananemine ja sellega kaasnevad probleemid. Olukorra iseloomustamiseks kasutab IMD nn **sõltuvuse määra** näitajat, mis leitakse mittetöoealiste elanike arvu (alla 15. ja üle 65 aastaste) jagamisel tööealiste (15 kuni 64-aastased) elanike arvuga. IMD kontseptsiooni kohaselt on konkurentsivõimelisemad need riigid, kellel ülalpeetavaid ühe töötaja kohta on vähem (% väiksem). Jooniselt nähtub, et Eesti asub EL24 riikide arvestuses selle näitaja poolest 11. kohal 47,5%-ga. Teravam on probleem Prantsusmaal, Rootsis, Taanis, Itaalias, Belgias, Saksamaal, Suurbritannias ja Soomes, kus vastav näitaja ületab 50% piiri ehk iga kahe töötaja kohta on üks mittetöötav inimene.

Oluliseks baasinfrastruktuuri indikaatoriks on energiaga varustatus. IMD mõõdab riigi energiasektori arengutaset muude näitajate hulgas ka **kohaliku energiatootmise** võime kaudu rahuldada riigi energiavajadust. Jooniselt nähtub, et energiaga omavarustatuse tase on EL 24 riikides väga erinev ja mõne riigi sõltuvus sisseostetavast energiast on väga suur. Kõige raskemas olukorras on Luksemburg, kus oma energiatoodang katab riigi vajadusest vaid 2%. Energiatoodang ületab riigisisest vajadust ainult Taanis, kus vastav näitaja on 139,9%. Üle poole energiavajadusest kaetakse omatoodanguga vaid 10-s riigis. Eesti on EL liikmesriikide võrdluses üsna heal, neljandal, positsioonil, kattes omatoodanguga 78,1% riigi energiavajadusest (2008. a andmetel).

Investeeringud telekommunikatsiooni, 2009 (% SKPst)

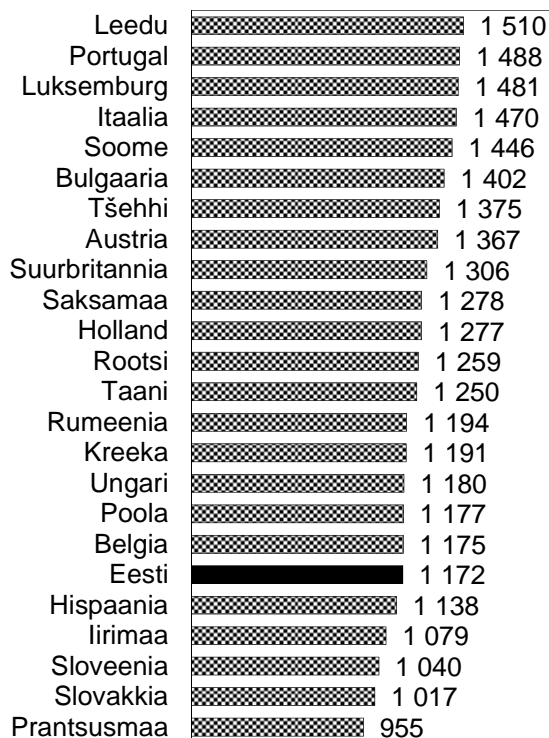

* 2008.a; ** 2006.a andmed

Tehnoloogilise infrastruktuuri arengut kirjeldavad näitajad hõlmavad telekommunikatsiooni, mobiilsidet, arvutite ja interneti kasutamist. Samuti küberturvalisust, kõrgtehnoloogilise toodangu ekspordi jms.

Alustame **investeeringutest telekommunikatsiooni**, mida IMD mõõdab suhtena SKP-st (%). See näitab kuivõrd riigis tähtsustatakse kiiresti arenevat valdkonda, millel on oluline mõju konkurentsivõimele. Jooniselt nähtub, et 2009. a andmetel investeeriti telekommunikatsiooni arengusse EL liikmesriikides väga erineval määral. Suhteliselt enam kulutati EL uutes riikides, kus senine arengutase on madalam. 2009. a andmetel investeeris suhteliselt kõige rohkem Bulgaaria (0,83% SKP-st), kellele järgnesid Sloveenia, Portugal ja Slovakkia. Eesti on edetabelis 5. kohal ning investeeringud moodustavad siin 0,59% SKP-st. Arenenud telekommunikatsiooniga riikides investeeriti sektori arengusse 0,1...0,4% SKP-st.

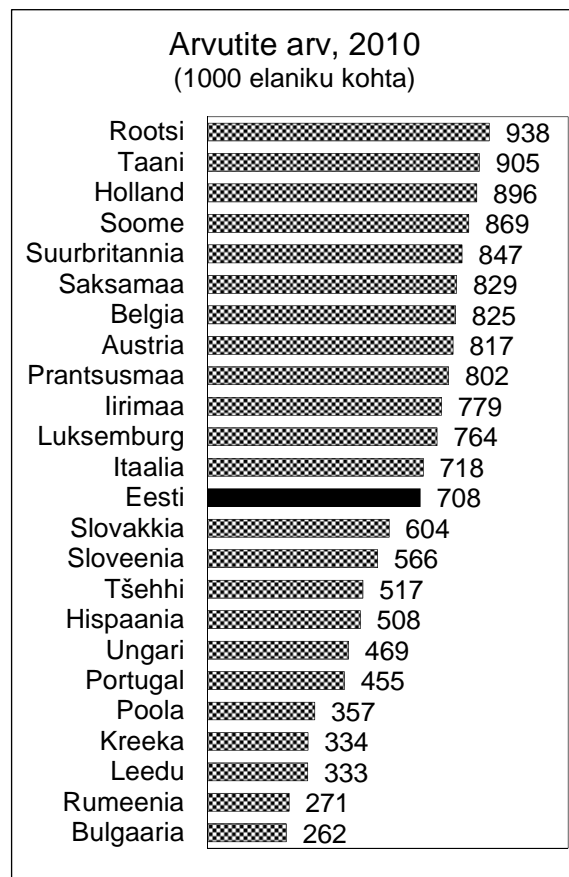
Mobiiltelefoniteenuse lepingute arv, 2009 (1000 inimese kohta)

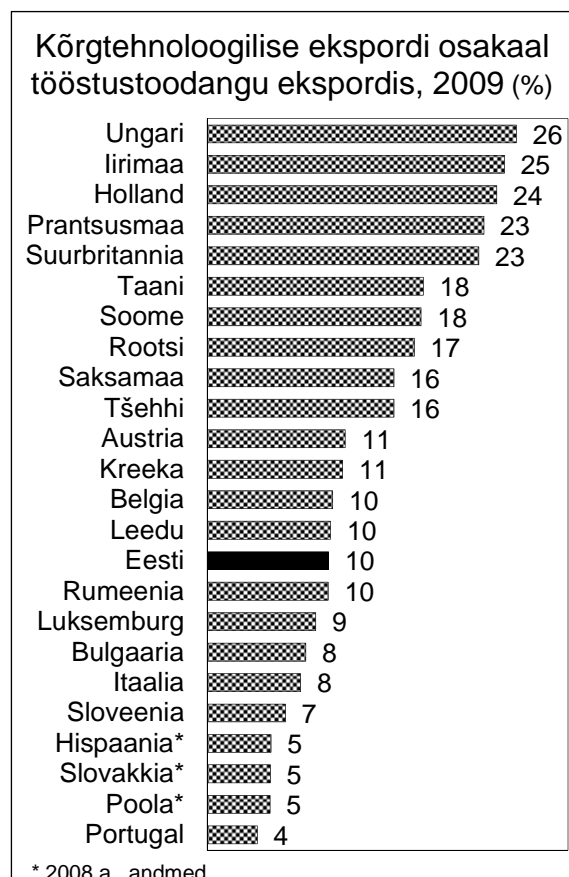
Tehnoloogilise infrastruktuuri oluliseks arengunäitajaks on **mobiiltelefonide levik** elanike hulgas. IMD mõõdab seda mobiiltelefoni abonentide (lepingute ja kõnekaartide) alusel 1000 inimese kohta. Jooniselt nähtub, et kõikjal Euroopas Liidu liikmesriikides on mobiiltelefonide kasutamine väga laialt levinud. 2009. a andmetel juhib edetabelit Leedu (1510), kellele järgnevad Portugal, Luksemburg, Itaalia, Soome ja Bulgaaria (kõigil üle 1400 abonemendi). Kuna mobiilside ja mobiiltelefonid on suhteliselt odavad, siis nende levik ei ole kuigivõrd seotud elatustasemega. Näiteks kõrge elatustasemega Taani, Rootsi, ja Saksamaa on edetabeli keskel. See näitaja sõltub ilmselt ka teenusepakkujate arvust riigis ja erinevate pakettide hulgast.

Mobiiltelefonide üldise laia leviku tõttu on tehnoloogilise infrastruktuuri taseme kaalukamaks näitajaks tänapäeval kujunenud **arvutite arv 1000 elaniku kohta**. Jooniselt nähtub, et selles arvestuses kuuluvad EL riikide juhtgruppi selgelt jõukamad riigid: Rootsi (938), Taani (905), Holland (898), Soome (869), Suurbritannia (847), Saksamaa (829) jne. Eestile kuulub arvutitega varustatuse poolest 13. koht (708) ning EL uute liikmete arvestuses selgelt esikoht (teisel kohal on Slovakkia 604 arvutiga). Tabeli lõpuossa jäävad madalama elutasemega Bulgaaria, Rumeenia ja Leedu ning vanadest EL liikmesriikidest Kreeka (334).

Veel kasutab IMD tehnoloogilise infrastruktuuri näitajana **kõrgtehnoloogilise ekspordi osakaalu** tööstustoodangu ekspordis (%-des). Eesti asub selle näitaja poolest EL24 arvestuses 15. kohal. Kõige kõrgem on kõrgtehnoloogilise ekspordi osakaal Ungaris, kus see moodustab tööstustoodangu ekspordist veerandi. Samas suurusjärgus ekspordivad kõrgtehnoloogiat Iirimaa, Holland, Prantsusmaa ja Suurbritannia. Toodust nähtub, et kõrgtehnoloogiliste toodete valmistamise (ja ekspordi) alal on juhtpositsioon EL vanade liikmesriikide käes.

4. EESTI ETTEVÕTTEJUHTIDE HINNANG ETTEVÕTLUSKESKKONNALE

Riigi konkurentsivõime mitmed küljed ei ole statistiliselt mõõdetavad, kuid samas siiski olulised iseloomustamiseks ettevõtluskeskkonda riigis. IMD metoodika näeb selleks puhuks ette hinnangulise informatsiooni kogumist ettevõttejuhtidelt. Vastava küsitluse IMD küsitluslehe alusel viis Eesti ettevõttejuhtide hulgas läbi Eesti Konjunktuuriinstituut 2011. a märtsis. Kokku koguti tänava hinnanguid 17 valdkonna kohta ja esitati ärijuhtidele 116 küsimust.

Ettevõttejuhid andsid hinnanguid 6-palli süsteemis, kusjuures 6 oli kõige positiivsem hinne. Hilisema tööluse käigus viidi küsitlus-

tulemused IMD poolt üle 10-palli süsteemile (max=10), mis on aluseks ka alljärgnevale analüüsile. Kõrgem hinne näitab suuremat konkurentsivõimet.

Järgnevalt on ära toodud Eesti ettevõttejuhtide küsitluse koondtulemused ja tulemused erinevate valdkondade lõikes. Võrdluseks ja muutuste väljatoomiseks on lisatud 2005., 2007. ja 2009. aasta küsitluste koondtulemused. Esimesed neist (2005. a) iseloomustavad ettevõtluskeskkonda majandustõusu faasis ja teised (2007. a) kõrgkonjunktuuri ajal. 2009. aasta tulemused iseloomustavad sinset ettevõtluskeskkonda kriis ajal.

Ettevõttejuhtide küsitluse koondtulemused 2005., 2007. ja 2009. a

Valdkond	Küsimuste arv				Keskmine hinne (max=10)				Muutus
	2005	2007	2009	2011	2005	2007	2009	2011	2005-2011
Majanduse seisund					5,40	5,62	2,82	5,15	-0,25
Siseriiklik majandus	1	2	2	2	6,11	5,84	3,02	5,24	-0,87
Välisinvesteeringud	3	4	3	4	5,16	5,50	2,68	5,10	-0,06
Valitsuse töö tõhusus					6,32	6,47	4,96	5,63	-0,69
Eelarve poliitika	1	1	2	3	5,86	6,25	4,14	4,76	-1,10
Maksupoliitika	3	3	3	2	6,07	6,59	4,37	5,07	-1,00
Institutsionaalne raamistik	12	11	8	8	5,81	5,60	4,26	5,67	-0,14
Äriseadustik	18	19	15	15	6,82	6,97	5,72	6,00	-0,82
Sotsiaalne raamistik	6	6	6	6	6,04	6,44	4,57	5,25	-0,79
Äritegevuse efektiivsus					5,89	6,15	5,08	5,64	-0,25
Tootlikkus	2	3	3	3	5,95	5,87	5,89	5,90	-0,05
Tööturg	9	10	10	10	5,02	4,94	4,98	4,84	-0,18
Finantsturud	9	10	9	9	6,49	6,82	4,24	5,44	-1,05

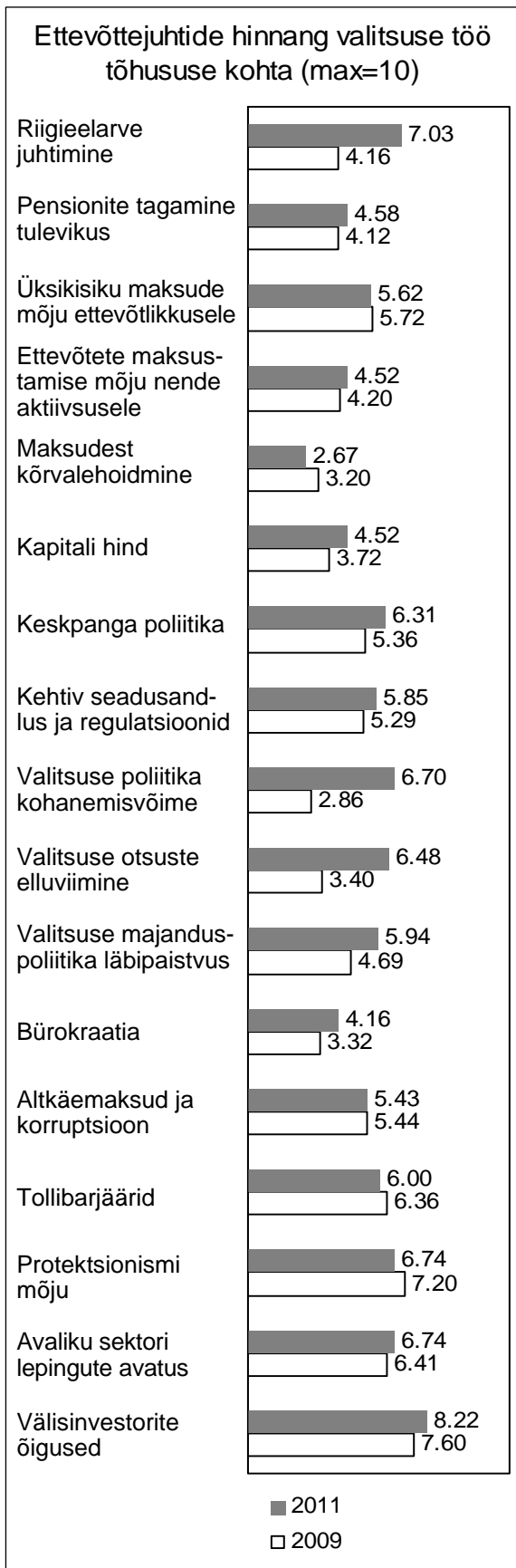
Valdkond	Küsimuste arv				Keskmine hinne (max=10)				Muutus
	2005	2007	2009	2011	2005	2007	2009	2011	2005-2011
Juhtimise praktika	11	10	8	9	5,70	6,34	5,27	6,11	0,41
Väärtushinnangud	7	7	7	7	6,53	6,76	5,74	6,30	-0,23
Infrastruktuur					5,70	5,73	5,92	5,83	0,13
Baasinfrastruktuur	6	7	9	9	6,23	6,34	6,85	6,65	0,42
Tehnoloogiline infrastruktuur	7	8	8	10	6,32	6,51	5,98	6,06	-0,26
Teaduslik infrastruktuur	5	5	4	6	5,44	5,31	5,38	4,91	-0,53
Tervishoid ja keskkond	6	6	6	8	5,32	6,01	5,71	5,53	0,21
Haridus	7	7	6	5	5,15	4,32	5,03	5,48	0,33
KOKKU ettevõtluskeskkond	113	119	109	116	5,87	6,02	4,89	5,67	-0,20

Tabelis toodust saab teha mitmeid olulisi järeldusi:

- Ettevõtetejuhtide hinnangul oli ettevõtluskeskkond 2011. a märtsis Eestis enam kui rahuldav, täpsemalt 5,67 punkti (5 = rahuldav). Samas oli olukord mõnevõrra halvem kui 2005. aastal (majanduse tõusu aasta) ja 2007. (kõrgkonjunktuuri) aastal. Võrreldes kriisiaegse 2009. aastaga on praegune ettevõtluskeskkond 0,78 punkti võrra parem.
- Võrreldes kriisiaegse olukorraga on paranemine aset leidnud 3 faktori osas: majanduse seisund (+2,33 p), valitsuse töö tõhusus (+0,67 p) ja äritegevuse efektiivsus (+0,56 p) ning olukord on enam-vähem samaks jäänud infrastruktuuri osas (-0,11 p).
- 2011. aastal anti kõrgeimad hinded (üle 6 punkti) ettevõtluskeskkonna sellistele komponentidele nagu baasinfrastruktuur (6,65 p), väärtushinnangud (6,30 p), juhtimise praktika (6,11 p), tehnoloogiline infrastruktuur (6,06 p) ja äriseadustik (6,00 p).
- Alla rahuldava (5,0 p) hinde said 2011. a küsitlusel riigi eelarvepoliitika (4,76 p), tööturu olukord (4,84 p) ja teaduslik infrastruktuur (4,91 p).
- Komponentide lõikes on **tõus** võrreldes 2009. aastaga kõige märgatavam sise-riikliku majanduse, välisinvesteeringute, institutsionaalse raamistiku ja finants-turgude osas (paranemine kõigil üle ühe punkti).

Järgnevalt vaatame üksikasjalisemalt (küsimuste lõikes) ettevõtetejuhtide hinnanguid ettevõtluskeskkonnale 2011. a märtsis.

4.1. Hinnang valitsuse tööle

Valitsuse tegevuse tõhususe kohta oli k.a küsitluslehes 34 küsimust. Jooniselt on näha, et mitterahuldava hinde (alla 4 punkti) said 2011. a järgmised tegevused/olukorrad:

Maksudest kõrvalehoidmine takistab äritegevust – 2,67 p. Hinnang näitab, et ettevõtete juhid pole rahul valitsuse tegevusega maksudest kõrvalehoidmise takistamisel. See asjaolu teeb kahju ausale konkurentsile ja võimaldab patustajatel saada teenimata konkurentsieeliseid. Võrreldes 2009. aastaga on olukord Eestis selles osas isegi halvenenud. IMD 59 riigi edetabelis oleme 2,67 punktiga 41. kohal.

Varimajanduse kahjustav mõju majandusarengule – 3,88 punkti. Ettevõtete hinnang näitab, et valitsus pole suutnud rahuldaval tasemel tõkestada aruandluses mittekajastatavat tegevust ja musta turgu. See asjaolu on oluliselt raskendanud n-ö korralike, seaduskuulekate ettevõtete võimalusi olla turul edukas. Varasemad hinnangud näitavad, et n.ö. headel aegadel tuli valitsus ilusasti toime varimajanduse ohjamisega (hinne 5,96 p), siis kriisi ajal hinnang oluliselt langes (2009. a 2,88 p) ning 2011. aastal taas natuke tõusis. Hinnang 3,88 p annab Eestile 36. koha 59 riigi arvestuses.

Ühiskonna vananemise koormav mõju majandusarengule – 2,33 punkti. Nii tõsiseks probleemiks pole ühiskonna vananemist varem hinnatud: 2008. aastal sai probleem hindeks 3,12 p ja 2009. aastal – 2,40 p. Üldiselt on aga ühiskonna vananemine Eestile vägagi omane olnud palju aastaid, igatahes suuremal määral kui enamus riikide jaoks: 2,33 punktiga oleme IMD edetabelis 59 riigi hulgas 53. kohal

Sotsiaalse kihistumise tõkestamine – 3,97 punkti. Ettevõtete huvides on, et riik tegeleks sotsiaalse kihistumise tõkestamisega, kuna see tagab siseturu arengu. Toodud hinne (3,88) näitab, et Eestis ei ole olukord rahuldav. Seda näitab ka IMD konkurentsivõime aastaraamat – sealt nähtub, et Eestile kuulub 2011. a 49. koht 59 riigi võrdluses.

Jooniselt nähtub, et mõne küsimuse osas on Eesti ettevõttejuhid olukorraga üsna rahul. Üle 7 punktiga hinnati olukorda/tegevust neljal alal.

Riigieelarve juhtimine ehk täpsemalt kui-võrd on see paranenud/halvenenud kahel viimasel aastal – 7,03 punkti. Riigi eelarvest on kujunenud üks olulisemaid hoobasid majanduskeskkonna kujundamisel riigis. Riigieelarve mõjutab investeeringute, töötasu, hindade jne arengut. Ettevõttejuhide hinnangutest nähtub, et eelarve juhtimine Eestis on kahel viimasel aastal (osaliselt kriisi perioodil) pigem paranenud kui halvenenud. See on tõstnud riigi mainet välisriikidel, millest saavad kasu ka ettevõtted. Eestile kuulub 7. koht IMD 2011. a edetabelis.

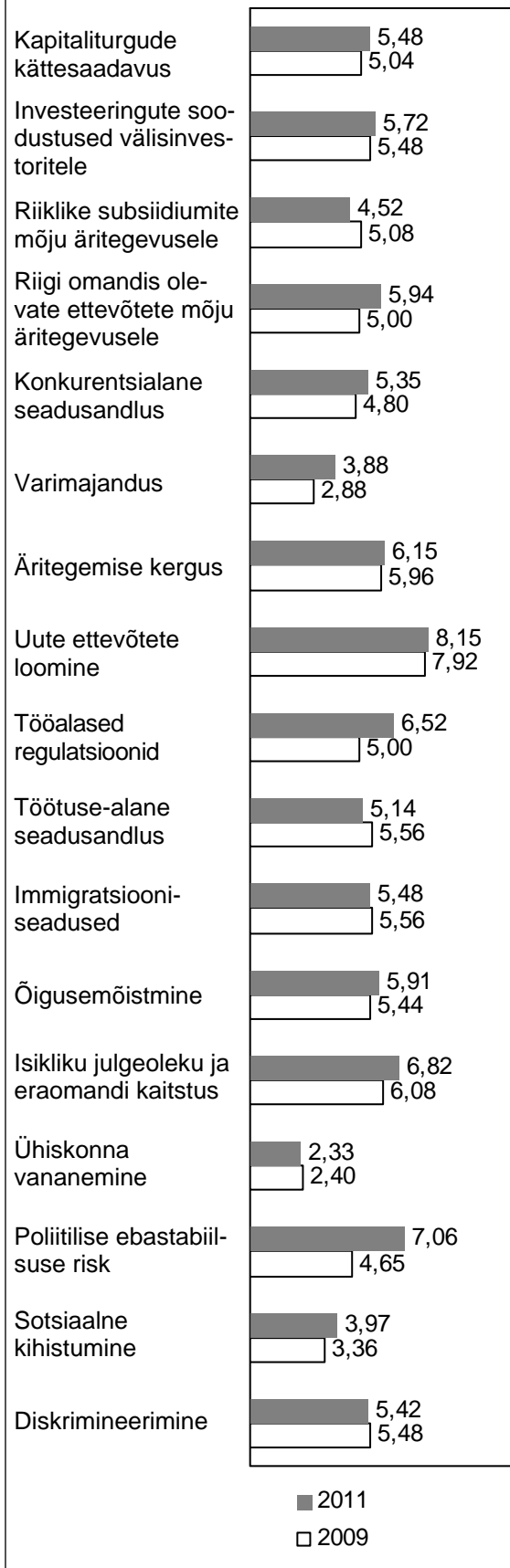
Välisinvestorite õigused riigis – 8,22 punkti. IMD tõlgenduse kohaselt tugevdab riigi konkurentsivõimet olukord, kus välisinvestoritele on loodud võrdsed tingimused oma maa ettevõtetega. See teravdab konkurentsi ja kiirendab arengut. Eesti ettevõttejuhid on kujunenud olukorraga rahul ning selle hinnanguga kuulub meile 16. koht IMD 2011. a edetabelis.

Uute ettevõtete loomine ehk kuidas seadusandlus seda kergendab või takistab – 8,15 punkti. Uute ettevõtete loomisele kuluv aeg ja nõutavad kooskõlastused on investorite jaoks oluline kriteerium ühe või teise riigi eelistamisel. Hinnangust 8,15 nähtub, et uute ettevõtete loomine Eestis on kerge ja kergem kui enamuses EL liikmesriikides. Koht IMD edetabelis 3-s.

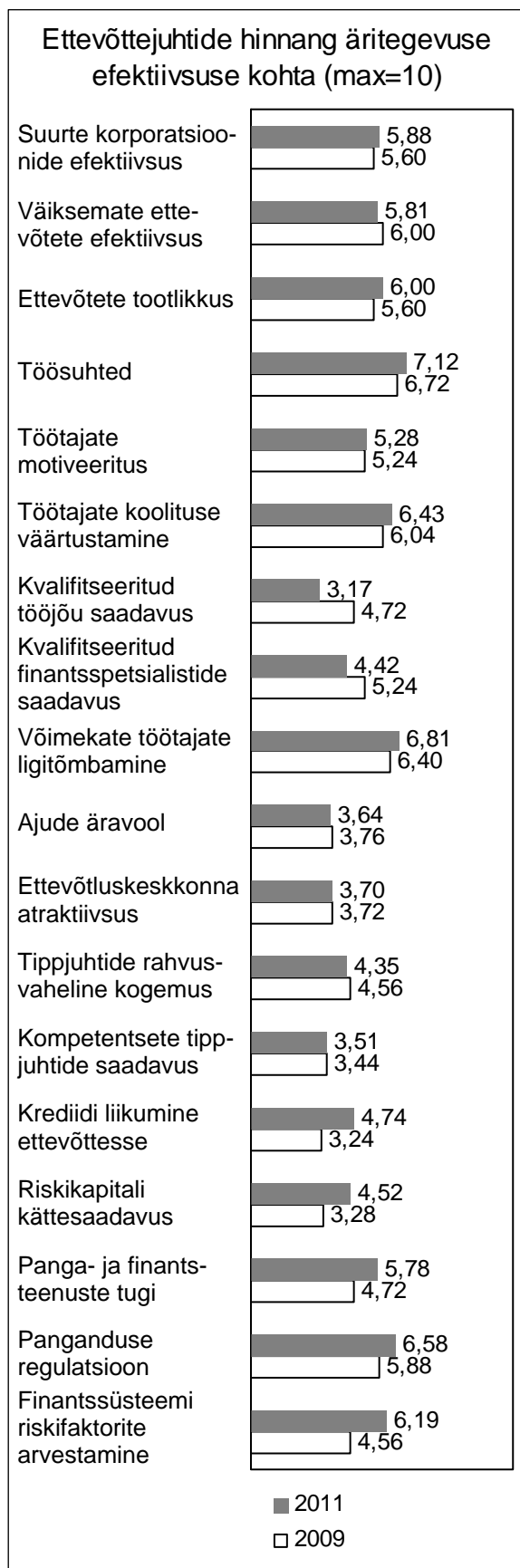
Poliitilise ebastabiilsuse risk – 7,06 punkti näitab, et ettevõttejuhid ei hinda seda suureks. Eestile on iseloomulik olnud pikaajaline paremerakondade võim, mis on loonud eeldused ettevõttesõbraliku majanduskeskkonna kujunemisele. IMD 2011. a edetabelis asub Eesti selle näitajaga 24. kohal.

Jooniselt on näha, et mõnede tegevuste/olukordade osas on ettevõttejuhide hinnangud kahe viimase aasta jooksul **halvenenud**. Viimastest tuleb nimetada eelkõige üksikisikute maksude mõju ettevõtlikkusele, tollibarjääre, riiklike subsiidiumide mõju äritegevusele.

Ettevõttejuhide hinnang valitsuse töö tõhususe kohta (max=10)

4.2. Hinnang äritegevuse efektiivsusele

Riigi äritegevuse efektiivsuse hindamiseks esitati 2011. aastal ettevõtetejuhtidele 38 küsimust. Need puudutasid tootlikkust, tööturgu, finantsturgusid, juhtimise praktikat ja väärtushinnanguid. Nagu eelpool toodust nähtus andsid Eesti ettevõtetejuhid äritegevust puudutavale 38 küsimusele keskmiseks hindeks 5,64 punkti, mis on 0,56 punkti enam kui 2009. aastal. Kõige kõrgemalt hinnati olukorda väärtushinnangute osas (6,30 p) ja kõige madalamalt tööturu osas (4,84 p).

Juuresoleval joonisel on toodud ära ettevõtetejuhtide koonddiinded küsimuste lõikes, seda 2009. a ja 2011. a kohta eraldi. Sellelt nähtub, et väga madalad hinded (alla 4 p) sai äritegevus 2011. aastal ettevõtetejuhtidelt viies tegevusvaldkonnas:

Kvalifitseeritud tööjõu saadavus tööturul – 3,17 punkti. Probleem on läbi aegade aktuaalne olnud, isegi kriisi aastatel (2008-2009) polnud kvalifitseeritud töötajaid kerge leida. IMD edetabel näitab, et Eestis on kvalifitseeritud tööjõu puudus keskmisest oluliselt suurem – oleme selle hindega (3,17 p) eelviimasel, 58. kohal.

Ajude äravoolu oht – 3,64 punkti. Majanduskriisi üheks tagajärjeks oli/on võimekate, hästi haritud töötajate riigist lahkumine. Eesti ettevõtetejuhtide hinnangul on ajude äravoolu oht endiselt tugev ning IMD riikide võrdluses oleme selle näitajaga (3,64 p) 45. kohal.

Ettevõtluskeskkonna atraktiivsus välismaa kvalifitseeritud tööjõule – 3,70 punkti. Ettevõtetejuhtide hinnangul pole Eesti kuigi võrd atraktiivne välismaa kvalifitseeritud tööjõule ja majanduskriis vähendas seda veelgi (2008. a oli hinnang 4,48 punkti). Eesti on IMD 2011. a edetabelis selle näitaja poolest 51. kohal.

Kompetentsete tippjuhtide saadavus – 3,51 punkti. Krooniline probleem Eesti jaoks. Mõneti ka mõistetav, kuna tegemist on noore turumajandusliku riigiga. Eriti tuntakse puudust tippjuhtidest, kel oleks vajalik ko-

gemus ekspordi alal. IMD edetabel näitab, et oleme 2011. a hinnanguga (3,51 p) IMD riikide arvestuses tagant 3. kohal.

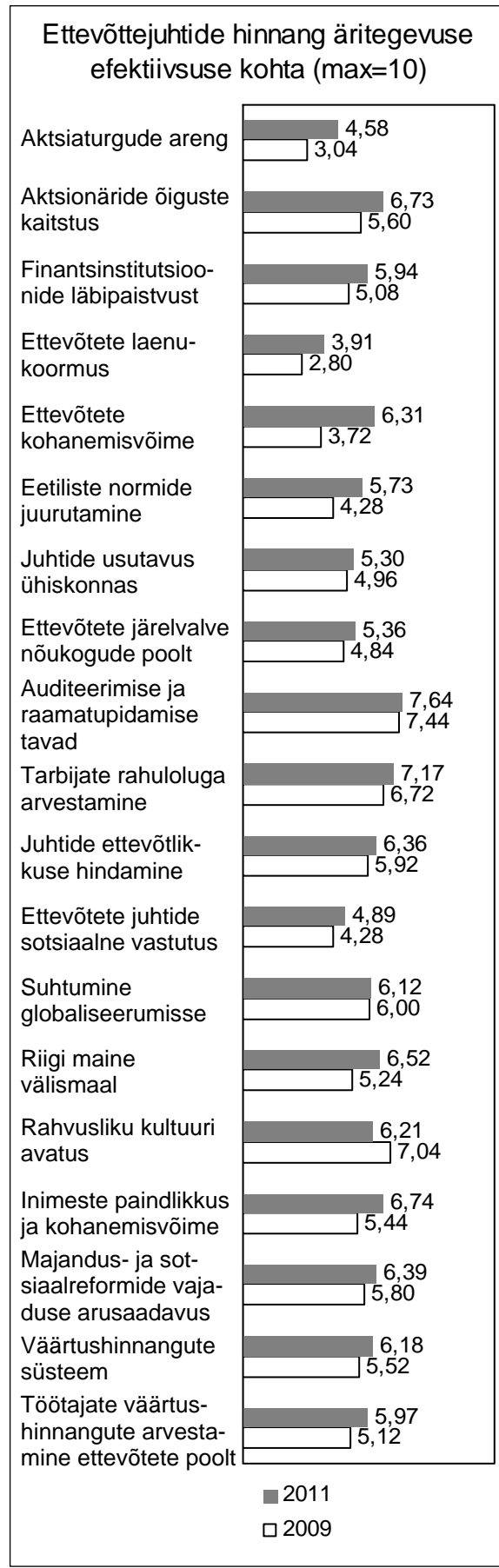
Ettevõtete laenukoormuse mõju konkurentsivõimele – 3,09 punkti. Majanduskriis vähendas nii välis- kui ka sisenõudlust, ettevõtted ei suutnud müügi vähenemise tõttu pangalaenusid tähtaegselt tagasi maksta. Võlgade tõttu jäid tegemata vajalikud investeeringud konkurentsivõimesse. Ettevõtetejuhtide hinnangud näitavad, et võlgade probleem on väga aktuaalne veel ka 2011. aastal. IMD edetabelis oleme selle hinnangu 49. kohal.

Jooniselt on näha, et on ka mitmeid äritegevuse valdkondi, kus olukord Eestis on hea. Üle 7 punktilise hinnangu said 38-st võimalikust siiski ainult 3 tegevust/olukorda.

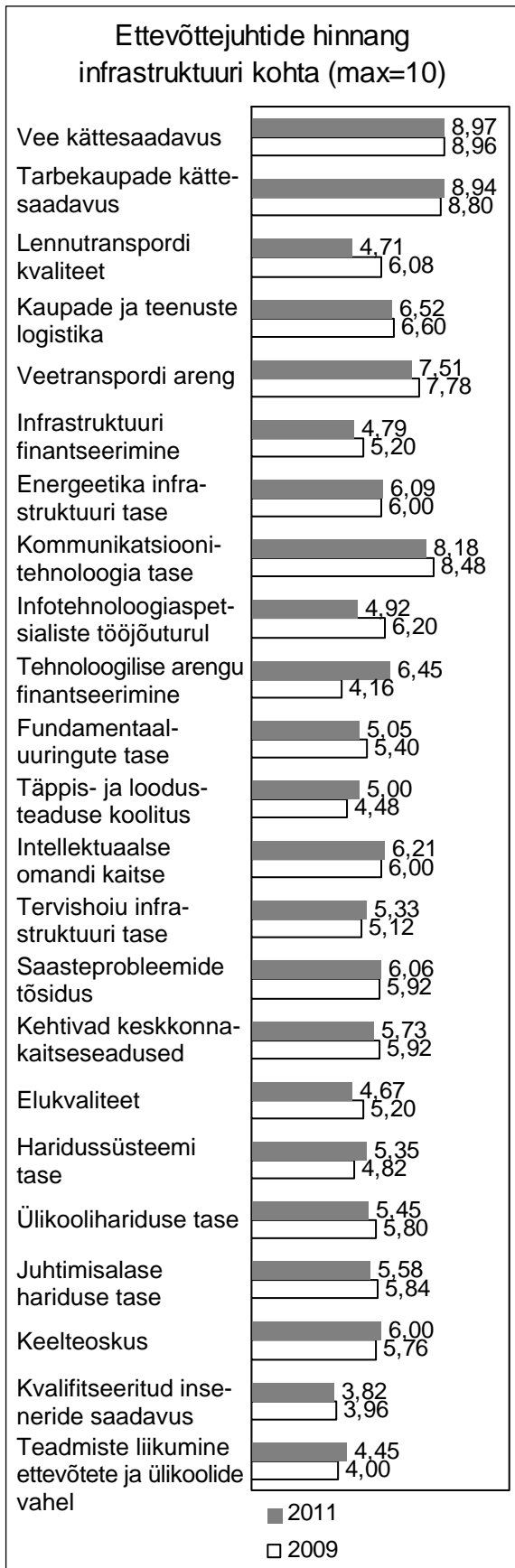
Töösuhted – 7,12 punkti ja 15. koht IMD 59 riigi võrdluses. Töösuhted, nende produktiivsus, sõbralikkus on oluline konkurentsivõime tõstmise komponent. Ka varasemad küsitlused on näidanud, et ettevõtetejuhid on rahul töösuhetega.

Auditeerimise ja raamatupidamise tavad – 7,64 punkti. Hinnangust järeldub, et ettevõtetejuhid on enam kui rahul kujunenud tavadega auditeerimise ja raamatupidamise valdkonnas. Nõuetele vastav finantstegevuse ülevaade on ettevõtetele suureks abiks äritegevuse juhtimisel ja konkurentsipüsimisel. 2011. a hinnangu (7,64) alusel kuulub Eestile 18. koht IMD edetabelis. Ka varasematel vaatlustel on Eesti riikide juhtgruppi kuulunud.

Tarbijate rahuloluga arvestamine – 7,17 punkti. Eesti ettevõtetejuhid leiavad, et tarbijate rahuloluga Eestis arvestatakse, kuna terava konkurentsi tingimustes pole edu saavutamine muidu mõeldav. Levinud on tarbijate rahulolu uuringud, jälgitakse kaupade sortimendi ja kvaliteedi vastavust tarbijate vajadustele. Eestile kuulub tarbijate rahuloluga arvestamise osas 24. koht IMD 59 riigi edetabelis.

4.3. Hinnang infrastruktuuri kohta

Infrastruktuuri valdkonda puudutas 2011. a küsitluslehes 38 küsimust. Kaetud olid kõik infrastruktuuri valdkonnad. Jooniselt on näha, et ettevõtetejuhtide rahulolu infrastruktuuriiga on mõnevõrra suurem kui teistes valdkondades ning majanduskriis ei ole hinnanguid olulisel määral mõjutanud. Infrastruktuuri valdkondadest on teistest kõrgema hinnangu saanud baasinfrastruktuur (6,65 p) ning teisel kohal on tehnoloogiline infrastruktuur (6,06 p).

Jooniselt on näha, et suhteliselt madalad hinded (alla 5 punkti) on saanud mitmed tegevused/olukorrad:

Infrastruktuuri finantseerimine, selle plaanipärasus ja vastavus vajadustele – 4,79 p ja 39. koht. Siin on majanduskriis oma jälje jätnud, veel 2008. aastal oli hinnang 5,36 p. Võib arvata, et peamised põhjused selles on nii riigipoolse finantseerimise vähenemine kui ka pankade poolne krediteerimise halvenemine.

Infotehnoloogia spetsialistide saadavus tööturul – 4,92 punkti. Infotehnoloogia kiire areng on tekitanud kõrgendatud nõudmise selle ala spetsialistide järele ning riik pole IT-spetsialistide ettevalmistamisega piisavalt hästi toime tulnud. Samuti on aset leidnud ka IT-spetsialistide mõningane väljavool. Ettevõtetejuhtide 2011. a hinnang (4,92 p) asetab Eesti IMD edetabelis viimasele 59. kohale.

Elukvaliteet Eestis sai ettevõtetejuhtidelt 2011. aastal indeksi 4,67 punkti, mis jätab meid IMD edetabelis 46. kohale. Elukvaliteet on aga konkurentsivõime oluline komponent ja ka tulemus. Varasematel aastatel on elukvaliteeti Eestis ettevõtetejuhid hinnanud kõrgemalt (2008. a – 6,20 p), mis näitab, et majanduskriis on elukvaliteeti Eestis kahjustanud.

Kvalifitseeritud inseneride saadavus tööturul – 3,82 punkti. Probleem on vana ja kuigi majanduskriis põhjustas tööpuuduse olulise kasvu, ei parandanud see inseneride

saadavust tööturul. Omajagu süüd on siin ka kõrghariduse süsteemil ja mõnevõrra ka inseneri elukutse populaarsuse langusel. Ettevõtetejuhtide poolt antud hinnang olukorrale (3,82 p) asetab meid IMD edetabelis viimasele kohale.

Teadmiste liikumine ettevõtete ja ülikoolide vahel – 4,45 punkti. IMD tõlgenduses on tegemist riigi rahvusvahelise konkurentsivõime olulise piduriga. Riik, kes ei suuda tagada teadmiste kiiret liikumist ülikoolidest (laboratooriumidest) ettevõtetesse, riskib jääda teistest maha uute toodete turule toomisega. Eesti ettevõtetejuhtide hinnang (4,45p) näitab, et selles valdkonnas on meil veel palju kasutamata reserve.

Täppis- ja loodusteaduste koolitus – 5,00 punkti (2009. a – 4,48p). Ettevõtetejuhtide madal hinne viitab olukorrale, et Eesti üldhariduskoolides ja gümnaasiumides pööratakse vähe tähelepanu täppis- ja loodusteaduste õpetamisele. Nähtavasti ei osata neid õppeaineid muuta õpilastele ka piisavalt huvitavaks.

Jooniselt nähtub, et 2011. aasta küsitlus on esile toonud ka positiivseid infrastruktuuri külgi. Ettevõtetejuhtide hinnangud on enam kui 8 punkti sellistes valdkondades nagu vee kättesaadavus, tarbekaupade kättesaadavus, veetranspordi areng, kommunikatsioonitehnoloogia areng jm.

5. EESTI KONKURENTSIVÕIME TÕSTMISELE SUUNATUD TEGEVUSED

Käesolevas peatükis avaldame Riigikantselei Majandusstrateegia Büroo, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse ja KredEx-i üle-

vaated nende tegevusest 2011. aastal, seda eelkõige osas, mis on seotud Eesti konkurentsivõime tõstmisega.

5.1. Konkurentsivõime kava “Eesti 2020” käivitamine

Eesti ja kõik teised Euroopa Liidu liikmesriigid koostasid 2011. a kevadel kavad, millisena nähakse oma järgnevat aastate eelarvepoliitikat ning millised on olulisemad struktuurireformid. Selleks kinnitas valitsus 28. aprillil stabiilsusprogrammi ning konkurentsivõime kava “Eesti 2020” ja selle elluviimise tegevuskava. Iga riigi reformikava

peab panustama üle-Euroopalise strateegia “Euroopa 2020” eesmärkide saavutamisse, mis on üks osa ulatuslikumast majanduskoordinatsioonist. “Eesti 2020” kirjeldabki peamisi poliitikasuundi ja meetmeid Eesti konkurentsivõime tõstmisel ning seab kooskõlas Euroopa Liidu ja Eesti väljakutsetega järgmised eesmärgid 2015. ja 2020. aastaks:

“Eesti 2020” eesmärgid	2015	2020
Tõsta tööhõive määra vanusegrupis 20-64	72%	72%
Tõsta tootlikkust hõivatute kohta Euroopa Liidu keskmisega võrreldes	73%	80%
Vähendada põhihariduse või madalama haridustasemega õpinguid mittejätkavate noorte (18-24) osakaalu	11%	9,5%
Suurendada kolmanda taseme haridusega 30-34-aastaste inimeste osakaalu	40%	40%
Vähendada suhtelise vaesuse määra peale sotsiaalseid siirdeid	16,5%	15%
Suurendada täiskasvanute (25-64) elukestvas õppes osalemise määra	15%	20%
Vähendada eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanute (25-64) osakaalu	32%	30%
Pikaajalise töötuse määra vähendamine	4%	2,5%
Noorte (15-24) töötuse määra vähendamine	15%	10%
Tööjõus osalemismäära suurendamine (vanusegrupp 15-64)	74%	75%

“Eesti 2020“ eesmärgid	2015	2020
Tõsta teadus- ja arendustegevuse investeringute taset	2%	3%
Suurendada Eesti ekspordi osatähtsust maailma kaubanduses	0,100%	0,110%
Tööjõuühikukulude kasv ei ületa oluliselt tootlikkuse kasvutempot	5%	5%
Kasvuhoonegaaside heitkoguste piirmäär võrreldes 2005. aasta tasemega (tuhat tonni)	6356	6912
Taastuenergia osakaalu tõstmine 25%ni energia lõpptarbimisest	23,6%	25%
Energia lõpptarbimise taseme säilitamine 2010. aasta tasemel (ktoe)	2938-2986	2866
Avaliku sektori võlatase suhtena SKP-st püsib madal	5,4%	-

2010. aastast alates on peamiselt töötleva tööstuse ja ekspordi toel majanduse tootlikkus märkimisväärselt tõusnud. Samal ajal on olnud kiire ka hõivatute arvu kasv. Hõivatuid oli III kvartalis hinnanguliselt 628 000, mis on 50 000 rohkem kui aasta tagasi. Praktiliselt on täidetud eesmärk viia kõrgharidus 30-34 aastaste hulgas 40%-ni – viimase 5 aastaga on see kasvanud 39,7%-ni. Kiire on olnud ka edasiliikumine taastuv-

energia osakaalu tõstmisel, mis oli juba 2009. a 22,8%, lubades eeldada seatud sihi saavutamist varuga. Eesti jaoks on esmatähtis jätkuvalt kasvu toetamine, kuna see on seoses väliskeskkonnaga keerulisemaks muutunud. Teiste Euroopa Liidu riikide, peamiselt riigi rahandusega seotud probleemidest tingitud prioriteedid, olid meie jaoks päevakorral juba 2009. aastal.

Euroopa olukord süvendab muudatuste vajadust

Uute plaanide ellurakendamise algus jääb kogu Euroopa jaoks keerukasse, aga samas väga õigesse aega. Mitu Euroopa riiki on raskustes oma tegevuse finantseerimiseks turgudelt raha saamisega või juba pidanud pöörduma abi saamiseks rahvusvaheliste finantsinstitutsioonide poole. Terve Euroopa Liidu fookuses on finantsdistiipliini tugevdamine ning tegelemine mõnede euroala riikide liialt suureks paisunud võlakoormuse tagajärgedega. Võtmeküsimuseks ongi kuidas keskenduda kõige kokkulepitule reaalsele elluviimisele ja ühiste mängureeglite täitmisele. Mitmete riikide jaoks tähendab see täiendavate eelarvekärbete ning sissetulekute kasvutamise vajadust lühemas perspektiivis, aga ka väga tõsiselt läbi mõeldud uusi struktuuri-

reformide, mis vähendaksid riigisektori kulusi pikemas perspektiivis.

Euroopa Komisjon, kes jälgib riikide reformikavasid ning fiskaalplaane, on jõudnud oma 2011. a novembri lõpus valminud iga-aastases majanduskasvu analüüsis järeldusele, et EL tasandil otsustatud muudatusi pole liikmesriikide tasandil kokkuvõttes eriti radikaalselt rakendatud. Leitakse, et kuigi “Euroopa 2020“ strateegia raames paika pandud eesmärgid on tänases majandussituatsioonis äärmiselt asjakohased, ei ole liikmesriigid võtnud endale siseriiklikult piisavalt ambitsioonikaid plaane nende eesmärkide saavutamiseks.

Juba enne reformikavade kinnitamist tugevdati neid ühe-aastaste „laiendatud euroala pakti“ kohustuste võtmisega. Nii lubasid 24 riiki 27-st läbi viia konkreetset kiireloomulised reformid konkurentsivõime tõstmiseks. Paraku on aga nii laiendatud euroala pakti kohustuste kui ka igale riigile reformikava ja stabiilsusprogrammi põhjal 2011. a suvisel EL tippkohtumisel tehtud riigispetsiifiliste soovitude ellurakendamise progress seni vähemärgatav.

Komisjoni analüüsist saab välja lugeda järel-dused viies peamises valdkonnas:

- EL riikide eelarvete konsolideerimise tulemusel peaks keskmine eelarvepuudujääk jõudma aastaks 2013 küllaltki lähedale kokkulepitud 3%-le SKPst.
- Finantssektori regulatsiooni ja järelevalve tõhustamiseks tehtud otsuseid on ellu viima hakatud ja näha on esimesi edusamme.
- Konkurentsivõime tõstmiseks on aga endiselt vaja edasi liikuda Euroopa siseturu killustatuse vähendamise suunas ning pak-kuda ettevõtetele paremat keskkonda kus luua ja investeerida.

Hinnangud Eesti plaanidele toetavad valitud suunda

Eesti jaoks oli 2011. a kevad hea võimalus ühtlustada omavahel mitu horisontaalset strateegilist plaani: riigi eelarvestrateegia 2012-2015, Stabiilsusprogramm 2011, Valit-suse tegevusprogramm 2011-2015 ning “Eesti 2020“. Seega pole tegemist eraldi Euroopa jaoks tehtud siseriiklike plaanidega, mis kindlasti tõstab nende kvaliteeti ja raken-datavust. Kavade tugevus kajastub ka majan-duskoordinatsiooni protsessis Euroopa Komisjoni ettepanekul tehtud ja suvisel EL valitsusjuhtide tippkohtumisel kinnitatud riigispetsiifilistes soovitudes. Eestile tehtud soovitusi oli neli (vähem sai neid vaid Rootsi) ja need puudutavad valdkondi, kus muutused on juba kavas ning eeldavad planeerituga jätkamist:

- Majanduse kiire restruktureerimine on põhjustanud pikaajalise, struktuurse ning noorte tööpuuduse kasvu.

- Avaliku sektori restruktureerimine on vajalik, kuid peab tõstma avalike teenuste kvaliteeti ning vähendama halduskoormust.

Põhiosas on EL jaoks välja toodud priori-teedid suunatud selle majandustsükli nendele tegevustele, mida Eestis eelarve konsolidee-rimise käigus suures osas juba 2009. a ellu viidi. Eesti jaoks on praegu tähtsaimad kasvu-potentsiaali ja tööjõu oskuste arendamisega tegelemine, st eelkõige kolm viimast vald-konda, mille osas on ka mitmeid juba vara-semaid ning uusi algatusi rakendamisel. Samas on see muutunud seoses väliskesk-konnaga muidugi mõnevõrra keerulisemaks.

- eelarve tasakaalu saavutamine (vasta-valt stabiilsusprogrammi eesmärkidele);

- tööturumeetmete efektiivsuse suurenda-mine (eriti noored ja pikaajalised töötud);

- energia- ja ressursisäästule planeeritud algatuste elluviimine (eriti hooned ja trans-port);

- haridusreformi elluviimine (tähelepanu hariduse vastavusel tööturu vajadustega).

Soovitused langevad kokku Eesti enda prio-riteetidega. Seda kinnitab näiteks uue tasa-kaalus riigieelarve vastuvõtmine.

Euroopa Sotsiaalfondi uus avatud taotlus-voor on suunatud esmajoones **noorte ja vanemaaliste töötute tööturule tagasi toomisele**. Ettevalmistamisel on valitsuse

tööhõiveprogramm, mida rahastatakse töötuskindlustuse sihtkapitalist ja riigieelarvest. Programm võimaldab tööturuteenuste osutamist seaduses sätestatuga võrreldes soodsamatel tingimustel ja pakkuda **laiendatud tööturuteenuseid probleemsetele sihtgruppidele** (sh noored ja pikaajalised töötud). Töötukassa prioriteediks 2012. aastal on **pikaajalise töötuse ennetamine ja vähendamine**. Selleks on alustatud koostööleppeprojektide sõlmimist kohalike omavalitsustega. Koolituskaardi piirmäära tõsteti 2011. a 1. augustist 959 eurolt 2500 eurole. Laienenud on ka koolituskaardi võimalused, mida saab nüüd kasutada ümberõppeks.

Tööturuteenuste osutamisel on vähendatud kriisiaegsete meetmete mahtu ja pandud suurem rõhuasetus koolitusele ja töötute oskustaseme parandamisele. Nii on palgatoetuse saajate hulk aastaga vähenenud ligi kaks korda. Samal ajal on suurenenud tööalast koolitust saanute arv. Aktiivsete tööturumeetmete efektiivsuse tõusu näitab järjest suurenev teenust saavate töötute hulk ning vähenev registreeritud töötute hulk. 2011. oktoobri lõpu seisuga on registreeritud 46 421 töötut, mida on aasta algusega võrreldes u 20 000 võrra vähem.

Energia- ja ressursisäästu valdkonnas on rakendamisel rida meetmeid kokku ca 300 mln euro mahus, millest suuremad on korterelamute rekonstrueerimistoetus (30 mln eurot),

Esimesed reformid on “Eesti 2020“ raames tehtud

Eesti märkis enda jaoks ära laiendatud euroala paktist tulenevalt “Eesti 2020“ raames **ühiksa 2012. aasta II kvartali lõpuks täidetavat kohustust**, majanduse konkurentsivõime ja tööhõive suurendamiseks, riigi rahanduse jätkusuutlikkuse tugevdamiseks ja finantsstabiilsuse tagamiseks. Lisaks täiendati eesmärke, tuues sisse tööturu ning ettevõtluskeskkonna valdkondades täpsemate poliitikasuundade seadmiseks (aastaks 2020) järgmised sihid:

investeeringud riigi- ja KOV hoonete energiasäästu (146 mln eurot), 17 uue trammi ostmine Tallinna linna ühistranspordi parandamiseks (45 mln eurot). Lisaks on käivitunud mastaapne elektriautode toetusprogramm ja üleriigilise laadimise infrastruktuuri rajamine.

Erialase hariduse kättesaadavuse parandamiseks ja madala haridustasemega inimeste õppes osalemise suurendamiseks avati programm „Kutse“ (haridustee jätkamiseks kutseõppes) õppe katkestanute kõrval ka inimestele, kes ei oma esmast kvalifikatsiooni. Samuti saavad seeläbi õppida ilma erialase hariduseta vanemaegsed inimesed. Tasemeõppes laiendati vastuvõttu vanemaeglastele ilma erialase hariduseta inimestele. Nii on kutseõppurite keskmine vanus tõusnud. Ettevalmistamisel on **spetsiaalne programm 16-29-aastastele** ilma erialase hariduseta noortele tasemeõppe pakkumiseks. Hariduse ja tööturu parema vastavuse tagamiseks on **alustatud kutsestandardite uuendamist** ja sellega paralleelselt riiklike kutseõppe õppekavade uuendamist.

- Pikaajalise töötuse määra vähendamine 2,5%-ni;
- Noorte (15-24) töötuse määra vähendamine 10%-le;
- Tööjõus osalemismäära suurendamine 75%-ni (vanusegrupp 15-64);
- Tööjõuühikukulude² kasv ei ületa oluliselt tootlikkuse kasvutempot.

² Nominaalne tööjõuühikukulu on palgakulude suhe loodud lisandväärtusesse töötaja kohta

Konkreetsete lubaduste elluviimisel on ka esimesed asjad juba tehtud. Näiteks on 2011. aasta lõpu seisuga töötajate osalemise suurendamiseks ning töötajate oskuste parandamiseks võetud vastu eelnõud tööga seotud **tasemehariduse erisoodustumaksust vabastamiseks** ning üksikisiku tulumaksumäära vähendamiseks 20%-le alates 2015. aastast.

Samuti on käivitatud **Start-up Eesti programm** uuenduslike ettevõtete sünni toetamiseks. 3 miljoni euro suuruse programmi eesmärgiks on soodustada tudengite ja teadlaste ideede kommercialiseerimist, luues paremaid võimalusi kapitalile juurdepääsuks ja rahvusvahelise kontaktvõrgustiku arendamiseks.

Lisaks on kooskõlas **eelarve tasakaalu saavutamise kavaga** kinnitatud 2012. aasta riigieelarve ning langetatud tulumaksusoodustuse ülempiiri 1920 euroni, et läbi eluasemelaenu intresside maksutagastuse mõju kinnisvarahindadele ja inflatsioonile parandada riigirahanduse jätkusuutlikkust ja majanduse tasakaalustamatuse riske tulevikus.

Lahendamisel on veel avaliku teenistuse hüvede reform ja palgasüsteemi läbipaistvuse suurendamine, mille osas on **uue avaliku teenistuse seaduse eelnõu** ministriumitevahelisel kooskõlastusel. Uus seadus vähendab avaliku teenistuse hüvesid ning korrastab avaliku teenistuse palgasüsteemi, muutes seda läbipaistvamaks. Lisaks on seaduse eesmärgiks suurendada avaliku teenistuse paindlikkust ja tegutsemise efektiivsust, kaotades ebavajalikud erisused erasektoriga.

Kõrgharidusreformi läbiviimisega seotud ülikooliseaduse ja rakenduskõrgkooliseaduse muutmine on parlamendis arutlusel ja muudatuste jõustumisel seatakse kõrghariduskorralduse läbivaks eesmärgiks kvaliteet. Õpetöö kvaliteedi tõstmiseks ning haridussüsteemi väljundite paremaks vastavusse viimiseks majanduse vajadustega vaadatakse üle ja muudetakse riikliku koolitustellimuse jaotust, pöörates rohkem tähelepanu konkurentsivõime tõstmiseks vajalike spetsialistide ettevalmistamisele.

Eripensionide reformi esimese etapi läbiviimiseks on vajalikud esimesed eripensione puudutavad seadusemuudatused ette valmistatud, millele lisaks töötatakse täpsemalt välja kogu reformi põhimõtted ja ajakava. Reformi tulemusel väheneb pikaajaline surve riigi rahanduse jätkusuutlikkusele.

Ainsana jääb esimestest reformidest ilmselt plaanitud tähtjaks läbi viimata avaliku sektori **eelarvetasakaalu nõude sisseviimine** riigieelarve baasseadusesse. Seda aga Eestist mittesõltuvatel põhjustel, kuna Euroopa Komisjon on algatanud direktiivi eelnõu liikmesriikide eelarveraamistike nõuete kohta, mille täpse formuleerimise osas veel Euroopa institutsioonide vahel töö käib ning sellest sõltub ka küsimuse siseriiklik lahendus.

“Eesti 2020“ meetmete rakendamise käiku koos uuendatud statistiliste andmetega vaatab valitsus üle 2012. a kevadel. Siis määratletakse ka uued üheaastased kohustused ja tehakse plaanidesse vajalikud täiendused.

5.2. EAS: ülevaade 2011. a tegevussuundadest ja teadlikkuse tõstmisele suunatud tegevustest

Eesti majandus on tõmbetuulte keerises, määramatus tuleviku suhtes on võrreldes aastataguse ajaga oluliselt suurenenud. Ühelt poolt oleme Euroopa parimad ekspordimüügitulu kasvatajad, töötuse vähendajad, turistide ligimeelitajad, TA investeringute suurendajad. Samuti on Eesti ületanud 2011. aastal kõiki Euroopa Liidu riike majanduse kasvutempos ja see on tulemus,

mis ei tule iseenesest. Teise aspektina peab meeles pidama seda, et tegemist on *ex post* näitajatega ja tuleviku edu nende abil garanteerida ei ole võimalik. Siiski saab eduka ettevõtluspoliitika ja tasakaalustatud arengule suunatud tegevustega paika panna prioriteedid, mis aitavad ettevõtluse edendamisel, nagu EAS, anda omapoolne panus majanduse jätkusuutlikule kasvule.

EASi eesmärgid

EASi peamisteks strateegilisteks eesmärkideks on rohkem jätkusuutlikke ja kiiresti kasvavaid ettevõtteid, ettevõtete suurem ekspordivõimekus ja rahvusvahelistumine, suurem tootearendus- ja tehnoloogiline või-

mekus, suuremad turismitulud ning piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng. Need viis eesmärki peavad aitama Eesti majandusel tulevikus kasvada ja areneda.

Rohkem jätkusuutlikke ja kiiresti kasvavaid ettevõtteid

Ettevõtlusaktiivsus on Eestis rekordtasemel. 2011. aastal on loodud Eestis u 15 000 uut ettevõtet, mis tähendab, et tuhande inimese kohta tekkis 11,2 uut juriidilist isikut. Eestis ei ole probleemiks inimeste ettevõtlikkuse tase, vaid ettevõtete suurus ja ambitsioonid. Viimase kolme aastaga on keskmine töötajate arv ettevõtte kohta vähenenud 9-lt 7-ni. See tähendab, et paljud ettevõtted ei suuda vajaliku tasemeni kasvada ja areneda. Prioriteetidena tuleb selles vallas tegeleda ettevõtete ellujäämismäära tõstmisega ja kasvuettevõtete osakaalu suurendamisega. Eesti majandus ei saa tugineda ainult kõrgele ette-

võtlusaktiivsusele, tõusma peab väike- ja keskmise suurusega ettevõtete osakaal lisandväärtuse loomisel. Selleks on EAS teinud 2011. aastal hulga tegevusi, näiteks on lansseerimisel alustavate ettevõtjate veeb, juurutatakse disainijuhtimise põhimõtteid, jätkatakse stardi- ja kasvutoetusega, mentorprogrammiga ning inkubaatoritega. Need on ainult osa tegevusi, millega 2011. aastal selle strateegilise eesmärgi raames tegeleti. Ühe uue suunana on 2012. aastal plaanis hakata pakuma unikaalset analüütilist informatsiooni ja prognoose ettevõtlusega alustamise valdkonnas Eestis.

Ettevõtete suurem ekspordivõimekus ja rahvusvahelistumine

2011. aastal põhines Eesti kiire majanduskasv ekspordil, mis omakorda oli mõjutatud välisurgude suurenenud nõudlusest ja n-ö sisemisest devalveerimisest, tõstes Eesti ettevõtete konkurentsivõimet. Ekspordikasvu veab hetkel töötlev tööstus ja kitsamalt masinate ja seadmete sektor, mis on kasvanud ekspordimüügitulu alusel eelmise aastaga võrreldes rohkem kui kaks korda. On selge, et 2010. aastal 35% ja 2011. a märtsis 73%

kasvanud Eesti kaupade eksport ei suurene sarnase tempoga pidevalt. 2011. a septembris ilmnisid esimesed märgid Eesti ekspordi võtmesektori (ajutisest) langusest. Tuleviku suundi silmas pidades on oluline, et ekspordi kasv jääks laiapõhjaliseks ja oleks geograafiliselt diversifitseeritud. Ekspordil peab olema ettevõtete jaoks üks peamisi prioriteete. Oluline on tegeleda nende juba pea 10 000 eksporditava ettevõttega, kes seni on tegevus-

mahtudelt jäänud marginaalsele tasemele. Rahvusvahelistumise ja ekspordi kasvuku on EAS 2011. ja ka tuleval aastal pööramas kõige suuremat tähelepanu kolmele suunale: infoteenuste, nõustamise ja koolitusvõimaluste pakkumisele, uute ärivõimaluste loomisele ning ettevõtete pikaajaliste ekspordiplaanide elluviimise toetamisele.

Majanduskriisist väljumisel olid väga olulisel kohal välisinvesteeringud masinatesse ja seadmetesse. Netootseinvesteeringud³ ületasid 2010. aastal 1 mld € piiri, mis on rekordiline näitaja peale Hansapanga ülevõtmist 2005. aastal. Otseinvesteeringute suurimaks

mõjutajaks on 2011. aastal olnud reinvesteeritud tulu. Näiteks II kvartalis panustas arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine 62 mln €-ga sellesse, et majanduskriisist väljumise edukaim sektor saaks kasvada ka tulevikus. EAS-il on rahvusvahelistumise valdkonnas prioriteetideks keskendumine kvaliteetsele ja proaktiivsele investorteenindusele prioriteetsetel sihtturgudel (Põhjamaad, Saksamaa, Suurbritannia) Eesti konkurentsieelisega võtmevaldkondades ning suurem fookus investorsuhete arendamisele eesmärgiga genereerida kõrge lisandväärtusega reinvesteeringuid.

Ettevõtete suurem tootearendus- ja tehnoloogiline võimekus

Aastatel 2000-2009 oli Eesti keskmine aastane teadus- ja arendustegevuste (TA) rahastamise mahu kasv 10,1%, mis oli Euroopa Liidu kõrgeim näitaja. 2010. aastal suurenesid TA kulutused võrreldes eelmise aastaga veel 17,6%, mis näitab, et vahepealne majanduskriis ei avaldanud sellele suunale olulist mõju. Seejuures on ettevõtlussektori TA kulutused kasvanud võrreldes riigi rahastavate kulutustega ennaktempos – 2010. aastal suurenesid ettevõtete kulutused 31,8%. Prioriteedina on TA investeeringute tasemeks 2020. aastaks ette nähtud 3% SKP-st, mis tähendab, et TA investeeringud peaksid kasvama ca 3 korda 10 aasta jooksul võrreldes käesoleva tasemega (SKP kasvab ligikaudu poolteist korda). Riigi investeeringute tase TA kulutustele on järgmistel aastatel rekordiline. Tuleb tähelepanu juhtida sellele, et ka erasektor jätkaks viimaste aastate TA investeeringute kasvutempot ja muutuks ise

selle suuna veduriks. EAS on tootearenduse ja tehnoloogilise võimekuse kasvatamiseks pööranud tähelepanu ettevõtete innovatsioonivõimekuse kasvatamisele ning teadusarendusasutuste võimekusele pakkuda kommertsialiseeritavaid lahendusi. Fookuses on erasektori arendustöö intensiivsuse ja kvaliteedi kasv, pöörates erilist tähelepanu töötleva tööstuse TA investeeringute mahu suurendamisele, sest just selles tegevusalas on toimunud vahepealne langus. Hetkel töötatakse selleks välja uut toetusmeedet, kus sihtgrupiks on EAS-i võtmekliendid – ekspordivad töötleva tööstuse ettevõtted, kellel on piisavalt suur ekspordi maht ning tulevikuambitsioonid. 2012. aastal jätkatakse innovatsiooniteadlikkuse kasvatamiseks suunatud tegevusi: innovatsiooniosaku, arendustöötaja kaasamise ning TA projektide toetuse väljaandmist.

Ettevõtete võimekuse arendamine

Eesti ettevõtted on oluliselt oma mahtusid kasvatanud, müügitulu kasvas I kvartalis 2011. aastal veerandi võrra. Samal ajal on töötajate arvu muutus olnud ainult +2% ja tööjõukulud +8%. See on toonud kaasa olulise tootlikkuse tõusu, Eesti ettevõtted on rahvusvaheliselt muutunud konkurentsivõimelisemaks.

Kui vaadata ettevõtete poolt loodavat puhaslisandväärtust, siis ka see näitaja on kasvanud veerandi võrra, kogukasum isegi 83% (2011. a I kvartali andmetel). Majanduskriisi tingimustes oli ettevõtetel pea võimatu teha investeeringuid. See tõttu on äärmiselt oluline, et ettevõtted kasvataksid oma n-ö jääktulu enda edasiseks jätkusuutlikuks arenguks. Prioriteetidena on

³ Näitab Eestisse ja siit väljapoole tehtavate erinevat liiki investeeringute vahet

kindlasti vaja tegeleda ettevõtte tasandil tuleviku kavandamisega, sest üle veerandil ettevõtetel puudub tööjõuplaan ning ainult napp 5% plaanib tööjõuvajadust ette rohkem kui kolmeks aastaks. Nii-öelda kolmnurgas, mille moodustavad haridus, tööjõuvajadus ja kvalifitseeritud tööjõud, ei tohi ükski lüli ebaõnnestuda, vastasel juhul kannatab ettevõtete konkurentsivõime. Võimekuse tõstmiseks on EAS 2011. aastal pakkunud tootmiskorralduse diagnostikat, teadmiste ja

Suuremad turismitulud

Turismi valdkonnas on 2011. a olnud Eesti jaoks rekordiline. Esimesel kaheksal kuul peatus majutusettevõtetes 1,3 mln välituristi, mis on 15% rohkem kui samal perioodil 2010. aastal. Kaks kolmandikku kõikidest turistidest olid välituristid, protsentuaalselt suurenes enim Suurbritanniast pärit turistide arv, absoluutarvudes Venemaalt pärit kodanike oma. Siseturistide majutused on samuti kasvutrendis, kuid 2007. ja 2008. aasta tulemusteni on veel kasvuruumi. Eesti tulu väliturismist (turismiteenuste eksport) oli 2011. a I poolaastal 546 mln €. Selleks, et seda numbrit tulevikus kasvatada, on EAS seadnud prioriteetideks ettevõtjate toetamise läbi turismiettevõtjatele suunatud toetus-

Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng

Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng on jagatud kaheks alameesmärgiks – aktiivsem kodanikuühiskond ja kvaliteetsem kohalik elukeskkond. EAS on 2011. aastal olulisemate tegevustena arendanud välja maakondlike arenduskeskuste infosüsteemi ja rakendanud MTÜ-de maakondlike tugi-

Uuringud ja analüüsid

2011. aastal EAS viis läbi /tellis olulisel määral erinevaid uuringuid ja analüüse. Need aitavad paremini aru saada eksisteerivatest kitsaskohtadest ettevõtlusmaastikul ja tulevikus rakendada suurema mõjususega tegevusi. Valmisid Eesti juhtimisvaldkonna uuring, masinatööstuse sektoriuuring, tootmise juhtimise uuring, alustavate ettevõtete

oskuste arendamise toetust, klastrite programmi ja palju muid erinevaid tegevusi. Võimekuse arendamise fookuse koondnimetus on organisatsiooni sisemiste protsesside arendamine, millele lisandub koostöö teiste turuosalistega. 2012. aastal alustab EAS koolitusturule sekkumisstrateegia tegevuste elluviimist. Koostamisel on tootmisjuhtimise valdkonna tegevusstrateegia ning viiakse ellu tegevusi disaini rakendamise tegevuskava raames.

skeemide ning turismi teadlikkus- ja koolitusprogrammi, keskendudes suure kasvupotentsiaaliga ettevõtetele, kes omavad eeldusi rahvusvaheliste konkurentsivõimeliste toodete arendamiseks ja turundamiseks. Selle rakendamiseks on EAS kavandanud suurel hulgal tegevusi, millest olulisemad on turismiinfosüsteemide arendamise programm, Eesti kui reisisihi tuntuse suurendamise programm ning koostöövõrgustike arendustegevused. 2012. aastal paneb EAS turismi valdkonnas rõhku loodusturismi arendamisele, kvaliteedimärgiste kaasajastamisele ja sihtkohajuhtimise kontseptsiooni rakendamisele.

struktuuride ning kohaliku omaalgatuse programmid. Elukeskkonna parendamiseks on välja antud regionaalsete investeeringute, kergliiklusteede, linnaliste piirkondade arendamise jms toetuseid ning antud tegevused jätkuvad ka 2012. a.

kaardistamise uuring, TOP500 eksportivate ettevõtete analüüs. 2011. a alustasime toetust saanud ettevõtete mõju uuringuga, mille tulemused valmivad 2012. a alguses. Lisaks on valmimas väike- ja keskmise suurusega ettevõtete arengusuundumuste uuring, Eesti metsa- ja puidutööstuse sektoriuuring.

Eesti TOP500 eksportööri

EAS alustas 2011. aastal Eesti suurimate eksportööride analüüsi selleks, et paremini kursis olla eksportivate ettevõtete tegevusmahtude ja jõujoontega Eesti majandusruumis. Kui varasemalt on kõik eksporditemaatikat kajastanud uuringud jäänud tegevusala tasemele, siis EASi jaoks on oluline minna sellest üks samm edasi ja pöörata tähelepanu ettevõtte tasandile. Analüüsi alg-etapis püstitatud hüpotees, et suhteliselt väike hulk ettevõtteid moodustab Eesti ekspordisektoris peamise kapatsiteedi, sai kinnituse.

Eesti 500 suurimat eksportööri müüsid 2010. aastal piiri taha kaupu 5,4 mld € väärtuses. See moodustab 61% kogu kaupade ekspordist, kus tervikuna osaleb rohkem kui 10 000 ettevõtet. Seega 5% ettevõtetest annavad pea kaks kolmandikku kogu ekspordist. Analüüsides lähemalt antud ettevõtete valimit, selgub, et need ettevõtted on ajapikku oma positsioone veelgi tugevdanud, kasvates aastaga ekspordimüügitulu 49% (võrdluseks kaubad kokku +35% 2010. a). Kolm suurt tegevusala, mis TOP500 ettevõtteid koondavad, on töötlev tööstus, veondus ja laondus ning muud äriteenused. Nimetatud tegevusaladel tegutsevad TOP500 hulka kuuluvad ettevõtted annavad 90% kogu vastavast eksporditulust. Kõige suurema osakaalu moodustavad oodatult töötleva tööstuse ettevõtted – antud tegevusalal tegutseb 442 ettevõtet. Kui vaadata sektoreid kitsamalt, milledes uuritud ettevõtted tegutsevad, selgub, et kõige suurem esindatus on mööblitootmises (34 ettevõtet) ja puidutöötlemises (33).

Keskmine eksporditulu ühe ettevõtte kohta TOP500 valimis oli 10,7 mln €. Maksimaliselt ekspordis üks ettevõtte 559 mln € ja minimaalne väärtus, millega 500 ettevõtte hulka pääses oli 1,3 mln €. Suurima keskmise ekspordimüügituluga olid ettevõtted, kes on tegevad arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmises. Vaadates kõige ülemist detšiili eksporditulu arvetuses, selgub, et keskmine väärtus ja mediaanväärtus erinevad üksteisest pea kaks korda, mis näitab,

et isegi väga kitsas jaotuses on varieeruvus ettevõtete mahtude vahel suur. 50 kõige suuremat eksportööri annavad 36% Eesti kogu kaupade ekspordist. Analüüsides valimis olevaid ettevõtteid kapitali kuuluvuse järgi, selgub, et napilt üle pooltel ettevõtetel on juhtohjad Eesti omanike käes. Järgnevad Soome 72 ja Rootsi 44 ettevõttega.

TOP500 valimi puhul on oluline analüüsida ka ekspordi saldot, mis näitab, kui palju antud ettevõtted suudavad Eestis kohapeal toodetud kaupadele väärtust anda. Sisendina kasutatud imporditud kaupade väärtus oli 2 mld € võrra väiksem kui riigist välja müüdüd kaupadelt saadud tulu. See näitab, et antud ettevõtted on parandanud Eesti negatiivset kaubandusbilanssi. Sektorite lõikes oli puhaseksport suurim puidutöötlemises ja keskmine puhaseksport ettevõtte kohta suurim rendi ja liisingu tegevusalal.

Ettevõtete tasandilt vaadatuna moodustavad ekspordimüügitulu arvestuses esikolmiku Ericsson Eesti AS, PKC Eesti OÜ ja Stora Enso Eesti OÜ. Ekspordimüügitulu on aastaga enim kasvatanud seesama Ericsson Eesti AS, sest 2010. a oli ettevõtte jaoks esimene, mil sellises mahus Eestis tegutseti. Aastaga kasvatas nimetatud ettevõtte ekspordimüügitulu üle poole miljardi €.

TOP500 analüüs, paljud teised 2011. aastal läbi viidud uuringud ning need, mis järgmisel aastal valmivad, annavad väga olulise sisendi EASile kui organisatsioonile kompetentsi tõstmisel. Kvaliteetne sisend aitab kindlasti paremini fookuseerida oma tooteid/tegevusi, et lõpptulemus oleks mõjusam ning aitaks positiivselt kaasa kogu riigi majanduse arengule.

5.3. KredEx 'i tegevus ettevõtete finantseerimisel 2011. aastal

KredEx aitab ettevõtjal investeerida ka keerukatel aegadel

Eesti peamised majandusnäitajad aastal 2011 on olnud üle ootuste head. Kasvanud on jätkuvalt eksport, väheneb välisvõlg ning majanduskasvu numbrid on muu Euroopa taustal muljetavaldavad. Vaadeldes Eesti majandusindikaatoreid eraldiseisvalt võiks eeldada, et vähemalt aastases perspektiivis peaks meid ees ootama stabiilne kasvuperiood. Samas on aga mõistetav, et juhul kui Euroopat vaevavatele finantsprobleemidele mõistliku aja jooksul lahendust ei leita, võivad Eesti majanduse positiivsed trendid muutuda järsult negatiivsemaks. Peamisteks märksõnadeks on siinkohal määramatus ja sellest tulenev riskide suurenemine.

KredExi klientideks on ettevõtjad, eraisikud ja korterelamute elanikud ning peamisteks koostööpartneriteks on krediidasutused.

KredExi roll ettevõtete finantseerimisel on oluliselt kasvanud

Ettevõtete rahastamisvõimaluste parandamiseks ja ekspordiga seotud krediidiriskide maandamiseks loodi 2001. aastal riigi poolt sihtasutus KredEx. KredEx tegutseb isetasuvana lähtudes eelkõige kindlustustegevuses rakendatavatest põhimõtetest. Teenuste osutamise ja kapitali investeerimise eest teenitud tulu arvelt kaetakse nii tekkivad kahjud kui ka administreerimiskulud, tegevuskulude katteks täiendavaid toetusi riigieelarvest ei eraldata. Samas on teatud KredExi teenustele (laenu- ja eksporditagatised) antud seadusega riigi garantii.

KredEx on loodud eesmärgiga tõsta ettevõtete konkurentsivõimet ning seda just läbi eraturgu täiendavate finantsteenuste pakumise. KredEx toetab finantsturu toimimist seal, kus see mingil põhjusel on takistatud. Näiteks olukorras, kus pangad ei krediitleri elujõulisi ettevõtteid, kes vajaksid laenu- raha, kuid tagatise napib. KredEx pakub Eesti ettevõtetele laenukäendusi, allutatud laene, soodsamat laenuressurssi. Lisaks pakkus KredEx eksporditagatise, alates juulist 2010 on vastav tegevus üle antud kre-

Väljastatavate tagatiste abil lihtsustab KredEx ettevõtlussektoril ligipääsu erinevatele finantsinstrumentidele, mille abil on võimalik juhtida käibekapitali, teha põhivara-investeeringuid või kasutada erinevaid pangagarantiisid. Lähiminevik on näidanud, et eelpool viidatud määramatuse ja riskide koostõju võib halvimal juhul halvata finantsturud pea täielikult ning muuta ettevõtete olukorra vähemalt lühiajaliselt vägagi keerukaks. Majanduslanguse raskeimatel aastatel tagas KredEx rekordmahus investeerimise ja laenuprojekte, aidates selle kaudu leevendada võimalikke tagasilööke ettevõtetele uusi töökohti, millest omakorda võitis ühiskond tervikuna.

diidikindlustusseltsile AS KredEx Krediidikindlustus.

KredEx on alates oma loomisest 2001. a. väljastanud laenukäendusi u 2000 ettevõttele, aidates neil pankadest saada täiendavaid rahalisi vahendeid kokku ligikaudu 540 miljonit eurot. Allutatud laene on KredEx andnud kokku u 40 ettevõttele mahus 19 miljonit eurot. Lisaks on garanteeritud üle 192 miljoni euro ulatuses ekspordiarveid ning toetatud seeläbi umbes 250 ekspordööri. Laenude ja laenukäenduste abil on KredEx aidanud toetatavates ettevõtetes säilitada 36 000 töökohta ja sellele lisaks luua 9000 täiendavat töökohta. Hinnanguliselt genereerivad toetatud ettevõtted aasta jooksul umbes 3,4 mld eurot käivet, sealhulgas 1,6 mld eurot ekspordi.

Tulenevalt finantseerimistingimuste karmistumisest ning tagatisvara turuväärtuse langusest suurenes aastatel 2009-2010 KredExi roll Eesti majanduses märgatavalt. Viimaste aastate majandussündmuste taustal on vajadus KredExi laadsete täiendavate kindluse

andjate järele märkimisväärselt kasvanud. Kui aastal 2008 oli väljastatud laenutagatiste maht 23 mln eurot, siis 2009. a ulatus see juba 51 mln euronile ning 2010. a jõudis uute tagatiste maht rekordilise 68 mln euronile aastaks. Seoses majandusolukorra taastumisega aastal 2011 väljastatud tagatiste maht väheneb, jäädes eeldatavalt ligikaudu 49 miljoni euro tasemele.

Suurenenud nõudluse põhjused majanduslanguse raskeimatel aastatel olid lihtsad. Laenu- ja kinnisvaraturul toimuv vähendas ühelt poolt oluliselt tagatisvara turuväärtust ning teisalt tõusid ettevõtete äririskid, mille tagajärjel on paljud tänaseks oma tegevuse lõpetanud. Tavapärane oli olukord, kus varade turuväärtus ulatus vaid 30-40%-ni soetusmaksumusest ning müügikäibed kukkusid kuni poole võrra. Nimetatu on põhjuseks, miks võib olla raske finantseeringut hankida, isegi kui ettevõtte juhtimine ja põhitegevus on tugevatel alustel ning laenukoormus pole suur. Ühelt poolt on laenuaktiivsuse vähenemine majanduslanguse tingimustes igati normaalne, kuid teisalt eksisteerib oht, et tingimuste karmistamine seab raskustesse ka n-ö elujõulised ning perspektiivikad ettevõtted, kuna laenamisele kaldutakse teise äärmusse. 2011. aastal on ettevõtete äririskid vähenenud võrreldes paari aasta taguse perioodiga ning pangad on üldjuhul valmis aktsepteerima riske suhteliselt suuremal määral. Samas on eelkõige võlakriisi võimalike mõjude tõttu määramatus suur, mis omakorda peaks mõne aastaks perspektiivis

Laenutagatised

KredExi peamiseks tegevusvaldkonnaks on laenutagatiste pakkumine ettevõtetele, kellel napib pangast laenu küsimiseks tagatist või kellel on panga usalduse võitmiseks liialt lühike tegutsemisajalugu. Sellised ettevõtted võivad pangast laenu saamiseks kasutada KredExi laenukäendust.

Laenukäendusest on abi eelkõige juhtudel, kus ettevõtja tagatisvara väärtust on raske hinnata või see pole piisav pangalaenu väljastamiseks, kui ettevõtja tegutseb suure

stabiilsena hoidma KredExi väljastatud tagatiste mahte. KredExi tegevuse planeerimisel oleme arvestanud, et lahenduste leidmine Euroopa finantsprobleemidele võtab aega, kuid äärmuslik majandussituatsioon nagu seda oli 2008. lõpp ja 2009. algus ei kordu.

Täna on ettevõtete peamiseks probleemkohaks taas kasvu finantseerimine, kus tagatiste väärtusest tulenevalt ei ole võimalik saada laenu materjalide tarnimiseks või garantiisid hangetel osalemiseks ja uute projektide elluviimiseks. Kui eelnevatel aastatel olid investeerimislaenud KredExi tagatiste portfellis selges ülekaalus, siis nüüd on arvelduskrediidi ja investeerimislaenude osakaalud pea võrdsustunud. See tuleneb eelkõige majanduslanguse ajal järsult suurenenud nõudlusest lühiajalist likviidsust parandavate finantsteenuste järele, mis aitasid paindlikult reageerida langenud müügimahtudele, debitoorse võlgnevuse kvaliteedi halvenemisele või finantseerida käibevahendite nappust. Samuti on KredExi portfellis viimase poolteise aasta jooksul täheldatav just pangagarantiikäenduste nõudluse kasv, mis on eelkõige vajalik projektipõhistele harudele nagu metalli- ja mööblitööstus või ka ehitusettevõtted. Nõudlus riiklike tagatiste järele tulevikus mõnevõrra ilmselt taandub, kuid jääb siiski küllaltki kõrgele tasemele, kuna teadlikkus äririskidest on suurenenud ja tõenäoliselt püsivad ka kinnisvarahinnad pikka aega suhteliselt madalal tasemel.

riskiastmega majandusharus, kui ettevõtja laiendab tegevust uutele tegevusaladele, alles alustab tegevust või on lühikese krediidiajaloo. KredExi laenukäenduse puhul on tegemist täiendava tagatisega, laenusaja võtab esmase vastutuse tagades laenu oma ja/või kolmandate isikute varaga või isikliku käendusega. KredExi laenukäendus on maksimaalselt 30 mln krooni ja kuni 75% laenust, liisingust või pangagarantiist. Laenu summale piiranguid ei ole.

Ettevõtlusega alustamisel aitab healt positsioonilt startida stardilaen, mis on suunatud eelkõige ettevõtjatele, millel on raskusi pangalaenu saamisega vajalike tagatiste puudumise või lühikese krediidi ajaloo tõttu. Samuti võimaldab stardilaen maandada ettevõtlusega alustamisega seonduvaid riske, sest ettevõtja isiklik vastutus on piiratud – piisab isiklikust käendusest, mis on vaid 30-40% laenusummast. Stardilaenu saab taotleda 30 000 kuni 1 000 000 krooni, kusjuures 500 000 krooni ületavat summat saab kasutada vaid investeringuteks.

Tagatiste näol on tegemist tavaturu loogikale väga lähedastel põhimõtetel ja efektiivselt töötava instrumendiga, mis aitab suurt hul-

Allutatud laenud

Allutatud laenu pakutakse ennast tõestanud ja pikemas perspektiivis jätkusuutlikele ettevõtetele, keda pangad tulenevalt madalast omafinantseeringu määrast, riskantsest sektorist või ebapiisavatest tagatistest mõistlikel tingimustel ei finantseeri. Sarnaselt ettevõtte omanikule annab KredEx ettevõtja kasutusse kapitali, mis suurendab teiste finantseerijate silmis tinglikult ettevõtte omakapitali. See võimaldab kaasata täiendavat finantseerimist näiteks pangalaenu näol.

Allutatud laenu summaks on 1 kuni 16 mln krooni, kuid mitte rohkem kui ettevõtte omakapital laenu väljastamise hetkel. Laenuperioodiks on üldjuhul 3 kuni 5 aastat, kuid mitte rohkem kui 10 aastat. Võimalik on taotleda maksepuhkust. Oluline on märkida, et ettevõtte juhtimisse KredEx ei sekku, küll aga sisaldub laenu tingimustes võimalus asuda omanikurolli juhul, kui ettevõtte majandustulemused on väga nõrgad. KredExi pakutavad laenud lähtuvad antud valdkonna tavapäraestest põhimõtetest, kuid on samas mitmes mõttes eraturu pakutavast oluliselt soodsamad. Näiteks algavad tavapärased laenusummad 2-3 mln eurost 0,1-1 mln asemel. Samuti pole seatud edukusest sõltuvale intressitasule ülemist piiri ja üldjuhul eeldatakse umbes 30-40% aastatootlust, KredExil on ülemiseks piiriks 15% aastas ning osa intressist võib sõltuda ka ettevõtte

ka ettevõtteid nende igapäevastes tegemistes. Kusjuures neist väga suur osa on eksportivad ettevõtted ja umbes poole KredExi portfelli olevate ettevõtete aastakäibest moodustab eksport. Teisalt on portfelliga 60% kuni 9 töötajaga mikroettevõtted, kel reeglina tagatise napib, kuid suurel osal on selge ambitsioon tulevikus suuremaks kasvada ja lisatöökohti luua. Tagatiste näol on tegemist paljude ettevõtete jaoks olulise abivahendiga, mis võimaldab kasvuambitsioone saavutada.

edukusest. Lisaks on sekkumine ettevõtete juhtimisse minimaalne, piirdudes pigem teatud koostööstusnõuetega nõukogus esindatuse asemel.

KredEx on allutatud laene väljastanud 38 ettevõttele mahus 16 mln eurot, sellest enamus on väljastatud ekspordile suunatud ettevõttele. Aastal 2009 oli ettevõtete huvi allutatud laenude vastu väga suur, järgnevatel aastatel huvi pigem kahanes, kuid oli suhteliselt aktiivne. Erinevalt tavapärasest kasvule suunatud tegevuste finantseerimisest kasutati aastal 2009 allutatud laenu pigem päästevõime olukorras, kus teised finantsasutused polnud laenu andmisest huvitatud, kuid samas oli kiirelt vaja lahendada eelkõige likviidsusküsimus. Kuigi mõned ettevõtted on endiselt keerukas seisus, siis on samas mitmed ettevõtted tänu allutatud laenu kaasamisele suutnud saavutada edu ja oluliselt käivet kasvatada. Viimase pooleteise aasta jooksul on taotlejad muutunud teadlikumaks ning allutatud laenu kaasatakse, kombineerides seda omanike- ja pangapoolse finantseerimisega. Tulenevalt omanikuga sarnaste riskide võtmisest on vahefinantseerimise intressitasu küllaltki kõrge, mistõttu annab just eri instrumentide kombineerimine võimaluse ellu viia suuremaid projekte ning hoida ka finantseerimise kulu mõistlikul tasemel.

Tehnoloogialaen

Lisaks tavapärasele allutatud laenule hakkas KredEx aastal 2011 väljastama ka tehnoloogialaenu. Laenu sihtgruppideks on eelkõige tööstuse, energeetika ja jäätmekäitluse ettevõtted ning eesmärgiks on soodustada loetletud sektorite põhivarainvesteeringuid. Võib eeldada, et majanduslanguse tingimustes on mitmed ettevõtjad vajalikud investeeringud ebakindla majandussituatsiooni tõttu edasi lükanud või loobunud nende tegemisest krediidasutuste poolse soovimatuse tõttu projekte finantseerida. See annab aluse eeldada, et tehnoloogialaen peaks järgnevatel aastatel ettevõtjate seas tähelepanu äratama ning kasutust leidma.

Finantseerimisasutuste poolt väljastatava investeerimislaenu ja liisingu puhul on reeglina nõutav kuni 40% omafinantseering, mille antud juhul võib katta Kredexi poolt antav allutatud laenuga. Seega võib konkreetne projekt olla rahastatud 60% ulatuses krediidasutuse poolt ning kuni 40% võib olla kaetud Kredexi tehnoloogialaenuga. Positiivne asjaolu ettevõtja jaoks on võima-

lus, et mõlema laenu põhiosa ei pea tagastama üheaegselt. Kredexi tehnoloogialaenu tagasimaksmine algab alles pärast pangalaenu või liisingu tasumist ja see annab võimaluse oma finantskohustusi ajatada ning laenude teenindamisega seonduv ei kontsentreeru lühikesele ajaperioodile. Lisaks puudub allutatud tehnoloogialaenu puhul lepingu sõlmimise tasu.

Tehnoloogia laenu eesmärk on toetada ettevõtteid materiaalse ja sellega seonduva immateriaalse vara soetamisel. Samuti on see sobilik finantseerimaks toodangu mitmekesistamisega seotud uute tehnoloogiate kasutuselevõttu või olemasoleva tootmisprotsessi ümberkorraldamist. See parandab investeerimisprojektide rahastamise võimalusi, mis omakorda toob kaasa ettevõtete efektiivsuse paranemise ning soodustab pikemas perspektiivis tööhõivet.

Soodsatel tingimustel laenuressurss ettevõtetele ja korterelamutele

2008. a lõpus kahanes rahapakkumine oluliselt, tõusid pankadevaheliste laenude hinnad ning pikaajalise ressursi hankimine oli keerukas. Eksisteeris oht, et lisaks äririskide suurenemisele kahaneb ettevõtete finantseerimine oluliselt ka rahastamistingimuste halvenemise tõttu. Laenupakkumise ergutamiseks hakkas KredEx aastal 2009 pakutama ettevõtetele pankade kaudu edasilaanamiseks soodsat laenuressurssi.

KredEx pakub laenuressurssi n-ö krediidi-liinina, kus läbi viidud hanke tulemusena eraldatakse pankadele teatud laenulimiit, mille raames sõlmivad pangad ettevõtetelega lepingud ning deklareerivad vastavate summade kasutuselevõtu. KredEx otsustusprotsessi ei sekku, küll aga jälgib ressursi eraldamist kokku lepitud kriteeriumitele vastavatele, eksportivatele ettevõtetele. Projektidega seotud riske kannab laenu väljas-

tanud pank, Kredexi roll on eelkõige soodsama pikaajalise ressursi pakkumine. Krediidiliini pakkumiseks olid vajalikud läbirääkimised eri osapooltega, riigi garantii andmine Riigikogu poolt ning lepingute sõlmimine nii Rahandusministeeriumi, EIB kui ka kommertsbankadega, mistõttu võttis projekti reaalne käivitumine märkimisväärselt aega. Seetõttu töötati esmalt välja nn projektipõhine laen, mida pakuti kuni krediidiliini avanemiseni Struktuurifondide vahendite arvelt võõrfinantseeringut kaasamata. Laenuressursi maht kokku on kuni 96 mln eurot ning seisuga 31.10.2011 oli sellest kasutusel 58 mln eurot 83 ettevõtte poolt.

Soodsama ressursi pakkumise aluseks on Euroopa Struktuurifondide tinglikult nullintressiga vahendite kasutamine, kombineerides seda soodsa võõrfinantseeringuga finantsturult. Eelneva tulemusel on pakutava

ressursi keskmine hind turul tavapärasest märkimisväärselt soodsam. Kuigi huvi antud laenu vastu on küllalt suur, siis langes pankadevaheliste laenude hind maailmas 2009. a jooksul oluliselt ning laenuressursi hankimisega ei ole enam märkimisväärsed probleeme. Kuna turu toimimine on taastunud, siis KredEx tõenäoliselt taandub antud tegevusest ning pankadele ettevõtete tarbeks

laenuressursi vahendamisega edaspidi ei tegele. Küll aga jätkub ressursi pakkumine analoogilisel viisil korterelamute renoveerimislaenude väljastamiseks, kus on oluline pakkuda kuni 20 aastast tähtaega ning fikseerida intress pikaajaliselt kindlale tasemele.

AS KredEx Krediidikindlustus maandab ekspordiga seotud makseriske

2009. aasta lõpus asutati sihtasutuse KredEx ja Rahandusministeeriumi poolt AS KredEx Krediidikindlustus, mille eesmärgiks on pakkuda Eesti ettevõtetele paindlikke krediidiriskide maandamise lahendusi ning aidata neil seeläbi laiendada uutele turgudele ning viia ellu keskmisest keerukamaid ekspordiprojekte. Riiklik kindlustusselts on krediidiriske maandavate teenuste osutamisel pikaajalisema vaatega ja pakub seetõttu erasektorist stabiilsemaid tingimusi. Krediidikindlustuse kasutamine võimaldab ekspordijatel pakkuda ostjatele pikemaid maksetähtaegu, tagades samas raha laekumise ostja maksejõuetuks muutumise korral.

Kui varasemalt pakkusid krediidikindlustust Eestis vähesel määral ainult välismaised kindlustusseltsid, siis nüüd on ettevõtjatel võimalik valida enda partneriks kohalik riikliku taustaga kindlustusselts. Kuna eks-

pordimahud on kasvanud, siis on ka ettevõtjad hakanud välisostjatega seotud riskide maandamisele üha rohkem tähelepanu pöörama. Enim on kindlustatud ostjatega seotud makseriske näiteks Venemaal, Ukrainas, Balti riikides ja Põhjamaades.

2010. aasta keskel reaalselt kindlustustegevust alustanud uue kindlustusseltsi riskiportfell on kasvanud 100 miljoni euroni hõlmates riske rohkem kui 50 erinevast riigist. Kindlustuslepinguid sõlmiti 33 Eesti ettevõttega, kelle kindlustatavad käibemahud kokku ületasid 350 miljonit eurot. 2011. aasta esimese 6 kuu jooksul teenitud preemiamahud olid 579 tuhat eurot, ületades 2010. aasta 6 kuu preemiamahude kaks korda.

Energiasääst ja renoveerimine

Lisaks otseselt ettevõtlusele suunatud teenustele pakub KredEx ka eraisikutele ja korterelamutele vajalikke laenukäendusi, korterelamute renoveerimiseks laenuressursi ning vahendab eluaseme ja energiasäästuvaldkonnaga seotud riiklikke toetusid. Kõik eelnevad tegevused aitavad kaasa Eesti majanduskeskkonna kujunemisele ning eriti energiasäästuga seonduv omab tulevikus märkimisväärset mõju ka suure osa ettevõtete tegevusele. Aastatel 2009 ja 2010 kahanes eraisikutele väljastatav laenu- maht ligikaudu 75% tippasemega võrreldes ning korterelamute laenude võtmine isegi

enam. Samas on vajadus KredExi käenduste järele kasvanud ning käendusega eluaseme- laenude osakaal moodustab ligi 10% väljastatud laenude kogumahust. Kui eraisikute eluasemete soetamisega seotud laenude mahtude kiiret kasvu pole ette näha, siis lähiajal on märgatavalt tõusmas huvi korterelamute renoveerimislaenude vastu. Aluse huvi kasvuks annavad mitmed tegurid. Lisaks oluliselt tõusnud küttekuludele ja elanike majandusliku kindlustunde kasvule omab positiivset mõju CO₂ kvootide müügist saadud vahendite arvelt kuni 35% otsetoetuste eraldamine renoveerimistödeks, millele

täiendavalt saab kasutada KredExi poolt pakutavat soodsat laenuressurssi ja vajadusel ka laenukäendust. Lisaks energiasäästust tulenevale otsesele majanduslikule efektile ja elanike elukvaliteedi tõusule elavdab renoveerimistöde mahu kasv ka ehitusturgu ning loob töökohti.

2011. aasta oktoobri lõpu seisuga on korterelamu renoveerimise laenu väljastatud 32 mln euro ulatuses ning keskmine lepingusumma on olnud ligikaudu 88 tuhat eurot.

KredExi pakutavad finantsteenused lähtuvad äritegevuse loogikast

Tagatised ja muud finantseerimistooted nagu laenu või ka riskikapital, on otsetoetustest oluliselt erineva mõju ja toimemehhanismiga. Tegemist on turukonkurentsi oluliselt vähem moonutatavate instrumentidega, kus ei kaeta laenuvõtja kulusid ega anta üldjuhul midagi niisama ja tagasivõtmatult. Veelgi enam – laenukäenduse eest tuleb maksta tasu ning ebaõnnestumise korral ei saa hüvitist mitte ettevõtte vaid hoopiski finantseerimisasutus oma kulude katteks. Majanduslikult ratsionaalne ettevõtte kasutab seega tagatist vaid juhul, kui see on hädavajalik. Kusjuures lisakulust pole huvitatud ka pangad, kuna ühelt poolt küll vähendatakse nende riske, kuid teisalt muudab tagatistasu laenupakumise kallimaks.

Võrreldes otsetoetustega on finantsinstrumentide administreerimine efektiivsem. Nõudluse määrab turu toimimine, riiklikult eraldatud ressurssi võimendatakse ning kasutatakse korduvalt, samuti on võimalik pettuserisk madalam. Eelnevalt nimetatud põhjustel on Euroopa Liidus tervikuna suundumus otsetoetustelt finantsinstrumentide kasutamisele. Eelkõige on toetusi vaja ettevõtete arengu kiirendamiseks ja suunamiseks (näiteks ekspordi turundus, rahvusvaheline koolitus vms), teatud juhtudel ka teiste riikide ettevõtjatega võrdsete tingimuste loomiseks. Otsetoetused on kindlasti vajalikud valdkondades, kus tulevikus oodatav tulu pole määratletav (näiteks rakenduslikud teadusuuringud), samas tavapärasel ettevõt-

laenu on kasutanud 364 ühistut, milles on kokku 13 771 korteriomandit. Keskmine laenulepingu pikkus on 14 aastat ning piirkonniti on enim lepinguid sõlmitud Harjumaal ja Tartumaal, vastavalt 234 ja 35 laenulepingut.

luses on tasuvus ning oodatavad rahavooproгноosid piisava kindlusega määratletavad ja otsene vajadus subsideerimiseks puudub. Ettevõtte peab olemuslikult lähtuma turunõudlusest ega tohi sõltuda seda eiravate instrumentide kasutamisest.

Kuna KredEx lähtub oma tegevuses kindlustuspõhimõtetest, kus edukatelt projektidelt teenitav tasu peab katma ebaõnnestujate kahjud, siis on portfelli suurus ja riskide hajutus selles väga olulised. Kui tervikuna on riiklike tugimeetmete puhul oluline fookuseerumine teatud kindlatele sihtrühmadele või majandusharudele, siis tagatiste efektiivseks pakkumiseks on oluline pakkuda teenuseid võimalikult laiale sihtgrupile. Seega võimaldatakse kõigile ärioluliselt mõistlikele ettevõtetele enda tegevust käenduste abil finantseerida ning ei diskrimineerita ühtki valdkonda, kus luuakse töökohti või lisaväärtust. Teatud välisused loomulikult on, näiteks ei toetata kinnisvaraarendust või ka alkoholi- ja tubakatööstust. Samas täpsemate piirangute seadmine teeks võimalike kahjude katmise oluliselt keerukamaks ning tagatiste andmise kokkuvõttes maksumaksjale kallimaks. Eesmärk on eelkõige abi asjalikult toimetavatele ettevõtetele, nende konkurentsivõime tõus, loodav lisandväärtus, ekspordikäibe kasv ning töökohad.

